

У нумары:**Таямніцы старадрукаў**

Прэзідэнцкая бібліятэка Рэспублікі Беларусь запрашае ў падарожжа па мінуўшчыне.

Стар. 4

Інстытут журналістыкі: крэатыўныя крокі

«Літаратурная работа (творчасць)» — абітурыентам прапануецца новая спецыяльнасць.

Стар. 5

Белавежскія карані разьбяра

У кожнага мастака свой шлях у творчасць, свой погляд на, здавалася б, звычайныя рэчы...

Стар. 12

Паэтычныя «пазыкі»

Асаблівасці перакладу ўсходніх вершаваных формаў на беларускую мову.

Стар. 14

На радзіме легендарнага Казачніка

Каля помніка Ганса Хрысціяна Андэрсена заўсёды свежыя кветкі.

Стар. 16

ІДЗЕ ПАПІСКА на I паўгоддзе 2010 года**Для індывідуальных падпісчыкаў:**

1 месяц — 8150 руб.
Падпісны індэкс — 63856

Ведамасная падпіска:

1 месяц — 11070 руб.
Падпісны індэкс — 638562

Індывідуальная льготная падпіска для настаўнікаў: на 1 месяц — 5460 руб. Падпісны індэкс — 63815

Льготная падпіска для ўстаноў культуры і адукацыі: 1 месяц — 8660 руб. Падпісны індэкс — 63880

Каб год для вас быў неблагім — падпішыцеся на «ЛіМ»!

Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка павіншаваў галоўнага рэдактара часопіса «Вясёлка» лаўрэата Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь Уладзіміра Ліпскага з 70-годдзем. «Вас паважаюць за актыўную грамадзянскую пазіцыю і шматгадовую работу на пасадзе старшыні Праўлення Беларускага дзіцячага фонду, дзякуючы якой змяніліся да лепшага лёсы многіх маленькіх грамадзян нашай краіны, — адзначаецца ў віншаванні. — Напісаныя Вами кнігі падабаюцца юным і дарослым чытачам, таму што яны прасякнуты любоўю да роднай зямлі і яе народа, непарыўна звязаны з гераічнай гісторыяй Беларусі, вучаць шанаваць радзіму, быць добрымі і справядлівымі».

Аляксандр Лукашэнка паждаў юбіляру невычэрпнага натхнення, творчых поспехаў, здароўя, бадзёрасці і аптымізму.

Пішу... нібы хаджу па зямлі басанож

Амаль кожны дзень я на сустрэчах

Не так даўно прыехаў з Барысава, дзе сустракаўся з бібліятэкарамі раёна. Гаварылі не проста пра кнігі і чытачоў, а пра чытанне беларускай літаратуры. Ад такіх сустрэч натхняешся і адчуваеш, хто ты, лепш ацэньваеш сваю пісьменніцкую працу. Такіх сустрэч павінна быць больш. Я не разумею тых пісьменнікаў, якія гадамі сядзяць у сваіх кабінетах, не ведаючы рэакцыі чытачоў на свае творы. Мы павінны рухацца, мы павінны быць сярод аўдыторыі. Сустракаўся з вучнямі Старабарысаўскай школы. У актавай зале сядзелі дзеці розных узростаў. Божа мой! Здаецца, у зале была сама Вясна, сама Мудрасць, сама Дасціпнасць, сама Вясёлка з нябесаў апусцілася. Было вельмі прыемна размаўляць з дзецьмі. Мы нават казку разам прыдумалі, а пасля я чытаў свае творы. Усе былі задаволены, смяліся. Адзначылі, што смех бывае розны, не толькі хі-хі ды ха-ха. Для дзяцей гэта было адкрыццё. А наогул, калі творца падыходзіць, то ў любой з'яве можна знайсці цікавыя рэчы.

Многа сустрэч было ў Мінску, запамнілася імпрэза ў бібліятэцы імя Янкі Купалы, дзе вялі гутарку пра маю новую кніжку «Янкаў вянок». Ездзіў у Дзяржынск, там ладзілі сапраўднае свята для дзяцей. Калінкавічы, Рэчыца, Гомель, Астрамечава, Брэст... Усіх гарадоў, дзе я быў у гэтым годзе, нават і не пералічыць. Я ўжо казаў, пісьменнік павінен рухацца, што я з задавальненнем і раблю. Але самая важная сустрэча з прыхільнікамі — мой творчы вечар, які адбудзецца якраз сёння, 14 мая, у вялікай зале Белдзяржфілармоніі.

Пісьменнік Уладзімір Ліпскі, галоўны рэдактар дзіцячага часопіса «Вясёлка», шостага мая адсвяткаваў сямідзесяцігадовы юбілей. Наш юбіляр шчодры на жарты, ён — старшыня журы Усебеларускіх фестываляў народнага гумару ў Аўцюках. Падчас размовы з Уладзімірам Сцяпанавічам мне перахацелася задаваць яму пытанні, сядзела і ўважліва слухала. Падалося — то былі хвіліны натхнення, якімі творца дзяліўся са мной і з вамі.

Я хвалюся

Па-сапраўднаму. Разумею, на сцэну часцей выходзіць спевакі, чым пісьменнікі. Многа папсы. А літаратура, мастацкае слова, якое павінна выходзіць душой чалавека, аказалася на задворку. Таму мне прыемна «вывесці» мастацкую літаратуру на вялікую сцэну. Вось чаму я хвалюся. Мне хочацца, каб вечар прайшоў удала, мне хочацца, каб людзі адчулі: ёсць літаратура, ёсць мастацтва, ёсць творцы, ёсць асобы, пісьменнікі, якія могуць трымаць аўдыторыю. Такія вечары павінны ладзіцца пастаянна, каб іншыя аўтары таксама выходзілі на сцэну. Вось таму я і хвалюся, што спрабую вярнуць гэтую новую-старую традыцыю, пра якую надоўга забыліся, цяпер прайшоў час аднавіць яе. Прыемна, што ў маім творчым вечары прымуць удзел такія артысты, як Марыя Захарэвіч, Валерыя Анісенка, Надзея Мікуліч, Іван Краснадубскі, ансамбль народнай песні «Радзімічы», які ўзначальвае мой дзетка Уладзімір Ліпскі. З Любана прыедзе вядомы лікольны тэатр «Летуценнікі». Прыедуць мае аўцюкоўцы, а таксама землякі з Рэчыцы. Сваю праграму выступлення яны тры-

маюць у сакрэце. Зразумела, запрасіў сваіх сяброў з пісьменніцкага асяродку: Міколу Маляўку і Анатоля Эзкава. Хораша гэта ўсё! А ў зале будуць сядзець мае сябры, аднадумцы. Даўно не бачыліся, добрая нагода сабрацца разам. Я хачу, каб прыйшлі мінскія настаўнікі беларускай мовы і літаратуры. Чакаю гасцей з Дзяржынска і Барысава. Мяне радуе і натхняе тое, што людзі, якія ведаюць мяне, хочуць быць са мной побач і ў свята.

Прыйдучь журналісты. І калі яны стрымаюць абяцанне і пакажуць запіс па тэлебачанні, то сведкамі канцэрта змогуць быць многія. Гэта было б проста выдатна! Паказваюць жа канцэрты спевакоў. Прышоў час даць слова і мастацкай літаратуры.

Да юбілею

Да майго юбілею выходзіць кніга настаўніцы Ірыны Буторынай «Свой у краіне дзяцінства. Вывучэнне творчасці Уладзіміра Ліпскага ў школе». Прыемна. Я ганаруся.

А ў выдавецтве «Мастацкая літаратура» выйдзе мая кніга «Усе мы радня. Выбраныя творы». Тут змешчаны дакументальная апавесць «Я. Праўдзівы апавед пра твой

і мой радавод», апавяданні і пакаянні. Да юбілею рыхтуецца выпуск другой майёй кнігі — «Кнігі жыцця».

Мой абярэг

У Полацку купіў абярэг Еўфрасіні Полацкай. Я адчуваю ад яго нейкае цяпло. Можна быць, пакладу яго ў кішэню перад выхадам на сцэну. Ёсць у мяне іконка з выявай святой. Калі вяртаўся з Полацка, трымаў іконку ў руках усю дарогу.

Забабоны па-аўцюкоўску

Калі кот перабег дарогу — значыць, мне пашанцуе. Калі з пустым вядром нехта перайшоў дарогу — добра. Але на левы бок усё ж такі сплёўваю тры разы. Альбо кажу сабе, што кот не можа быць мацнейшы за мяне. Гэта я па-аўцюкоўску, жартаўліва так сказаў, а на самай справе, сітуацыя трэба валодаць самому, не чакаць лігасці ад прыроды. Таму мая кніга-дапаможнік для педагогаў называецца «Не выжываю, а жыю!».. Такі ў мяне жыццёвы прынтэп. А чаму так? — часта задаю сабе пытанне. Ды таму, што жыццё — адно толькі імгненне. Дваццаць гадоў мала і сто дваццаць не шмат. Трэба старацца пражыць гэты міг так, як задума-на Богам.

Мой унук Талік

Яму пяць гадоў. Я пішу да яго пісьмы. У «Полымі» пачытаецца, у пятым нумары — «Пісьмы ўнуку». Першы раздзел напісаны. Гэтую кнігу можна пісаць столькі, колькі я буду жыць, уяўляецца! Пачаў пісаць у той жа дзень, калі нарадзіўся Талік. Пісаў на эмоцыях. А пасля вырашыў, што трэба і далей пісаць час ад часу, але калі душа патрабуе, калі хочацца нешта падказаць унуку. Так ствараецца гэтая незвычайная апавесць. Вось яшчэ адзін сакрэт вам выдаў. Зрэшты, сёе-тое можна і расказаць, калі адчуваеш, што нешта пайшло, нешта пішацца. Планаў у мяне многа! Вышэй нават майго заснежанага чубчыка!

Першаадкрывальнік

Не так даўно скончыў пісаць кнігу «Я тут жыву. Пра раёны Гродзенскай вобласці». У «Вясёлцы» выходзіла такая рубрыка. Мне здаецца, што гэта унікальны матэрыял. І зноў жа, гэтая тэма асветлена ўпершыню. Першаадкрывальнікам быць няпроста, але пасля адчуваецца радасць. Кніга аздаблена рознакаляровымі мапамі, гербамі. Па ёй можна нават праводзіць заняткі ў школе! Мая праца выйдзе пад патранатам губернатара Гродзенскай вобласці. Добрую літаратуру найперш неабходна пісаць для дзяцей, расказаць ім пра Беларусь. Уся наша краіна — гэта духоўная крынічка, якая жыць сваіх жыхароў — беларусаў.

(Заканчэнне на стар. 15)

Пункцірам

• Фінал 15-га міжнароднага конкурсу маладых выканаўцаў класічнай музыкі "Еўрабачанне-2010" адбудзецца сёння на найбуйнейшай аўстрыйскай пляцоўцы перад Венскай ратушай. Ад нашай краіны, якая ўдзельнічае ў конкурсе ўпершыню, у фінал прайшоў вяснаццацігадовы вяланчэліст Іван Карызна (унук паэта, аўтара беларускага гімна Уладзіміра Карызны). Першы канал Белтэлерадыёкампаніі будзе вёсці прамую трансляцыю конкурсу.

• Да 30 чэрвеня ў Літаратурным музеі імя Максіма Багдановіча праходзіць мастацка-дакументальная выстава "Ажаница — не журыйца", нагодай для правядзення якой стала 95-годдзе апублікавання казкі "Мушка-зелянушка і камарык — насаты тварык" класіка беларускай паэзіі. Апроч дакументальных матэрыялаў, якія тычацца твора, на выставе прадстаўлены беларускія вясельныя ўборы з Музея старабеларускай культуры, сучасныя вясельныя сукенкі, вясельная фатаграфія XX стагоддзя і сучасная вясельная фатаграфія маладога фатографа Паўла Мядзведзева.

• Пабачыла свет кніга "Палескі архіў. Лінгвістычныя, этнаграфічныя і гістарычныя матэрыялы" Вячаслава Вярэніча. Матэрыял для яе даследчык збіраў 25 гадоў падчас экспедыцый у больш як 140 населеных пунктаў Беларусі (Піншчына, Мазырышчына, Нараўляншчына) і Украіны (Ровеншчына, Чарнігаўшчына). У кнізе сабраная аманастыка: назвы палёў, сенажаціў, балот, рэк, афіцыйных і вясковых прозвішчаў і г.д. Асобна падаецца лексіка жыхароў Лунінецчыны і Століншчыны, а таксама невялікі "Палескі слоўнік". Кніга выйшла праз 11 гадоў пасля смерці аўтара.

• У Пінскім музеі беларускага Палесся адкрылася выстава карцін на тэму Халякосту. Тут прадстаўлены творы пінскіх мастакоў, напісаныя два гады таму падчас адмысловых пленераў у месцах масавых забойстваў яўрэяў на Піншчыне. Арганізатарам падзеі стала пінская яўрэйская грамада. Выстава пабывала ў многіх гарадах Беларусі і Польшчы.

• У Мінску паказам фільма "Рака жыцця" беларускага рэжысёра Ігара Бышнёва стартуваў Фестываль еўрапейскага кінамастацтва. Усяго на суд глядачоў будзе прадстаўлена 17 фільмаў розных жанраў з 16 краін. Фестываль працягнецца да 4 чэрвеня ў кінатэатрах Мінска, Магілёва і Бабруйска. Мерапрыемства праходзіць пры садзейнічання пасольстваў краін Еўрасаюза ў Беларусі і пры падтрымцы Міністэрства культуры Беларусі.

• Паэтычна-акустычны канцэрт "Рытмы і рыфмы" адбудзецца 20 мая ў Рэспубліканскім тэатры беларускай драматыкі. Розныя пакаленні і стылі сучаснай бардаўскай песні прадставяць Таццяна Беланогая, якая адае перавагу рокавым рытмам, Юрый Несцяранка — беларускі блюзмен і Віктар Шалкевіч са сваім непаўторным аўтарскім выкананнем. Рыфмаваную частку імпрэзы забяспечыць паэтэса Людміла Рублеўская.

• "Перамога. Стыль эпохі" — беларуска-расійская выстава пад такой назвай адкрылася ў Маскве ў залах Цэнтральнага Музея Вялікай Айчыннай вайны на Паклоннай гары. Экспазіцыя, якая была сфарміраваная на аснове фондаў беларускіх і расійскіх музеяў, прадстаўляе рэчы пасляваеннага перыяду: адзенне, фрагменты дэкарацый фільмаў і спектакляў, кнігі, афішы ды шмат іншага.

• 15 мая а 18-й гадзіне ў межах "Ночы музеяў" у Дзяржаўным літаратурна-мемарыяльным музеі Якуба Коласа пройдзе сімвалічная акцыя "Няхай квітнее дрэва дружбы!" з аднаўленнем Коласавай кампазіцыі з чатырох дубоў і бярозы — дрэў, якія сімвалізавалі сям'ю песняра: жонку, трох сыноў і яго самога. На ўрачыстае дзейства запрошаныя палсы Украіны, Расіі, Польшчы, Літвы, Францыі.

Падрыхтавала Саша ДОРСКАЯ

Прынятыя ў Саюз пісьменнікаў Беларусі

ЧАРАПІЦА
Валерый Мікалаевіч.
Публіцыст.

Нарадзіўся 1 студзеня 1945 года на Браншчыне. Скончыў гістарычны факультэт Гродзенскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Янкі Купалы, прафесар Гродзенскага ўніверсітэта.

Аўтар больш дзесяці кніг і шматлікіх артыкулаў у часопісах па гісторыка-культурнай спадчыне Гродзеншчыны. Сярод іх: "Преодоление времени: Исторические очерки и миниатюры" (1996), "...Дай нам руку в непогоду" (1997), "Не потеряй связующую нить: История Гродненщины XIX — XX столетий в событиях и лицах" (2003), "Звенья це-

пи единой: Большие и малые события в истории Гродненщины XIX — XX столетий" (2009) і інш.

СВЕЧНИКАВА
Алена Уладзіміраўна.
Паэтэса.

Нарадзілася 9 студзеня 1973 года ў Маскве. Скончыла Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў, бакалаўр мастацтваў.

Піша вершы, літаратурныя пародыі, крытычныя артыкулы, публіцыстыку. Перакладае на рускую мову вершы літоўскіх і беларускіх паэтаў. Мае вялікую колькасць публікацый у калектыўных зборніках. Аўтар кнігі па літаратуразнаўстве

"Поэтка пародии и не только..." (1998), паэтычнага зборніка "Слова" (2009).

УЛЮЦЕНКА
Віктар Васільевіч.
Публіцыст, паэт.

Нарадзіўся 22 лістапада 1949 года ў г.п. Шуміліна Віцебскай вобласці. Скончыў Віцебскі дзяржаўны медыцынскі інстытут. Член Беларускага саюза

журналістаў. Аўтар кніг "Светлозор: Сказы. Стихи. Рассказы. Песни" (2008), "Пятенка: Православные храмы Шумилинщины" (2008), "Православие на Шумилинщине: Прошлое и настоящее" (2009), "Православие на Шумилинщине. Годы гонений" (2009).

3 нагоды

Знакаміты расійскі паэт наведваў РВУ "Літаратура і Мастацтва" ў сувязі з выданнем яго кнігі "Сережка ольховая".

Было — падал, было — рушылся, но всю жизнь, как на войне, и сроднились белорусинка и сибиричка во мне.

Яўген Еўтушэнка: «Не даю сабе паслаблення»

Гэтыя радкі з новага верша Яўгена Еўтушэнкі "Белорусинка", які адкрывае мінскую кнігу паэта "Сережка ольховая", што днямі выйшла ў РВУ "Літаратура і Мастацтва". Вечарам Яўген Аляксандравіч чытаў іх са сцэны канцэртнай залы "Мінск", а напярэдадні, прыехаўшы з Латвіі, у тэлевізійнай праграме "Выбар плюс", распавядаў, трымаючы кнігу ў руках, што азначае для яго Беларусь. Пра тое, што ў вёсцы Хомічы Калінкавіцкага раёна нарадзіліся яго дзед Ермалай Навумавіч Еўтушэнка і бабуля Ганна. З Першай сусветнай вайны Ермалай Еўтушэнка вярнуўся поўным георгиеўскім кавалерам. Аднак тры крыжы за адвагу не выратавалі яго ад рэпрэсій. Па даносе ён быў арыштаваны ў 1938-м і ў тым жа годзе расстраляны. А з бабуляй Ганнай паэт сустраўся ў шасцідзесятых гадах мінулага стагоддзя, калі прыляцеў на верталёце ВПС прама ў вёску Хомічы. Пазнаёміўшыся з унукам, старая жанчына закрычала на ўсё бульбянае поле: "Людцы, бяжыцець сюды! Крывіначка наша знайшлася!"

Гэтая сцэна паэтам каларытна выпісана ў паэме "Мама і нейтронная бомба", апублікаванай у першай беларускай кнізе яго вершаў "Белорусская кровиночка". Прадмову да яе напісаў Васіль Быкаў.

Праз некалькі гадоў у Мінску ў выдавецтве "Паліфакт" выйшла другая кніга. Гэта — вялізны фаліант пад назовам "Строфы века". Інакш, як творчы падзвіг, гэтую працу Еўтушэнкі ўкладальніка не назавеш. У анталогіі прадстаўлена творчасць 875 паэтаў, з іх больш шасцідзесяці — у мінулым рэпрэсаваных, і якія датую нават не гадваліся ў друку.

І вось трэцяя кніга, "Сережка ольховая", укладальнікам якой па просьбе Яўгена Аляксандравіча быў аўтар гэтых радкоў. Праца ішла вельмі цяжка. Вылучыць лепшае трэба было з сотняў вершаў, якія ўвайшлі ў зборнік вагой амаль тры кілаграмы — "Весь Евтушенко". Шмат часу займалі ўдакладненні і ўзгадненні па тэлефоне і электроннай пошце. Не абышлося без спрэчак і непаразуменняў. Вельмі хваляваўся Яўген Аляксандравіч за "Белорусинку": "Яна павінна стаяць першай, абавяз-

кова першай! Гэта для мяне вельмі важна!", — крычаў ён у слухаўку, падняўшы мяне з ложка ўначы: у Амерыцы ж дзень. Кніга спазнялася, што таксама нервалава ўсіх: Еўтушэнка прылятае праз тры дні, а друкарня яшчэ не пачала працу. Ён не разумее гэтую марудлівасць: "Ну што вы не можаце паслаць мне хаця б два асобнікі ў Рыгу? Паслязятра я выступаю з Паулсам. Адно мне, другую — яму." Усё ж паспелі паслаць два асобнікі, спешна зробленыя добраахвотамі друкарні ўручную.

І вось нарэшце прывозіць наклад, і, можна сказаць, следам прыязджае віноўнік урачыстасці і сумятні — сам Еўтушэнка. Гэта быў дзелавы візіт аўтара — падпісанне дамоў і іншыя клопаты — і ён, адчуваецца, не чакаў, што яго будучы сустрэкаць як куміра. Усе, хто быў у рэдакцыях РВУ, выйшлі ў вестыбюль. Здзіўлены, ён спыніўся. Пагадзіўся сфатаграфаваліся разам: "Все стремятся на фоне вечности сняться" (па-мойму, радок таксама яго. — Ю. С.). Потым з галавой сышоў у аўтографы. Почырк жудасны, абсалютна нічога не разбярэш. Але пісаць не даюць — чытаюць яго вершы! Міхась Башлакоў усхвалявана дэкламуе "Ты большая в любви, ты смелая". З такім натхненнем ён чытае толькі сваю "Сойку". Еўтушэнка расчулены. Пэўна, да славы не прывыкаюць. Але часу ў Яўгена Аляксандравіча вобмал. Праз тры гадзіны — выступленне ў канцэртнай зале "Мінск". І там ён не толькі чытае, але і спявае, і танчыць. Трэба рэпэціраваць. І хоць бы паўгадзіны адпачыць перад канцэртам. Ледзь сеў у машыну, Еўтушэнка ўжо нешта пытае ў Дзмітрыя Сімагі, арганізатара канцэрта, пра дэталі заўтрашняй вечарыны ў Гомелі, а потым у Калінкавічах, на гістарычнай радзіме. Я ўзгадваю, як ён гаварыў мне нядаўна ў гасцініцы "Мінск", дзе спыніўся: "Не даю сабе паслаблення. Нельга. У маі ў мяне яшчэ 20 выступленняў у гарадах Расіі. Амаль кожны дзень". У ліпені Еўтушэнку споўніцца 77 гадоў.

Юрый САПАЖКОЎ

На здымку: Яўген Еўтушэнка і Юрый Сапажкоў.

Фота Кастуся Дробава

Праекты

У эфіры — кожную суботу

Праект Першага нацыянальнага канала — "Тэатр Беларускага радыё", які можна пачуць у эфіры кожную суботу а дзевятай гадзіне вечара, працягвае традыцыі пастаноўчых вяшчанняў і не толькі актыўна далучае сваіх слухачоў да багатых мастацкіх фондаў Беларускага радыё, але і прапануе прэм'еры.

За апошні час былі пастаўлены радыёспектаклі: "Паэт і дзяўчына" паводле п'есы П. Васючэнка, "Пастка" паводле апавесці В. Быкава, "Крыж" паводле п'есы А. Дударова. А нядаўна, 1 мая, адбылася яшчэ адна прэм'ера — радыёспектакль паводле гістарычнай драмы Уладзіслава Сыракомлі "Магнаты і сірата. Соф'я, князеўна Слуцкая".

Вершаваная п'еса Сыракомлі праз 150 гадоў пасля яе напісання перакладзена на беларускую мову І. Багдановіч. А зараз упершыню ажыццёўлена яе пастаноўка ў Беларусі ў такім унікальным жанры, як радыёспектакль, які, дарэчы, рэпрэзентуе нам класіка беларускай літаратуры ў яшчэ адной іпастасі — драматурга і па сутнасці адкрывае нам невядомага Сыракомлю.

Прэм'ера адбылася ў дзень нараджэння беларускай святой Соф'і Слуцкай, якая стала праваобразам галоўнай герані драмы Сыракомлі — князеўны Соф'і, апошняй спадчынніцы старадаўняга роду Аелькавічаў. Воляю лёсу юная князеўна-сірата апынулася ў цэнтры жорсткага канфлікту двух уплывовых магнатаў таго часу: віленскага кашталяна Гераніма Хадкевіча (у п'есе Рыгор Хадкевіч) і віленскага ваяводы Крыштафа Радзівіла. Падзеі ў спектаклі адбываюцца ў 1600 годзе ў Вільні, напярэдадні вызначанай даты шлюбу Соф'і і Януша Радзівіла. Па словах рэжысёра радыёспектакля А. Вінярскага, у гэтай чатырохактовай п'есе ёсць тыя сапраўдныя характары, тыя канфлікты, тыя гістарычныя постаці, якія дазволілі ўзяцца за пастаноўку.

У спектаклі заняты выдатныя акцёрскі ансамбль: народны артыст СССР Г. Аўсяннікаў, народны артыст Беларусі А. Памазан, заслужаныя артысты Рэспублікі Беларусь У. Рагаўцоў, Т. Нікалаева-Апіёк, Г. Маляўскі, Л. Улашчанка, А. Душачкін, артысты А. Гарцуеў, А. Кавальчук, А. Кашпераў, артысты-дэбютанты К. Яворская, С. Кавальскі, В. Краўчанка ды іншыя. Выразную аўдыёкарціну, своеасаблівую гістарычную фрэску ў афармленні спектакля стварыў выдатны майстра гуказапісу гукарэжысёр В. Бяляеў.

Наш спектакль — пра чалавечую годнасць, ахвярнасць, захаванне хрысціянскіх традыцый, разуменне беларускай гісторыі як маральнага ўрока для будучых пакаленняў, таго глыбокага духоўнага стрыжня, што мацуе самасвядомасць нацыі.

Галіна ШАБЛІНСКАЯ

На здымку: акцёры беларускіх тэатраў падчас запісу радыёспектакляў.

Фота Кастуся Дробава

Літ-абсягі

У Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі адбылася прэзентацыя і перадача Пасольствам Рэспублікі Польшча ў нашай краіне ў дарунак НББ унікальнага шматтомнага выдання першакрыніц "Acta Nuntiaturae polonae". Яно змяшчае архіўныя матэрыялы, якія датычаць карэспандэнцыі апостальскіх нунцыяў у Польшчы.

Дакументы пастаяннага прадстаўніцтва Ватыкана ў Рэчы Паспалітай XVI — XVIII стагоддзяў, а таксама за кароткі перыяд існавання другой Рэчы Паспалітай з'яўляюцца бяспечнай пазнавальнай крыніцай інфармацыі для гісторыкаў. Выданне матэрыялаў з архіваў і Ватыканскай бібліятэкі мае больш чым 200-гадовую традыцыю, а перададзеныя ў дарунак тамы "Acta Nuntiaturae polonae" — гэта выдавецкая работа апошніх дваццаці гадоў.

Дырэктар НББ Раман Матульскі зазначыў, што нашы краіны маюць шмат агульных напрацо-

Крыніцы супольнай гісторыі

вак, вынікаў, імён і разам вызначыць, хто зрабіў большы ўнёсак у культуру і гісторыю Беларусі ці Польшчы, практычна немагчыма. Гэта агульныя дасягненні нашых народаў, і нам трэба выкарыстоўваць спадчыну. Што і робіцца. У бібліятэцы адбылася не адна выстава, імпрэза, канферэнцыя з удзелам польскіх калег, і дадзенае супрацоўніцтва і надалей будзе прадаўжацца.

Старшы навуковы супрацоўнік Інстытута гісторыі Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі доктар гістарычных навук Георгій Галенчанка распавёў прысутным

пра беларускую гістарыяграфію, крыніцазнаўства, навукова-папулярную і гістарычную літаратуру. З яго слоў, ён знаёмы ўжо з часткай дакументаў "Acta Nuntiaturae polonae". Бо каля дваццаці гадоў таму, калі быў у камандзіроўцы ў Варшаве, з дазволу польскіх калег ён здымаў акты і рэліжыі нунцыяў на старыя плённыя фотаапараты.

Адзін з сааўтараў выдання прафесар, член Польскай акадэміі навук Тэрэса Хыньчэўска-Гензель расказала пра сваю працу ў архівах, бібліятэках, дзе яна адшуквала першакрыніцы для гэтага

выдання. Таксама ў прэзентацыі бралі ўдзел дырэктар Польскага інстытута ў Мінску Пётр Казакевіч і жонка Надзвычайнага і Паўнамоцнага Пасла Рэспублікі Польшча ў Рэспубліцы Беларусь пані Ганна Літвін.

Штотыднёвыя справаздачы папскіх дыпламатаў, якія адсылаліся ў Рэчы Паспалітай у Рым, каштоўныя тым, што ўключаюць не толькі звесткі пра гісторыю касцёлаў, рэліжыі і веравызнанняў, але і пра гісторыю краіны, каралеўскага двара, грамадскіх і нацыянальных супольнасцей. Зборнік змяшчае захапальныя апавяданні пра касцельныя, прыдворныя, прыватныя сустрэчы, а таксама непаўторныя апісанні архітэктуры, прыроды і звычаяў. Побач з вялікай палітыкай, актамі касцельнай уніі прадстаўлены дакументы нунцыятуры, якія паказваюць нам штодзённае жыццё, прытым не толькі прыдворнае. Дзякуючы гэтай выдавецкай серыі мы можам больш паглыблена паглядзець на супольную гісторыю Польшчы, Беларусі, Украіны і Літвы.

Віктар КАВАЛЁЎ
Фота аўтара

3-пад пярэ

У канферэнц-зале Нацыянальнага архіва Рэспублікі Беларусь адбылася прэзентацыя зборнікаў дакументаў і матэрыялаў, выдадзеных да 65-годдзя Вялікай Перамогі. Былі прадстаўлены тры грунтоўныя зборнікі. "Белорусы в советском тылу. Выпуск 1. Июль 1941 г. — 1942 г." — чарговы супольны праект беларускіх і расійскіх архівістаў. У кнізе змешчаны дакументы, прысвечаныя вынікам эвакуацыі ў 1941 годзе з Беларусі, дзейнасці ЦК КП(б)Б і СНК БССР, працоўнаму падзвігу эвакуіраваных. Сумесна з Дзяржаўным архівам Гомельскай вобласці, Гомельскім абласным музеем ваеннай славы і Цэнтральным архівам КДБ Беларусі падрыхтаваны зборнікі "Гомельщина партизанская. Начало. Июнь 1941 — май 1942 гг." і "Гомельская область в первые месяцы Великой Отечественной войны". Апошні — своеасаблівы працяг выдадзенага раней зборніка "Беларусь в первые месяцы Великой Отечественной войны" — упершыню прадстаўляе поўную публікацыю зводак групы інфармацыі ЦК КП(б)Б па Гомельскай вобласці. Усе выданні праілюстраваныя факсімільнымі копіямі дакументаў і фотаздымкамі.

Ул. інф.

Арт-лінія

Арганізатары мастацкага праекта "Вялікай Перамозе — 65 гадоў" стварылі ў музейнай галерэі, на суперак ранейшым стэрэатыпам, атмасферу краёнальнай і цёлаю, урачыста-строгаю, пазбаўленую штучнага пафасу, напоўненую болей былога і проста радасцю жыцця, памкненнем да святла і душэўнай гармоніі. У чым прычым адметнасць канцэпцыі новай выстаўкі? Яе эмацыянальна дамінантай гучаць не тыя работы, якія ствараліся нашчадкамі пакалення пераможцаў, адлюстроўвалі ўспаміны ветэранаў ці роздум удзячных сучаснікаў, узгадаваных пасля вайны: дамінуюць творы, якія нараджаліся ў гады Вялікай Айчыннай або з першымі крокамі вызвалення. Іх энергетыка унікальная, бо яны не ўвасабляюць сімвалічную памяць пра вайну, а з'яўляюцца летапісам, сведчаннем непасрэдных перажыванняў, падзей 1941 — 45 гг. Ладную частку экспазіцыі складаюць пасляваенныя работы мастакоў розных пакаленняў, прысвечаныя шматграннай тэме незабыўнага ліхалецця, вызвалення і адраджэння краіны. Лепшыя прадстаўнікі нацыянальнай мастацкай школы, іх вядомыя калегі з іншых былых саюзных рэспублік: З. Азгур, Б. Аракчэў, А. Асьмёркін, В. Бялыніцкі-Біруля, Я. Вучэ-

Каб ніколі-ніколі...

Нацыянальны мастацкі музей Рэспублікі Беларусь наладзіў выстаўку "Вялікай Перамозе — 65 гадоў". Каля сотні твораў (жывапіс, графіка, скульптура) увайшло ў экспазіцыю. Да яе адкрыцця спрычыніліся два міністэрствы — культуры і абароны, а таксама Беларускі фонд культуры. Падчас вернісажа ў выкананні лепшых аматарскіх калектываў гучалі народныя песні, беларуская і савецкая спеўная класіка, духоўная харавая музыка. Фальклорным найгрышам падтанцоўвалі ці не ўсе прысутныя. А людзі сталага веку расчулена слухалі шлягер свайго пакалення "В лесу прифронтовом", падпявалі легендарнай "Аясной песні" Уладзіміра Алоўнікава на верш Адама Русака: "Ой, бязоры ды сосны...". І, мабыць, кожны, успомніўшы гаротныя гады сваёй маладосці, сэрцам паўтарыў разам з мелодыяй паэзавы радкі — пра тое, каб ніколі-ніколі не ведалі людзі вайны і не жыў у нядолі родны край. Са знаёмага песеннага куплета нібы высноўваўся шчыmlіва-шчыры лейтматыў самой выстаўкі...

ціч, П. Гаўрыленка, В. Грамыка, Л. Гумілеўскі, І. Дмухайла, Я. Зайцаў, П. Канчалоўскі, М. Крымаў, Э. Куфко, А. Мазалеў, П. Масленікаў, В. Мухіна, Ю. Піменаў, М. Савіцкі, М. Селішчук, В. Цвірка, А. Шчамялёў, Т. Яблонская, многія іншыя... Уся гэтая разнастайнасць — з фондаў НММ Беларусі.

Як залаты венец выстаўкі ўспрымаеш размешчанае асобна манументальнае палатно М. Данцыга "Спадчына". Стоячы побач са сваёй мажорнай,

нібы напоўненай сонцам, карцінай, (мінорная нота — абеліск у жыццё), аўтар, якому нядаўна споўнілася 80, разважаў пра вялікую каштоўнасць міру — асновы жыцця, пра наш сённяшні мір, здабыты праз невыносныя выпрабаванні, пакуты, страты. "Многія карціны, якія я напісаў, з'яўляюцца напамінам пра найвялікшую Перамого, заваяваную мільёнамі людзей і аплачаную вялікаю цаной, мільёнамі жыццяў, — гаварыў Май Данцыг. — Сёння, калі ў нашым до-

ме трыумфе узанечны радасны май, мы абавязаны памятаць, як дорага ён каштаваў Беларусі, — каб ніколі не быў парушаны мірны свет, каб росквіт нашай краіны працягваўся і мы маглі з упэўненасцю думаць, што тыя вялікія ахвяры на алтар Перамогі былі недарэмныя".

Святлана БЕРАСЦЕНЬ

На здымку: выступае народны мастак Беларусі прафесар Май Данцыг.

Фота Віктара Кавалёва

Выстава жывапісу і графікі "І памятае свет выратаваны", прысвечаная юбілею Вялікай Перамогі, працуе ў Мінскім абласным краязнаўчым музеі, які размешчаны ў Маладзечне. У экспазіцыі прадстаўлены работы з шасці дзяржаўных музеяў сталічнай вобласці. Маладзечанцы, да прыкладу, выставілі для прагляду аўталітаграфіі народнага мастака Беларусі Васіля Шаранговіча "Памяці вогненнага вёсак", афорты Людвіга Асецкага "Замкнёнасць кола" і ілюстрацыі Юрыя Герасіменкі да апошніх Васіля Быкава "Знак бяды". А вось Вілейскі краязнаўчы музей прадставіў трышціх "Салдацкія ўдовы" і серыю "З бацькоўскага альбома" лаўрэата прэміі "За духоўнае адраджэнне" Барыса Цітовіча. Было што паказаць і астатнім установам.

Бажэна СТРОК

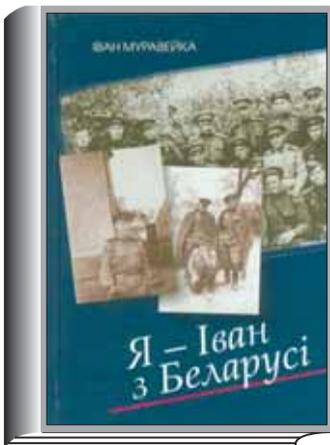
З нагоды 65-годдзя Перамогі савецкага народа ў Вялікай Айчыннай вайне ў Быхаўскай цэнтральнай бібліятэцы арганізавана бібліятэчная выстаўка-экспазіцыя "Хай жывыя помніцы — пакаленні ведаюць". Цікавасць выклікаюць самыя адметныя рэчы экспанаты мясцовага гісторыка-краязнаўчага музея, але большую частку іх прадставіў удзельнік гісторыка-патрыятычнага пошукавага клуба "ВІККРУ" Віктар Пузанаў. Гэта абмундзіраванне і амуніцыя савецкага салдата, арыгіналы пісьмаў з фронту, юбілейныя медалі і інш.

Віктар ЗАЯЦ

Упраўленне адукацыі Гродзенскага аблвыканкама і абласны Дом тэхнічнай і мастацкай творчасці вучнёўскай моладзі правялі VI абласны фестываль "Беларускі вянок". Ён прысвечаны 65-годдзю Перамогі і 70-годдзю дзяржаўнай сістэмы прафесійна-тэхнічнай адукацыі. Святочную атмасферу стваралі традыцыйныя рэгіянальныя песні, танцы, інсцэніроўка народных абрадаў, экспазіцыя твораў дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва, паказ мадэлей адзення. Навучэнцы ды супрацоўнікі семнаццаці сярэдніх спецыяльных і прафесійна-тэхнічных устаноў паўдзельнічалі ў конкурсе, які ладзіўся ў час фестывалю па розных намінацыях.

Лана ІВАНОВА

Повязі

Назва ў зборніка, дзе аб'яднаны нарысы, франтавыя запіскі, вершы, большасць з якіх напісана ў вялікую Айчынную вайну, зусім невыпадкова. Надпіс "Я — Беларусі" паэт, ваенны журналіст Іван Муравейка пакінуў на сцяне рэйхстага ў Берліне ў

Памяць франтавога пабрацімства

Іван Андрэевіч Муравейка — адзін з самых старэйшых пісьменнікаў Беларусі. Яго добра ведаюць юныя чытачы розных пакаленняў. Але далёка не кожнаму вядома франтавая біяграфія нашага сучасніка. Днямі да чытача прыйшла новая кніга І. Муравейкі "Я — Иван з Беларусі" (Мінск, РВУ "Літаратура і Мастацтва", 2010), якая і ліквідуе прагалы ў памяці.

пераможным маі 1945... Кніга, істотную падтрымку ў выданні якой аказаў Любанскі райвыканкам, — пра франтавое пабрацімства, пра інтэрнацыянальную дружбу народаў Савецкага Саюза як адзін з найважнейшых складнікаў перамогі ў Вялікай Айчыннай... Іван Андрэевіч служыў у адной рэдакцыі з рускім пісьменнікам Паўлам Шабуніным. Ледзьве ці не лепшым франтавым сябрам нашага земляка быў славуты кіргізка паэт Кусеін Ісенхаджоеў, які загінуў у 1943 годзе. Яшчэ ў час вайны лейтэнант І. Муравейка напісаў у Саюз пісьменнікаў Кіргізіі наступны ліст: "...Паў-

тара года мы з ім служылі ў адным паку, у адной роце. Ён быў душэўным і добразычлівым чалавекам, адважным і ўмелым камандзірам. На яго гімнасцёрцы ззялі ордэн Чырвонай Зоркі і медаль "За адвагу". Нягледзячы на тое, што мы розныя нацыянальнасцей, я — беларус, ён — кіргіз, наша дружба была даверлівай, шчырай, братняй. І вельмі шкадую, што не сумеў захаваць яго франтавыя вершы: Кусеін загінуў у цяжкіх абставінах і не было магчымасці забраць яго бланкот, які ён насіў у кішэні гімнасцёркі..."

Іншыя старонкі кнігі — пра татарскага паэта Мікалая Сі-

дарава, з якім таксама плячо ў плячо ваяваў аўтар, шматгадовага кіраўніка яраслаўскай пісьменніцкай арганізацыі паэта і перакладчыка Івана Смірнова, з якім Іван Муравейка сябраваў з пачатку 1960-х... Дзякуючы ў многім Івану Смірнову ў Яраслаўлі створаны музей класіка беларускай паэзіі Максіма Багдановіча.

Кніга "Я — Иван з Беларусі" — добрая адмеціна таго, што сапраўднае і шчырае надоўга застаецца ў людскай памяці няхай сабе і прадстаўнікоў розных народаў.

Мікола БЕРАЛЕЖ

Дом урада, які знаходзіцца на галоўнай плошчы сталіцы, вядомы ці не кожнаму жыхару нашай краіны. У будынку — галоўныя органы кіравання краінай, урад Беларусі і парламент нашай дзяржавы. А яшчэ — Прэзідэнцкая бібліятэка Рэспублікі Беларусь. У яе сховішчах — кнігі, часопісы, газеты. Ёсць тут і чытальная зала. І вельмі шмат розных старадрукаў, што, безумоўна, прыцягвае ўвагу самых патрабавальных чытачоў. Працуюць у калектыве Прэзідэнцкай бібліятэкі людзі апантанія, улюбёныя ў кнігу. Адзін з іх — сапраўдны мэтр сваёй справы Валерый Герасімаў, з якім мне даўно хацелася пазнаёміцца.

Таямніцы старадрукаў

“Важнае месца ў нашых фондах, — працягвае расповед Валерый Мікалаевіч, — займаюць камплекты першых беларускіх газет і часопісаў — “Наша доля”, “Наша Ніва” (1906 — 1915 гады), “Дзянін”, расійскі часопіс “Современник”. Ёсць і рэдкі для беларускіх бібліятэк часопіс “Крывіч”, што выдаваўся ў 1923 — 1927 гадах. Часта нашы чытачы звяртаюцца да кнігі “Житие преподобного Евфросинии, княжны Полоцкой”, выдадзенай у 1888 годзе. А сапраўднай жамчужынай у нашых зборах з’яўляюцца кірылічныя старадрукі. Іх усяго некалькі. Асноўная частка гэтай калекцыі была перададзена Нацыянальнай бібліятэцы...”

Ёсць яшчэ ў Прэзідэнцкай бібліятэцы мініяцюрныя выданні — так званыя кнігі-малюткі. Ёсць і кнігі з вядомых і слаўных бібліятэк Радзівілаў, Супрасльскага манастыра, Рускай Тургенеўскай бібліятэкі ў Парыжы. Асобна вылучаны рарытэтыныя выданні з кнігазбораў Баркулабаўскага і Талачынскага кляштару, з Беларускага музея і бібліятэкі Івана Луцкевіча з Вільні. Менавіта гэтыя здабыткі, што фарміравалі фонды на працягу многіх дзесяцігоддзяў, і ўпрыгожваюць бібліятэку, робяць яе прывабнай для чытачоў.

Дар’я ШОЦІК

На здымку: Валерый Герасімаў.

Фота аўтара

і застрэліся. Прама на рабочым месцы... А цяпер дух чалавека, не маючы спакою, жыве ў цёмных падвалах нашага будынка...” А яшчэ, перакананы Валерый Мікалаевіч, існуюць тут рэшткі помніка Сталіну, што некалі знаходзіўся на плошчы перад Домам урада.

У Прэзідэнцкай бібліятэцы знаходзіцца нямала старых кніг. Самыя сталыя па ўзросце — “Навуковы трактат” (1594 год), “Службнік”, (Масква, 1602), “Тридион” (1618)... “Тридион”, — заўважае Валерый Мікалаевіч, — адна з кніг, якімі мы асабліва ганарымся. Ведаю, што гэты адзін з нямногіх экзэмпляраў на постсаветскай прасторы. Выдадзена на царкоўнасла-

вянскай мове, кніга ўяўляе сабою цікавую крыніцу па гісторыі Вялікага княства Літоўскага, дапамагае ўявіць тыя часы, да якіх адносіцца яе выданне...” Ганарца ў бібліятэцы адзіным прыжыццёвым паэтычным зборнікам Максіма Багдановіча “Вянок” (1913 год), “Гісторыяй беларускай (крыўскай) кнігі” Вацлава Ластоўскага. З выдання апошняй яшчэ не мінула і ста гадоў, а яна ўжо ўспрымаецца як сапраўдны рарытэт. Мне паказваюць у Прэзідэнцкай бібліятэцы “Беларускі архіў старажытных грамад” (1824 год), памятнае кніжкі беларускіх губерняў. Уражанне такое, быццам выпраўляешся ў падарожжа па мінуўшчыне.

Гісторыю кнігі ствараюць бібліятэкары

Некалькі гадоў таму (было гэта яшчэ да свяржэння еўра як адзінай валюты) на аукцыёне ў Берліне невядомы набыў аўтограф старонкі чарнавіка “Казкі пра мёртвую царэўну і пра сямёра асілкаў” А. С. Пушкіна. Кошт — 260 тысяч марак. Некаторыя ўдзельнікі аукцыёна адзначылі, што калі б дазволілі аформіць продаж за безнаўны разлік альбо пакінуць даверанасць, гарантыйны ліст, то нехта быў бы гатовы купіць адну старонку, усяго толькі адну старонку пушкінскага аўтографа і шмат даражэй. Гісторыя амаль дзесяцігадовай даўнасці ўспыла ў маёй памяці, калі размова зайшла пра аўтографы, дароўныя надпісы на кнігах беларускіх пісьменнікаў. Жыццёпіс айчыннай кнігі, літаратуры нельга ўявіць без аўтографаў. І калі не тых дзесяткаў, соцень тысяч марак ці еўра яны каштуюць, то ўсё адно вартыя цікаўнасці сённяшніх і будучых пакаленняў.

Уласнаручны надпіс аўтара — гэта сведчанне культуры, выразная характарыстыка пісьменніцкага лёсу. Як сёння ўявіць, прыкладам, багдановічазнаўства, купалазнаўства ці коласазнаўства без пазнак, без каліграфічнага следу на кнігах вялікіх песняроў?! Аўтографы на кнігах — гонар любой бібліятэкі. Вось і ў Пухавіцкай раённай бібліятэцы, якая месціцца ў Мар’інай Горцы, такая частка кнігазбору — асобны фрагмент у далёкай і блізкай гісторыі кніжніцы.

— У гарадскім пасёлку Рудзенск, які знаходзіцца непадалёку ад Мар’інай Горкі, нарадзілася пісьменніца Таіса Бондар, — расказвае дырэктар раённай бібліятэкі Ганна Лабастава. — Яна неаднойчы наведвалася ў Мар’іну Горку, сустракалася з чытачамі. На адной з паліц бібліятэкі — яе паэтычны зборнік “Хачу назваць цябе каханым”. Чытаю дароўны надпіс: “З пажаданнем любіць нашу зямлю, нашу мову. Таіса Бондар...” У фондах — і кнігі з аўтографамі іншых пісьменнікаў-землякоў: Алеся Бачылы, Валянціна Мысліўца, Уладзіміра Рунцэвіча, Аляксандра Хазыніна і іншых.

Разам з Ганнай Барысаўнай пераглядаем стос кніг з аўтографамі. “Трэба дома быць часцей...” Рыгора Барадуліна, “Размова на парозе” Уладзіміра Скарыніна, “Кліч роднага звона” Генрыха Далідовіча, “Сын дня” Уладзіміра Ліпскага, “Гаспода” Леаніда Дранько-Майсюка...

— Як правіла, усе кнігі з аўтографамі, — тлумачыць Ганна Барысаўна, — з’яўляюцца ў нас пасля сустрэч з пісьмен-

камі. А на сустрэчы з чытачамі і бібліятэкарамі хто толькі да нас ні прыязджаў?! Дзмітрый Бугаёў, Анатоль Вярцінскі, Вольга Іпатава, Рыгор Сакалоўскі, Іван Чыгрынаў, Віктар Шніп, Алесь Камоцкі, Ганад Чарказян, Эдуард Акулін, Мікола Жыгоцкі, Мікола Мятліцкі, Алесь Пісарык...

Сустрэчы з пісьменнікамі — адмысловы след у жыцці бібліятэкі. Многія гады з Пухавіцкай раённай добра сябраваў паэт Алесь Пісьмянкоў. Трымаюць у памяці пухавічанам, мар’інагорцы многія яго выступленні. Прыязджаў ён у горад, раён і адзін, і разам з Іванам Гаўрылавічам Чыгрынавым, з Навумам Гальпяровічам, Уладзімірам Ягоўдзікам, Леанідам Дранько-Майсюком. А калі ўжо паэт пайшоў з жыцця, гасцяваў у Мар’інай Горцы перакладчык, сябар Алеся Пісьмянкова Валерый Стралко. Ён і прывёз у бібліятэку кнігу вершаў А. Пісьмянкова “Любіць бы вечна... Любіць бы вечно...” Чытаем дароўны надпіс: “Пухавіцкай раённай бібліятэцы на добрае прачытанне незабыўнага Алеся Пісьмянкова. Валеры Стралко...” Магчыма, хтосьці з чытачоў адкрые для сябе творчасць цікавага беларускага паэта ў моўнай стыхіі Тараса Шаўчэнкі і Івана Франка. Зборнік вершаў Алеся Пісьмянкова — адна з нямногіх украінскамоўных кніг у фондах раённай бібліятэкі...

— Сустрэчы з пісьменнікамі-землякамі, як, між іншым, і ўшанаванне юбіляраў, — расказвае Ганна Барысаўна, — гэта яшчэ і нагода для падсумоўвання збораў з літаратурна-краязнаўчай бібліяграфіі, якой мы займаемся

досыць уважліва. Выдаём рэкамендацыйныя краязнаўчыя паказальнікі літаратуры. Не забываемся пра пісьменнікаў розных пакаленняў. У 1920 — 1930-я гады Пухавіцкі край літаральна цэлы атрад пісьменнікаў вылучыў: Міхась Чарот, Васіль Гарбацэвіч, Анатоль Вольны, Аркадзь Моркаўка, Уладзімір Хадька, Захар Бірала, Макар Паслядовіч, Рыгор Папараца, Пятро Рунец... І мы адгукаемся на ўсе іх юбілеі.

Знаёмства са зборам кніг з аўтографамі ў Пухавіцкай раённай бібліятэцы падштурхнула і да наступных разваг. Мясцовыя кніжніцы маглі б умясціць у сябе хаця б некаторую частку пісьменніцкіх прыватных бібліятэк. Хаця б тую, у якой вылучаны кнігі з аўтографамі. Дэталёва прагледзець, апісаць іх — хіба ж гэта не літаратурна-краязнаўчы дослед?! І каму, як не землякам заняцца гэтым... Кнігі з аўтографамі маглі б пашырыць і гісторыка-мемарыяльную прастору ў вывучэнні літаратуры.

...Чытаем аўтограф Генрыха Далідовіча, адрасаваны пухавічанам: “Жадаецца “зазірнуць” у XIII стагоддзе і адчуць, як той наш люд дбаў, каб “людзьмі звацца”? Запрашаю. А хто хоча прачытаць твор пра каханне, таксама — калі ласка!...” (на кнізе “Кліч роднага звона”, куды, акрамя аднайменнага рамана, увайшла яшчэ і аповяданні з цыкла “Жар кахання”). Дарчы надпіс народнага паэта Беларусі Рыгора Барадуліна: “Дарагім працаўнікам і чытачам Пухавіцкай раённай бібліятэкі — шануйце свой дом, Беларусь!” А гэтыя словы належаць Уладзіміру Скарыніну: “Не знікнуць беларускай мове і нашым звычаям, калі жыць будзе ў кожным вашым слове павага да сваёй зямлі”.

Пройдуць дзесяцігоддзі. Шмат што зменіцца ў свеце мастацкага слова. І тады таксама, як мне падаецца, у кнігах 1970 — 1990-х захавецца красамоўнае, прыцягальнае цяпло дарчых надпісаў беларускіх пісьменнікаў. І справа, вядома, не толькі ў цане аўтографаў на будучыя аўкцыёнах...

Кастусь АДУЦЬКА

Дзе вучаць дырэктараў?

Завяршыла сваю работу міжнародная Школа дырэктараў бібліятэк “Мастацтва рэзультатывага кіравання”, у якой у гэтым годзе прыняло ўдзел 32 кіраўнікі бібліятэк ВНУ і буйных бібліятэк краіны.

Гэты праект ужо шосты год праводзіцца бібліятэкай Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў сумесна з Беларускай бібліятэчнай асацыяцыяй. Заняткі школы дырэктараў былі прысвечаны праектнай дзейнасці бібліятэк, самай паспяховай форме стратэгічнага кіравання ўстановамі культуры гэтага тыпу.

Школа дырэктараў бібліятэк штогод праходзіць пры падтрымцы новых партнёраў. У гэтым годзе імі сталі Цэнтральная навуковая бібліятэка імя Якуба Коласа Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі і Інстытут імя Гётэ ў Мінску.

Як заўважыла дырэктар бібліятэкі Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў Аксана Валодзіна, працаваць з кіраўнікамі бібліятэк ВНУ і буйных бібліятэк краіны дастаткова складана, бо гэта высокакваліфікаваныя людзі з вялікім вопытам працы. Яны знаёмы з сучаснымі тэхналогіямі ў бібліятэчнай справе, таму крытычна ставяцца да новай інфармацыі.

Арганізатары праекта адзначылі, што на занятках “трэнеры” прымяняюць інтэрактыўныя метады працы. Усе метадыкі — аўтарскія, таму кожная школа дае не толькі новыя веды, але і знаёміць удзельнікаў часам з нечаканымі метадамі. Wiki-трэнінг — навінка гэтага года. Школа дырэктараў — эксперыментальная пляцоўка для апрабавання і спродкаў навучання, і аўтарскіх педагогічных метадык. Як правіла, тут шмат увагі надаецца псіхалагічным метадам кіравання бібліятэкамі.

У межах Школы дырэктараў бібліятэк прайшоў і “круглы стол” “Антыкрызісныя мадэлі ўзаемадзеяння выдаўца, кнігаразпаўсюджвальніка і бібліятэкара”, на які з мэтай абмеркавання актуальных праблем сабраліся прадстаўнікі рэспубліканскіх выдавецтваў і кнігагандлёвых арганізацый. Прадстаўнікі рэдакцыйна-выдавецкай установы “Літаратура і Мастацтва”, кнігагандлёвых кампаній ЗАТ “Дэлсар” і “Мабі-бук” расказалі пра дзейсныя спосабы вырашэння традыцыйных пытанняў, падзяліліся планами на будучыню.

Марына ВЕСЯЛУХА

Жыве слова паэта

На Магілёўшчыне шырока адзначаецца 90-годдзе з дня нараджэння А. Пысіна. Магілёўская Цэнтральная гарадская бібліятэка імя К. Маркса, гарадское Таварыства беларускай мовы імя Францыска Скарыны і Палац культуры вобласці правялі літаратурна-музычную вечарыну “Талас памяці”.

Абласная бібліятэка імя У. Леніна наладзіла літаратурную вечарыну “Пяшчотаю прасветленае слова”. У Магілёўскай бібліятэчным каледжы імя А. Пушкіна адбылася вечарына “Аб вечным думаю...” Магілёўцы мелі магчымасць азнаёміцца з выстаўкамі, на паліцах якіх дэманстраваліся шматлікія зборнікі твораў паэта, літаратура пра яго жыццё і творчасць.

Ва ўсіх трох вечарынах прыняў удзел сябра паэта даследчык ягонай творчасці, член Саюза пісьменнікаў Беларусі Віктар Арцём’еў, які распавёў пра месца А. Пысіна ў беларускай літаратуры і адзначыў адметнасць літаратурнага майстэрства творцы.

Урачыста прайшоў юбілейны вечар на малой радзіме паэта, у Палужскай сярэдняй школе Краснапольскага раёна, у якой працуе літаратурны музей А. Пысіна. Свята пысінскай паэзіі доўжыцца ў Магілёве, Бабруйску, ва ўсіх раёнах вобласці.

Віктар ІВАНОЎ

У гэтым годзе ў Інстытуце журналістыкі БДУ ажыццяляецца набор на новую спецыяльнасць — "Літаратурная работа (творчасць)". Ці значыць гэта, што ў хуткім часе творца зможа засведчыць тое, што ён пісьменнік ці паэт, адпаведным дыпламам? Каго будуць рыхтаваць па гэтай спецыяльнасці? І ці трэба мець рукапіс рама-

на, каб стаць студэнтам? На гэтыя пытанні мы папрасілі адказаць загадчыка кафедры літаратурна-мастацкай крытыкі Інстытута журналістыкі БДУ (на базе якой і адкрываецца новая спецыяльнасць), дацэнта, кандыдата філалагічных навук кінакрытыка Людмілу Саянкова.

змогуць працаваць на радыё, на тэлебачанні, у друкаваных СМІ, у інтэрнэце-СМІ.

Галоўнае, каб гэта былі спецыялісты з рэфлексійным пачаткам, якія могуць асэнсоўваць, аналізаваць нейкія грамадскія працэсы. Не так даўно я пабывала ў Швецыі. У іх да кожнай штодзённай тоўстай масавай газеты ёсць штодзённы дадатак "Культура". Шведы асвятляюць праблемы культуры ў розных формах і жанрах і, зразумела, прысутнічаюць аналітычныя жанры ў вялікай колькасці (тое, што зараз у нашых масавых выданнях лічыцца справай не вельмі патрэбнай). Я размаўляла з выдаўцом шведскага выдання "Хельсінкборг дагбладэт". Ён збіраўся пісаць пра візіт караля і каралевы ў краіну, якая гандлюе зброяй. Прынцыпова на паласе "Культура", а не на паласе "Палітыка". І ён напіша так, што гэта будзе тычыцца кожнага грамадзяніна. Ён будзе абуджаць у сваіх чытачоў здольнасць мысліць. Наша задача — падрыхтаваць інтэлігентных, адукаваных і разумных, людзей з рэфлексійным пачаткам.

— Вас не палохае дубляж спецыяльнасцей? *Драматургі, перакладчыкі — іх рыхтуюць у іншых ВНУ.*

— У кожнага інстытута ёсць свае традыцыі, аснова. Наш спецыяліст будзе не проста ведаць мовы і перакладаць з адной на другую, ён будзе рабіць пераклад, добра арыентаваны ў літаратуру. Я не хачу папракнуць тую ці іншую ВНУ ў тым, што яна рыхтуе горш ці слабей, але ў іх сваёй задачай, у нас — сваёй. І месца пад сонцам хопіць усім.

— Людміла Пятроўна, а вы ўпэўнены, што студэнты гэтай спецыяльнасці не застаюцца без працы пасля заканчэння? *Не так ужо шмат людзей вымагаюць ад гэтых спецыялістаў культуры ў розных выданнях літаратурнай часткі тэатраў і прадзюсерскіх цэнтраў...*

— Скажаць, што я ва ўсім упэўнена, не магу. Лёгка, безумоўна, не будзе. Але і цяпер не так проста ўладкаваць усіх выпускнікоў нашага факультэта. Аднак усе знаходзяць сабе месца. Тым больш, мы не хварэем на гігантанманію і не гонімся за тым, каб набор штогод павялічваўся. Пакуль што будзем працаваць са стартвай адзінкай — 20 чалавек. Існуем мы ў кантэксце журналісцкай адукацыі, а значыць, апроч рэдкіх прафесій, для выпускніка заўжды ёсць і магчымасць уладкавацца журналістам. Да таго ж зусім невядома, якія структуры могуць узнікнуць за бліжэйшыя пяць год і якіх спецыялістаў яны запатрабуюць. Таму дзівім гэтай спецыяльнасці мне хацелася б зрабіць словы, якія я аднойчы прачытала ў звароце да студэнтаў Гарвардскага ўніверсітэта: "Мы хачем б даць вам такую адукацыю, каб вы адчувалі сябе мабільнымі ў сучасным свеце і каб вы маглі выкарыстаць свае здольнасці ў любой, часам нават нечаканай для сябе галіне".

Гутарыла
Алена МАЛЬЧЭЎСКАЯ
Фота
Аляксандра Запольскага

Атмасфера для творчых асоб

— Людміла Пятроўна, раскажыце, калі ласка, што гэта будзе за спецыяльнасць?

— "Літаратурная работа (творчасць)" — так яна называецца на факультэце стацыянарнага навучання (завочнага навучання на гэтай спецыяльнасці не прадугледжваецца). Такая ж спецыяльнасць будзе адкрыта і на факультэце павышэння кваліфікацыі і перападрыхтоўкі кадраў. Там яна будзе называцца "Літаратурна-мастацкая творчасць". Сутнасць адна, толькі першая праграма разлічана на пяцігадовае навучанне, а другая — на двухгадовае: факультэт павышэння кваліфікацыі і перападрыхтоўкі кадраў створаны для тых, хто ўжо атрымаў вышэйшую адукацыю. Спецыяльнасць заяўлена адразу па пяці спецыялізацыях: проза, паэзія, драматургія (і кінадраматургія, і тэатральная драматургія), літаратурна-мастацкая крытыка, літаратурна-мастацкі пераклад.

— А колькі чалавек будуць набіраць?

— Набор у нас невялікі — 20 чалавек: 5 на бюджэтную форму навучання і 15 на платную (бюджэтных месцаў будучы выдзелены дадаткова, а не за кошт іншых спецыяльнасцей). Гэтыя лічбы глядзяцца абсалютна натуральна, таму што такая спецыяльнасць разлічана на адзінкавую вытворчасць, а не на масавую.

— Скажыце, набор плануецца штогод ці раз на некалькі год?

— Пакуль што мы плануем набіраць 20 чалавек штогод, але гаварыць пра гэта дакладна можна будзе, калі пачнецца вучэбны працэс.

— Якія ж прычыны паўплывалі на адкрыццё новай спецыяльнасці?

— Мне здаецца, цяпер у грамадстве стварыўся нейкі вакуум, што абазначыў недахоп людзей, якія б займаліся літаратурна-мастацкай творчасцю і цікава працягвалі сябе ў гэтым занятку (літаратурна-мастацкая творчасць — сёння вельмі шырокае паняцце, якое не абмяжоўваецца толькі тым, што мае адносіны да літаратуры). Дарэчы, адкрыццё спецыяльнасці — жаданне гэта і кіраўніцтва краіны, і жаданне часу і грамадства.

З таго моманту, як толькі ўзнік факультэт журналістыкі, з'явіліся выкладчыкі і студэнты, якія хацелі выкладаць і вывучаць больш, чым проста асновы журналісцкай творчасці. На журфаку заўсёды была група студэнтаў, якая займалася літаратурнай творчасцю. Сярод нашых выпускнікоў праявіліся Барыс Сачанка і Іван Чыгрынаў, паэт Анатоль Вярыцкі, рэжысёры і сцэнарысты Ігар Дабралюбаў, Віктар Дашук, Рычард Ясініскі, публіцыст Святлана Алексіевіч. У нас заўсёды была спрыяльная атмосфера для з'яўлення творчых асоб. Ефрасіння Леанідаўна Бондара-

Інстытут журналістыкі: крэатыўныя крокі

ва, Таццяна Дзмітрыеўна Арлова — выкладчыкі, якія падрыхтавалі глебу для таго, каб з'явілася асобная кафедра. Кафедра літаратурна-мастацкай крытыкі вырасла з кафедры тэорыі і практыкі савецкай, а пазней сучаснай журналістыкі. Нядаўна нам споўнілася 10 гадоў. Калі з'явілася кафедра, узнікла жаданне, каб у нас была сваёй групой студэнтаў, таму што прапаноўваць многія дысцыпліны на вялікую аўдыторыю не мае сэнсу — студэнты розныя і толькі частка з іх хоча паглыбляцца ў мастацкае, крытычнае асяроддзе. Нарэшце ў нас з'явілася магчымасць аформіць такую групу зацікаўленых студэнтаў.

У творчую майстэрню — з рукапісам

— Хто будзе выкладаць літаратурна-мастацкую творчасць?

— Пакуль што штат кафедры (у нас працуюць літаратары і крытыкі Пятро Васючэнка, Арцём Кавалеўскі, Аксана Бязлепкіна, Маргарыта Аляшкевіч, тэатральны крытык Таццяна Арлова, крытык выяўленчага мастацтва Галіна Багданава, музычны крытык Павел Свядлоў). Я спадзяюся, склад выкладчыкаў пашырыцца, да нас прыйдуць практыкі, будзем запрашаць гэтых людзей, будзем ствараць творчыя майстэрні, таму што без гэтага нельга. Мы хочам, каб складалася практыка творчых майстэрняў, калі абітурыенты паступаюць да нейкага канкрэтнага майстра, і ён вядзе сваіх студэнтаў з першага па апошні курс. Але, зразумела, гэта

здарыцца не ў першы год існавання спецыяльнасці.

— А каго канкрэтна вам бы хацелася запрасіць весті майстэрні?

— Канкрэтных імёнаў я пакуль не называю з-за сітуацыі са штатнымі адзінкамі — у кафедры няма дастатковай колькасці штатных адзінкаў. Таму пакуль мы разлічваем толькі на ўласныя сілы і пакрысе думаем прырошчваць кафедру сіламі з творчага асяроддзя. Уласна кажучы, практыкі ў нас ёсць і цяпер — Ларыса Цімошык, загадчык аддзела культуры газеты "Звязда", Людміла Перагудава, галоўны рэдактар часопіса "На экранях", і інш. Я спадзяюся на тое, што ў нас будзе працаваць яшчэ больш старых аўтараў і журналістаў.

— Уступная кампанія будзе чымнебудзь адрознівацца ад уступных на іншых спецыяльнасці журфака?

— Уступная кампанія нічым не будзе адрознівацца. Я зараз працую ў камісіі па прафесійна-псіхалагічным суб'яседаванні. І сярод выпускнікоў ёсць невялікі працэнт тых, хто піша вершы, хто хоча вучыцца на гэтай спецыяльнасці, і размаўляем мы з імі абсалютна гэтак жа, як з іншымі абітурыентамі, і яны будуць здаваць такія ж экзамены. На творчым экзамене будзем разглядаць літаратурна-мастацкую творчасць у розных варыянтах, і калі абітурыент прынясе нам раман у рукапісе, мы павінны будзем яго прачытаць.

— Будучы разглядаць нават рукапісы? Раней патрабавалі толькі арыгіналы публікацый...

— Калі гэта вялікі рукапіс, бачна, што аўтарства абітурыента бясспрэчна, і што ён працаваў, то будучы. Сцэнарый будучы прымаць. Трэба ж зразумець, асэнсавана, які творчы багаж у маладога чалавека.

— А будучы нейкія прынцыповыя адрозненні ў навучанні?

— Толькі набор дысцыплін. Вось некаторыя з іх: беларуская і руская проза; структура літаратурна-мастацкага твора; псіхалогія літаратурна-мастацкай творчасці; трансфармацыя жанраў у літаратуры і журналістыцы; сучасная беларуская і руская паэзія; метадалогія аналізу паэтычнага тэксту; асновы кінадраматургіі; віды і жанры кінамастацтва; гісторыя сусветнага тэатра; гісторыя сусветнага кіно; феномен інтэргэкстуальнасці ў сучаснай культурнай прасторы; сучасная беларуская літаратур-

ная крытыка; кінакрытыка; тэатральная крытыка; крытыка выяўленчага мастацтва; замежная літаратурна-мастацкая крытыка; тэорыя і практыка мастацкага перакладу; гісторыя мастацкага перакладу; вобраз аўтара і перакладчыка ў мастацкім творы і інш.

— Студэнты творчых навучальных устаноў часта скардзяцца, што навучальны працэс амаль не арыентаваны на сучаснае мастацтва, яго вывучэнне і тлумачэнне. Ці будзе звернута дастатковая ўвага на сучаснасць студэнтаў новай спецыяльнасці?

— У нас ужо ёсць прадмет, які называецца "Сучасны літаратурны працэс" (пакуль што на ўзроўні спецкурса), які прадугледжвае вывучэнне беларускай і рускай літаратуры на мяжы XX і XXI стагоддзю. На гісторыю мастацтва будзе выдзяляцца як мага больш гадзін, на XX стагоддзе з мноствам стыляў і кірункаў, якія павінны ведаць прафесіяналы.

Хутчэй за ўсё будзе прапанавана вялікая колькасць спецкурсаў на выбар (мы кіруемся ўзорамі амерыканскай і еўрапейскай практыкі). Яны будуць прадугледжваць вывучэнне сучаснай культурнай прасторы, напрыклад: fashion-культура і глянцавыя выданні; рэлігія ў сучасным свеце; параўнальны аналіз культурных формаў. Будзе асобны прадмет па масавай культуры.

Спецыялісты, якія рэфлектуюць

— А што будзе напісана ў дыпламе выпускнікоў, і кім яны змогуць працаваць?

— Зразумела, не напішаш у дыпламе і не скажаш, што ў чалавека прафесія — пісьменнік. Пісьменнік прозы, і калі ласка, забяспечце яго працай пісьменніка, які піша прозу. У дыпламе будзе напісана: "спецыяліст па літаратурна-мастацкай творчасці". І апрача таго, што нашы выпускнікі будуць займацца мастацкай творчасцю, яны атрымаюць адпаведную адукацыю для аглядальніка па культуры і мастацтве. Гэта будучыя спецыялісты аддзелаў культуры масавых спецыялізаваных выданняў і літаратурна-мастацкіх выданняў; літаратурных частак тэатраў; сцэнарных майстэрняў кінастудый, прэс-цэнтраў культурных устаноў, прадзюсерскіх цэнтраў. Яны

Пуцявіны

Случчына з тысячы зор

Бялевічу і ў 1943 годзе на самайце быў перакінуты да партызан Мінскай вобласці. Ха-дзіў я па Мінскай, Пінскай і Гомельскай абласцях з атрада ў атрад, збіраў матэрыялы ад народных месціцаў, пісаў вершы, якія тут жа чытаў на партызанскіх сходах і вечарах на лясных палянах і ў вёсках... Супрацоўнікі слускай падпольнай газеты "Народны мсцівец" сабралі лепшыя вершы і выдалі асобным зборнікам пад назвай "Слускі пояс"...

У падараным мне зборніку ў аднайменным вершы ёсць радкі:

Нада мною блакітны шацёр,
А навокал лясы і лясы.
Мая Случчына з тысячы зор
Тэч на восень свае паясы...

Цікавая гісторыя таго, як падарыў Анатоля Астрэйка дублікат свайго "Слускага пояса".

Недзе ў шасцідзсятых гадах да нас у рэдакцыю газеты "Гомельская праўда", якая месцілася тады ў прыгожым будынку на Інтэрнацыянальнай вуліцы ў Гомелі, Анатоль Пятровіч прывёў узбекскага пісьменніка Аджамы Рахмата. Яго ён павінен быў суправаджаць на Лоеўшчыну, дзе быў пахаваны вядомы ўзбекскі паэт Султан Джура.

...Калі развіталіся на чыгуначным вакзале пасля паездкі на Лоеўшчыну, Анатоль Астрэйка адвёў мяне ўбок:

— Ведаеш, браце, падару табе "Слускі пояс" — самую дарагую для мяне кніжку. Даруй, што — дублікат. Адзіны арыгінал, што меў, неяк падпісаў прафесару Канстанціну Саннікаву. А потым пры выпадку давялося зноў у яго "пазычыць"...

Прадмову да кніжкі напісаў сакратар Слускага падпольнага райкама партыі Іпа-

літ Канановіч. А рэдагаваў кніжку выдатны журналіст, былы партызан Мікола Дастанка.

Пад лозунгам "Смерць нямецкім акупантам!" рукою Міколы Дастанкі напісана "Закончана друкаваць 18.XII.43г. Адказны рэдактар М. Дастанка". Пазначаны і тыраж — тысяча экзэмпляраў. Прызнацца, нават па сённяшніх няпростых для выдання кніг часах, наклад зборніка здзіўляе.

Мікола Дастанка ўспамінаў, з якім уздымаў у тыя нялёгка дні друкавалася кніжка-партызанка. Самадзейныя мастакі Саша Залаты і Саша Бяляў старанна выразалі для вершаў літары-застаўкі з... кляновых кубікаў. Набіралі кніжку Люба Куляшова і Люба Шаўчук. Друкарамі былі партызаны Валодзь Канановіч і Коля Торхаў. "Больш месяца, — успамінае Мікола Дастанка, — наш калектыў нёс ударную вахту па выпуску "Слускага пояса". Не адыходзіў ад нас і аўтар".

Міхась ДАНИЛЕНКА

На маіх кніжных паліцах захоўваецца нямаля кніг, падараных сябрамі-пісьменнікамі. Гэта — творы Піліпа Пестрака, Івана Шамякіна, Янкі Брыля, Паўлюка Пранузы, Анатоля Грачанікава... Побач з імі размясціліся і зборнікі твораў іншых аўтараў, якія з поспехам працуюць у літаратуры: Міколы Чарняўскага, Васіля Ткачова, Міхася Болсуна, Ганны Атрошчанкі, Лідзіяны...

А вось стаіць невялічкі томік незабыўнага Анатоля Астрэйкі — аўтара вядомай песні пра Нёман — "Слускі пояс". Лёс гэтай кніжкі-партызанкі незвычайны.

У сваёй аўтабіяграфіі, напісанай у кастрычніку 1962 года Анатоль Пятровіч згадваў пра суровыя дні першых месяцаў Вялікай Айчыннай вайны: "У Гомелі мы выдавалі газету-плакат "Раздзім фашысцкую гадзіну". За паўтара месяца выдалі дваццаць нумароў газеты-плаката... Потым франтавыя дарогі давялі аж да Масквы. ...У Маскве я зноў доўга не затрымаўся. Здаў рэдакцыйныя справы паэту Антону

Загрузіце сябе ў нябёсы, альбо Праблемы развіцця жанру кіберпанка ў сучаснай беларускай літаратуры

Сённяшні надзвычай прагрэсіўны ў плане развіцця высокіх тэхналогій свет усё часцей задаецца пытаннем аб пазітыўнасці любых здабыткаў навуковага прагрэсу, што, у сваю чаргу, бескампрамісна падзяляе соцыум на два лагера: тэхнафілаў і тэхнафобаў. Акурат паміж гэтымі напраткамі грамадскай думкі знаходзіцца філасофская сістэма аднаго з самых акту-

альных жанраў сучаснага мастацтва слова — кіберпанка. Найбольш распаўсюджаным у літаратуразнаўстве з'яўляецца меркаванне пра яго паходжанне як рэакцыю на утапічную плынь у літаратуры, а таксама на развіццё інфармацыйных тэхналогій у пачатку 80-х гг. XX ст., што не атрымала адэкватнага адлюстравання ў творах навуковай фантастыкі таго часу.

Безумоўна, тэмы, запатрабаваныя ў творах гэтага жанру (а сярод іх — прагназаванне магчымых вынікаў маніпуляцыі матэрыялай на малекулярным і атамным узроўнях, у тым ліку і стварэнне рэчыва, якое падаецца праграмаванню; вынаходніцтва карысных вірусаў, здольных падарваць чалавеку ілюзорную альбо сапраўдную фізічную і інтэлектуальную дасканаласць; разгляд сацыяльных і псіхалагічных аспектаў выкарыстання геннай інжынерыі і біялагічнай зброі; даследаванне спецыфікі існавання чалавечай свядомасці ў віртуальнай рэальнасці і г.д.), вымагаюць ад чытача дастатковай падрыхтаванасці ў галіне "высокіх тэхналогій".

Так, пытанне аб патэнцыяльных выніках навукова-тэхнічнага прагрэсу і характары яго ўздзеяння на грамадства знайшло сваё адлюстраванне ў творчасці маладога беларускага пісьменніка А. Паўлухіна ("Стальныя арлы", "Кроў і вольсень" і інш.). У аснове сюжэта яго твораў нярэдка знаходзіцца барацьба хакера, інтэлектуальнага злчынцы, своеасаблівага сацыяльнага і духоўнага маргінала, з магучымі карпарацыямі (апаўднанне "Салта над алюмініевым лесам"). А. Паўлухін стварае свет, дзе гіганцкія транснацыянальныя арганізацыі замяшчаюць сабой дзяржаву. Аўтар ставіць сваіх персанажаў перад выбарам: скарыцца камп'ютэрна-гандлёвай сістэме і ігнараваць нелегальнае выкарыстанне новых тэхналогій ці змагацца з несправядлівасцю. Герой твора абірае апошняе і дасягаючы сваёй мэты. Аднак абстрагаванасць іх высакародных ідэй ад сапраўдных праблем грамадства і меркантильнасць інтарэсаў (прадаць сакрэт вечнага жыцця за вялікія грошы) робяць перамогу Даўна і Кунджы даволі ілюзорнай. Тым больш, што рэальнасць не ўлічвае тых ці іншых дасягненняў у віртуальным свеце: жыццё персанажаў у канцы апаўднання спыняе самая звычайная свінцовая куля.

Неад'емнымі кампанентамі магчымага "заўтра" тэхнагеннага грамадства, на думку пісьменніка, з'яўляюцца дэгуманізацыя, аб'якавасць да любых праяў індывідуальнага, нізкі ўзровень жыцця, поўная дэградацыя маральнасці, прызнанне людзей недасканалымі істотамі і рознабаковыя іх мадыфікацыі, за якімі даволі часта губляецца сам чалавек: "Я ішоў паўз слупы з прыкаванымі дзяўчынкамі-мулаткамі (ідэальныя формы плюс

генетычная карта з пералікам унесеных змяненняў), паўз палаткі з кансерванай вадой і салодкасіямі, паўз гуляючыя мышцамі кланіраваныя целы..." (апаўднанне "Загрузіце сябе ў нябёсы"). Дэзрыентацыя людзей у свеце ў значнай ступені абумоўлена распаўсюджанай у будучыні з'явай зліцця камп'ютэра і яго карыстальніка, перамяшчэннем апошняга ў кіберпрасторы, ілюзорнае месца, дзе знікае традыцыйны падзел на добро і зло, этычнае і неэтычнае.

Працягваючы даследаванне кіберпанка ў сучаснай беларускай літаратуры, нельга не адзначыць наяўнасць элементаў дадзенага жанру ў апаўднанні У. Клімовіча "Сістэма Баслі". У творы ўздымаецца даволі актуальная праблема згаданай разнавіднасці навуковай фантастыкі: пытанне аб магчымых выніках ракіроўкі суб'екта і аб'екта, чалавека і машыны, у працэсе вытворчасці і ў побытавым аспекце жыцця людзей.

У краіне, жыхаром якой з'яўляецца галоўны герой твора Габрыэль Баслі, толькі адзінкі выбіваюцца з агульнай сістэмы і займаюцца самастойнай працай, і атрымліваюць такой прафесіі становіцца сэнсам ягонага жыцця. Апісваючы выпрабаванні, праз якія праходзіць персанаж, пісьменнік звяртаецца да прыёму скажэння часава-прасторавага кантынуму тэксту. Так, Баслі, будучы прадстаўніком грамадства будучыні, трапляе ў розныя мінулыя эпохі, дзе прымае ўдзел у англа-бурскай вайне, змагаецца за сваё жыццё на арэне старажытнага амфітэатра, у мезазойскую эру ўступае ў схватку са стэгазайрам. Нарэшце, герой дася-

гае сваёй мэты, атрымаўшы "незалежную" працу смеццара. Эфект дарэмнасці, нікчэмнасці высілкаў і намаганняў узмацняецца тым фактам, што ён адчувае сябе бязмежна шчаслівым, бо нарэшце дасягае жадаанай свабоды. Такая рэакцыя Баслі сведчыць пра сапраўджанасць яго мары, што першапачаткова ўспрымаецца чытачом як ілюзорная. Аднак у апаўднанні гучыць не прапанова адмовіцца ад навуковага прагрэсу, а папярэджанне пра магчымую наступствы безагляднага імкнення чалавека да абсалютнага камфорту, да поўнай упэўненасці ў заўтрашнім дні.

Ідэя пра неабходнасць пераацэнкі вартасцей навуковых здабыткаў і іх ролі ў жыцці грамадства знайшла сваё адлюстраванне і ў апаўднанні Р. Баравіковай "Перакрыжаванне-777". У ім аўтар звяртаецца да пераасэнсавання вобраза тэхнікі, якая падаецца не агульнапрызнаным з часоў Ф. Бэкана і Г. Уэlsa пазітыўным пачаткам, а сродкам дэфармацыі асобы, сілай, здольнай да панавання над сваімі карыстальнікамі.

Дапамога чалавецтву, якое, на думку пісьменніцы, абрала найменш рацыянальны шлях свайго развіцця, прыходзіць звонку, з нетраў бясконцага космасу. Іншапланецяне, якія паставілі перад сабой згаданую мэту, разумеюць кардынальную розніцу паміж сваёй і людскай цывілізацыямі ("Мы займаемся сусветам, а яны сабою") і спрабуюць падтурхнуць "хома сапіенса" да пошуку новых, больш глабальных па сваёй сутнасці, шляхоў развіцця.

Але чым больш чужынец аналізуюць жыццё на Зямлі, тым

больш актуальным становіцца пытанне аб характары існавання іх цывілізацыі. Так, Пронт, адзін з жыхароў іншага свету, заўважае, што паўсядзённыя клопаты кожнага чалавека, нягледзячы на іх трывіяльнасць і друтараднасць у параўнанні з праблемамі сусветнага характару, дапамагаюць яму заставацца актыўным стваральнікам свайго жыцця, захоўваць незалежнасць і непаўторнасць асобы. Існаванне на ўласнай далёкай планеце ўсё больш бачыцца згаданаму персанажу ілюзорным, пазбаўленым арыгінальнага пачатку. Татальнае захапленне прышэльцаў навукова-тэхнічным прагрэсам і шырокае выкарыстанне яго дасягненняў у паўсядзённым жыцці прывяло да адчужэння паміж асобнымі індывідамі ў знешне гарманічнай цывілізацыі іншапланецяна. Гэта пачынаюць разумець і самі чужыныцы: "Апошнія два разы, калі я выходзіў на сувязь, у мяне было адчуванне, што я гавару не з Мілтам, а з некім іншым, хто капіруе голас Мілта". — Пронт паглядзеў запыгальна: "Думаеш, рэабат?" <...> — "Усё можа быць... У мяне нярэдка з'яўляецца думка, што ўжо невядама, хто кім кіруе: яны намі ці мы..."

Аналізуючы кіберпанк, нельга не адзначыць праяўленне выразных прыкмет дадзенага жанру ў творчасці Ю. Станкевіча. Так, у рамана "Пятая цэнтурыя, трыццаць другі катрэн" аўтар звяртаецца да праблемы кланіравання як асноўнай тэхналогіі атрымання ідэнтычных арганізмаў. Дадае нае дасягненне навуцы, што прадстаўлена пісьменнікам у даволі негатывным свеце, выступае ў творы неад'емным кампанентам атрэсіўных паводзін прышэльцаў з іншага свету ў дачыненні да зямлян. Нездарма Ю. Станкевіч у пасляэпілогу, звяртаючыся да прароцтваў і лёсу М. Настрадамуса, цытуе ў арыгінале і перакладае яго 32-гі катрэн 5-й цэнтурыі з папярэджаннем аб набліжэнні вялікага разбурэння, што павінна змяніць лёс людзей і "...прыйдзе з сёмага вымярэння".

Прагнозы аўтара наконт далейшага развіцця чалавечай цывілізацыі даволі песімістычныя: "...мы можам толькі чакаць, назапашваючы веды ды пакутуючы ад недахопу жыццёва неабходных інгрыдыентаў, якія ўсё больш змяняюцца: няўпэўненасці, страху і бязмернай адзіноты..."

Відавочна, што постчалавек, паводле беларускага кіберпанка, жыве ў штучным свеце, у якім чалавек перамог хваробы і смерць, але разам з гэтым пазбавіўся здольнасці да экзістэнцыйных духоўных канфліктаў. Пісьменнікам і ствараюцца неабходнасць узмацнення маральна-этычнага аспекту жыцця грамадства, без якога любая ідэя па ўдасканаленні "хома сапіенса" падаецца ілюзорнай і пазбаўленай логікі.

Марына АММОН
Малюнак
з інтэрнет-сайта

Кніжная паліца

У выдавецтве "Беларуская навука" выйшаў чарговы том "Выбраных твораў" Алены Васілевіч. Гэта па ліку пяцьдзесят трэцяе выданне "Кнігазбору" ў серыі "Мастацкая літаратура". Кніга складаецца з такіх добра вядомых твораў лаўрэата Дзяржаўна прэміі Беларусі, як тэатралогія "Пачакай, затрымася", тузіна апавяданняў і шасці выбітных літаратурных эсэ. Прадмова і каментарый А. Сямёнавай. Рэдактар К. Дуброўскі.

У рэдакцыйна-выдавецкай установе "Літаратура і Мастацтва" ў серыі "Пераходны ўзрост" выйшла кніга пісьменніка Уладзіміра Саламаха "Там, дзе само та і рагасці..." Гэта дзве аповесці, героі якіх — старшакласнікі і нядаўнія выпускнікі — апынаюцца ў складаных сітуацыях, задаюцца пытаннем, як зрабіць правільны выбар і захаваць сваю годнасць. Наперадзе ў кожнага з іх свая дарога, але як на ёй не схібіць, каб застацца самім сабой...

У рэдакцыйна-выдавецкай установе "Літаратура і Мастацтва" выпушчана кніга для дзяцей маладшага школьнага ўзросту паэта Уладзіміра Карызінькі "Лепяць ластаўкі гняздзечкі". Пад вокладкай сабраны сур'езныя і вясёлыя вершы, нечаканыя загадкі і незвычайныя казкі. Гэтыя творы створаны на аснове менталітэту беларускага народа і выхоўваюць лепшыя нацыянальныя рысы: дабрыню, працавітасць, кемліваць і прагу пазнання новага, а таксама — любоў да Радзімы і матчынага слова.

У Англіі (Лондан) выдадзена аб'ёмная (1136 старонак) кніга прафесара Арнольда Макмілана "Writing in a Cold Climate: Belarusian Literature from the 1970s to the Present Day" ("Пісанне ў халодным клімаце: беларуская літаратура з 1970-х да нашых дзён"). У томе сабраны артыкулы больш як пра 200 літаратараў, ва ўзроставым дыяпазоне ад Р. Барадуліна да В. Куставой. Усе яны сфарміраваны па групам, блізкіх у сваёй творчасці жанрава, стылёва і светапоглядна. Кніга выдадзена на англійскай мове.

У Мінску ў выдаўца А. Печанкі выйшаў "Філасофскі дзевнік" ("манаграфія" ў дзвюх кніжках) Аляксандра Гарбачова, старшага выкладчыка кафедры рускай літаратуры БДУ. Як напісана ў анатацыі, "дзевнік" уяўляе сабой сачыненне, пабудаванае па храналагічным прынцыпе. Выбраны жанр кароткіх запісаў дазваляе аўтару выказаць свае ідэі без аглядакі на неабходнасць разгортваць іх у аб'ёмныя тэксты. Кніга адрасавана ўсім зацікаўленым неардынарным чалавечым мысленнем.

Ірына ЛОБАН
Віцебск

Помнік князю Альгерду — пачатак

Якія яны, ландшафты памяці Віцебска? На гэта пытанне вы знойдзеце адказ, калі прачытаеце зборнік "Віцебск. Ландшафты памяці", прэзентацыя якога нядаўна адбылася ў Віцебскім абласным краязнаўчым музеі. Кніга была выдадзена па выніках конкурсу, праведзенага Беларускай гістарычнай таварыствам і Музеем. Зірнуць на Віцебск у ракурсе новых помнікаў прапанавала моладзь ва ўзросце да 29 гадоў.

Школьнікі, студэнты, маладыя людзі выказалі свае меркаванні адносна таго, якіх помнікаў не хапае ў Віцебску і яго ваколцах, якія цікавыя гістарычныя асобы, мясціны дагэтуль ніяк не адзначаныя, якая архітэктурна патрабуе аднаўлення і галоўнае: чаму гэтыя месцы памяці вартыя нашай увагі. У зборнік увайшло дзевяць прац. Варты адзначыць, што праект аб усталяванні помніка князю Альгерду, прапанаваны студэнтам гістарычнага факультэта ВДУ імя П. Машэрава Аляксандрам Банадысенкам, ужо распрацоўваецца.

Каардынатарам конкурсу і ўкладальнікам зборніка выступіў навуковы супрацоўнік віцебскага Мастацкага музея Раман Воранаў. Ён і праводзіў прэзентацыю "Ландшафты памяці", падчас якой прадстаўнікі журы і ўсе прысутныя выказалі надзею, што такая важная справа не скончыцца выданнем гэтай кніжкі, а пойдзе далей і будзе разгледжана на ўзроўні гарадскіх уладаў. Падтрымана прапанова і аб правядзенні акцыі аб добраахвотным зборы сродкаў на рэканструкцыю віцебскіх ландшафтаў памяці, дэвізам для якой можна было б выкарыстаць перафразіраваны радок з твора Ф. Багушэвіча: "Не пакідайце ж справы беларускай".

На жаль, многія з прапанаваных помнікаў пакуль немагчыма пабачыць у Віцебску, на гэта патрэбна згода ўладаў, сродкі... Але крок зроблены, крок аргументаваны гісторыяй і скарэктываны сучаснасцю. Вось такі цудоўны сінтэз.

І, можа, калісьці з вышніх ратушы мы пабачым Віцебск у надзвычайным харакце ландшафтаў памяці ў сучаснай інтэрпрэтацыі.

Імя ў рускай паэзіі Беларусі:
Юрый Сапажкоў

Паэт Юрый Міхайлавіч Сапажкоў, якому ў гэтым, 2010 годзе, споўнілася 70 гадоў, належыць да пакалення дзяцей Вялікай Айчыннай вайны.

Калонка
Алы БРАДЗІХІНАЙ
Magister Iudi
і бурымэ

Інтэрпрэтацыя мастацкага твора ў многім нагадвае бурымэ. Зыходныя рыфмы тут — велічыня канстантная, а тэкст у кожнага атрымліваецца свой. І чым больш каларытна-нязвычайнымі будучы адпраўныя словы, тым больш узнікне разнастайных асацыяцый. Творчасць маладога, але, безумоўна, яркага празаіка Юрасі Каляды выклікае самую розныя ацэнкі: ад нараканняў на адсутнасць філасафічнасці, паўтаральнасць прыёмаў (З. Вішнёў) і аднабоковасць тэматыкі, заціпнутасць сюжэта (Н. Якавенка) да арыгінальнасці мастацкіх падыходаў у раскрыцці вечных тэм (І. Шаўлякова) і "тэрапеўтычнага" эфекту (А. Бязлепкіна). Дадае гэтым разыходжаннем ва ўспрыманні і спалучэнне падкрэслена "лёгкага", (сама-)іранічнага стылю аповеда з відавочнай устаноўкай пісьменніцы на інтэртэкстуальнасць.

Апошняя мае складаную прыроду, патрабуючы ад чытача ўліку аўтарэмінісцэнцый, што дазваляе ўспрымаць усю прозу Ю. Каляды як адзін цэласны твор. Складанасць ўражання, нібыта кожным новым апавяданнем пісьменніца дапісвае той ці іншы раздзел (часцей міждзвон) свайго маштабнага дзённіка-хронікі. Магчыма, далейшага працягу, своеасаблівы эфект "серыяльнасці", закладзены ў тэкст першапачаткова. Скажам, апошняе апавяданне "Слова не з майго лексікону", надрукаванае ў сакавіцкім нумары "Маладоці", з аднаго боку, працягвае нізку твораў пра калізіі кахання людзей розных нацый ("Затрымка рэйсу", "Жыццё Лёлі", "Жоўты аўтамабіль"), з другога — мае выгокі сюжэта ў трылогіі "Лета": "А сцянар, дарэчы, створаны на ўласным матэрыяле!" Я маю на ўвазе свайго хлопчыка з Парыжа, з якім у нас ужо цяльня два месяцы доўжыцца палкі віртуальны раман. Праўда, мяне крыху бянтэжыць той момант, што мы адно аднаго ніводнага разу не бачылі (фоткі не лічацца!).

На першы погляд, канцэпцыя творчасці Ю.Каляды замыкаецца на мікрасвецце яе гераіні, на прыватным-паўсядзённым-бытавым, і насамрэч не прэтэндуе на раскрыцці глабальных анталагічных праблем. Шуканне "чорную котку ў цёмным пакоі" (жаданую філасафічнасць), між тым, вяртае да следуючых парадоксы і заканамернасці чалавечай псіхалогіі, пісьменніца праз звычайныя, немудрагелістыя сітуацыі распавядае пра складаныя рэчы: "новае страчанае пакаленне" і праблемы чалавечай камунікацыі, прычымны парушэння межаў асабістай прасторы і залежнасць ад бліжняга, адказнасць (амаль паводле Экзюперы) за тых, хто ў нас закаханы і інш.

Больш за тое, кожны твор Ю. Каляды мае сваю эмацыйна-сэнсавую дамінанту — псіхалагічны стан "паддоследнага" героя, што "прэпаратывецца" пісьменніцай. Гэта, да прыкладу, непаразуменне-адзінота ў апавяданні "Зялёны акія, залаты бургалькі", чаканне — у трылогіі "Лета", здрада ва ўсіх яе іпастасях — у творы "Таварняк на абводнай каляіне", пачуццё настальгіі — у цыкле "Пакаленне 0". Цалкам адпаведная "псіхалагічнай прозе" і інтэлектуальная, супрацістаўленая шэраму натоўпу, эксцэнтрычная гераіня, якая, відавочна, належыць да лірычнага тыпу (не дзіўна, што апошнім часам аўтарка пачала сцвярджаць сябе ў галіне паэзіі).

Псіхалагізацыя агульнай карціны свету ажыццяўляецца таксама за кошт вобразаў і хранатапічных мадэляў, якія вандруюць з твора ў твор. Маецца на ўвазе прыхільнасць да адлюстравання ўрбаністычнай прасторы (дарэчы, заўсёды геаграфічна канкрэтызаванай), вобразаў гадзінніка, тэлефона, фігуры замкнёнага кола, броўнаўскага руху пры пастаянным выбудаванні гераінямі планаў і стратэгіі, абавязковай каляднай ёлкі, выпадковых сустрэч, "какетлівага дзівочага суіцыду" (выраз А. Хадамовіча). Іншымі словамі, мастацкі свет Ю. Каляды характарызуецца пазнавальнасцю (не б'юццаць з паўтаральнасцю).

Улюбёным падыходам пісьменніцы да кампазіцыйнай арганізацыі матэрыялу, што асацыятыўна адсылае да творчасці аднаго з яе літаратурных настаўнікаў — Г. Гесэ, з'яўляецца мета-тэкст. Колькасць такіх сюжэтаў у стожэце якраз і выклікае нараканні на паўтаральнасць і хісткасць падзейнай лініі твора. Аднак адмаўленне ад гэтага прыёму разам з пошукам празрыстага сюжэта не паспрыяла ўзмацненню навістнасці. Да прыкладу, у цыкле "Пакаленне 0" апавед набыў прыкметы журналістыкі, у казцы-меладраме-дэтэктыве "Таварняк на абводнай каляіне" залішня прастата сюжэта кампенсавана толькі арыгінальнай формай яго разгортвання.

На мой погляд, навістнасць, нават у дачыненні да падачы самых нязначных фактаў, з самай пачатку была характэрна творчасці Ю. Каляды. Чаго варта толькі бой з жукамі ў трылогіі "Лета", які апісаны настолькі займальна і з такім тонкім гумарам, што, займаючы дзве старонкі, цалкам авалодвае ўвагай чытача. Сакрэт нейкай асаблівай абаяльнасці і моцнай энергетыкі прозы Ю. Каляды прасты. Magister Ludi.

Штрыхі да партрэта вайны

Дзеці вайны — гэта родавая метка пакалення, такая ж характэрная, як, скажам, страчанае пакаленне альбо пакаленне пераможцаў. Дзеці вайны — гэтае адмысловае светаадчуванне, адмысловае дачыненне да вайны, да свету, да чалавека, да радасці і болю. Іх светаўспрыманне назаўжды адкарэціравана гэтай штодзённай прысутнасцю вайны. Калі дзіцяці давялося нарадзіцца і жыць падчас вайны, адчуваць яе дыханне і рытм, значыць, малое асуджана было несвядома прымаць у ёй удзел, па-свойму ваяваць, прымяраючы на сябе гераічныя сюжэты і атрыбуты. Зразумела, дзеці гулялі ў вайну, у "нашых" і "фрындаў", здзіўляючы падзвігі і гінуць, — яны жылі вайной. І паколькі дзеці вайны заставаліся перш за ўсё дзецьмі, хоць маленствам і абаронення ад непасрэднага ўдзелу ў баях, яны, пасталеўшы, пачыналі адчуваць штосьці нахпталт комплексу віны перад тымі, хто з вайны не вярнуўся. Нават пакаленне пераможцаў, тых, хто ваяваў і застаўся жывы, асуджанае было хадзіць па зямлі без віны вінаватымі, да канца дзён сваіх зжываць гэтую немач героя, якому пашанцавала. А. Твардоўскі вельмі чула і дакладна выразіў інтымна-гераічны асадак у скупых радках, якія змясцілі шматлікае невымоўнае:

Я знаю, нікакой моей вины
В том, что другие не пришли с войны,
В том, что они —
кто старше, кто моложе —
Остались там,
и не о том же речь,
Что я их мог, но не сумел сберечь, —
Речь не о том,
но все же, все же, все же...

Прыкладна тое самае адчуваюць без віны вінаватыя, ва ўсім абдзеленыя дзеці вайны. Пачуццё віны перад загінулымі героямі, якія адначасова былі іх бацькамі або старэйшымі братамі, і ледчыць, і калечыць: калі чалавеку давялося перажыць падобнае, то гэта робіцца свайго роду праклёнам; а калі чалавек ачарсцвеў душой, то яго таксама можна прылічыць да ахвяр вайны. Гэтае праклятае "ўсё ж" вострае з усіх бакоў...

Праўда ў тым, што вайна не ўпрыгожвае людзей.

Але праўда таксама і ў тым, што вялікая і справядлівая вайна нараджае высокі лад пачуццяў, які ўпрыгожваецца чалавека.

Вершы вельмі падыходзяць для выражэння такога складанага ў сваёй прастаце светаўспрымання.

У 2004 г. Юрый Сапажкоў выдаў кнігу вершаў пра вайну "Ліст сябру". Кніжка ўяўляе сабою трохкутнік салдацкага ліста, без маркі і канверта, якія адпраўляліся палявой поштай. Такім чынам, фармат франтавых зносін паэт зрабіў эталонам змястоўных чалавечых зносін у прынцыпе: перад тварам смерці фальш і пустыя словы становяцца эстэтычна брыдкімі, а дакладнае і праўдзівое слова пераўтвараецца ў вершы. Мера этычнага становіцца мерай эстэтычнага. За дакладнымі словамі

стаяць праўдзівыя пачуцці. Іх немагчыма зымітаваць. Каб напісаць ліст сябру і адправіць яго на фронт, трэба належаць да пакалення дзяцей вайны. У вершы "Сябру", якім адкрываецца зборнік, уражвае ўменне выявіць пафас у звычайнасці, і пры гэтым не выпінаць яго, а зрабіць атрыбутам штодзённасці, растварыць у жыцці і лёсе (гэта, вядома, тонус жыцця павышае, а лёсу дадае вымярэнне, якое прынята зваць "не хлебам адзіным"):

Когда бывает в жизни туго
И сил исчерпаны запасы,
Простые строки писем друга
Нужны мне, как боеприпасы.
А если нет тех строк бодрящих,
Хожу потерянным, пропащим,
И кажется почтовый ящик
Пустым, ненужным патронщиком.

У такім жа ключы напісана "Запавет бацькі":

Меня бессмертьем Родина
Посмертно наградила.
Отверстие для ордена
Мне пуля просверлила.
Жизнь принимал в открытую,
И встретил смерть не в спину.
Шинель свою пробытую
Велел примерить сыну:
Проверенная, давняя
Примета мне известна —
Не быть двум попаданиям
В одно и то же место.

Лепшыя вершы Сапажкова падманліва простыя. Як правіла, яны трымаюцца на адной магістральнай метафары, на метафарычна асэнсаванай сітуацыі, якая расквечваецца дугараднымі, калі так можна сказаць. Атрымліваецца галінасты паэтычны будынак — метафара з матрунак, схаваных адна ў адну.

Часам гэтая сітуацыя ў канцоўцы афарыстычна ацэньваецца і падаецца як свайго роду "мараль".

Магістральная метафара вызначае своеасаблівае "Начной цішыні", "Неўміручасці" — і практычна ўсіх іншых вершаў.

У гэтых вершы пра вайну трэба ўжыцца, каб разгледзець відавочнае тое, што на першы погляд не кідаецца ў вочы: адносіны да вайны, падказаныя лёсам і натурай паэта, робяцца паэтычным прыёмам. Для яго вайна доўжыцца і ніколі не канчаецца, што трэба разумець наступным чынам: чалавечая сутнасць, якая на вайне агаляецца, у мірны час не становіцца іншай; калі паглядзець на чалавека вельмі праўдзівая, калі ў думках змясціць яго ў сітуацыю вайны (у экстрэмальную, памежную, экзистэнцыйную), пра чалавека даведаешся шмат цікавага.

Перад намі, калі заўгодна, паэтычны погляд на рэчы, паэтычнае бачанне, узбагачанае досведам пакалення дзяцей вайны. У дадзеным кантэксце вызначэнне паэта можа быць такім: чалавек, які ў сваіх вершах на сябе і на іншых здольны паглядзець вачамі чалавека вайны, каб разгледзець яго безабароннасць.

Насамрэч, гэта, вядома, мірны погляд, у ім няма нічога крыважэрнага; аднак у ім ёсць "нямірная" абвостранасць, непрымырымасць да душэўных заган. Гэта, вядома, у пзўным сэнсе рамантычны погляд.

Вось чаму ў вершах Юрыя Сапажкова няма вайны як такой, ёсць перазоў з вайной. Як, напрыклад, у "Гульні".

На круче, где вихрем пехота
Прошла, поредев от потерь,
Осевшие, мрачные горы
Стреляют цветами теперь.
И Ленка — соседский мальчишка,
Овсяные брови вразлет —
На красные беглые вспышки
Совсем по-отцовски ползет.

І ўсё ж рэальнае, негульнявое светаадчуванне дзяцей вайны не дае супакою.

Парадаксальна: у вершах Сапажкова пра вайну няма нянавісці. Нават ваенная зброя, жалезна-сталёвыя гарматы, што сеюць смерць, ён бачыць у гуманістычным ракурсе:

Воят гулом,
Смотрят косо,
Но пока еще не быют —
Наводящие вопросы
Немцу пушки задают.

Гэта лагічна і натуральна: вершы, сапраўдныя вершы, павінны ўслаўляць жыццё, нават калі яны аплакаюць смерць. Адзін з апошніх вершаў зборніка "Бацька" наўпрост не звязаны з вайной, аднак ён змешчаны ў зборніку, і па логіцы сітуацыі мае дачыненне да ўнутранага сюжэта кнігі.

Отец мой там,
где листьев всхлипы
Над свежерашеной огородой.
Отец мой там, где корни липы
Вчера обрублены лопатой.
День новый ясной мыслью начат:
Там холодно, темно и влажно.
Но там отец, и это значит,
Что уходит туда не страшно.

Пасля гэтага ідзе "Каханне" — зноў жа, па-за кантэкстам вайны, але ў кантэксце кнігі. Усё правільна: вайна — гэта заўжды сутычка Эраса і Танатаса. Калі жыццё працягваецца, значыць, перамог Эрас.

В семнадцать —
праздничная новь.
Когда тебе за тридцать — благо.
А после тридцати любовь —
Души великая отвага.
Ты всем пожертвовать ей рад,
Хоть бездна жертв не возвращает.
А в шестьдесят?
А в шестьдесят
Любви, я думал, не бывает.

Такім чынам, "Ліст сябру" — гэта паэтычная справаздача аб тым, што вайна была не марнай, што душы пераможцаў ацалелі і настроены на сяброўства, каханне і памяць.

Не на вайну.
Анатоль АНДРЭЎ

Складана пісаць для дзяцей

У Беларусі стала вядома пра новы расійскі дзіцячы праект часопіса "Фама". Гэта адмыслова конкурс твораў для дзяцей на публікацыю ў серыі кніг "Насця і Мікіта". Шэф-рэдактар праектаў выдавецкага дома "Фама" Аліна Дальская (Максва) прэзентавала яго ўдзельніцаў і падліла першыя вынікі. На творчае спаборніцтва ўдзельнікі з Беларусі таксама звярнулі ўвагу. Восем чалавек даслалі больш за тры свае творы. Двое — толькі па адным. Але літаратурнае спаборніцтва працягваецца.

Пра творчы конкурс было аб'яўлена 1 снежня мінулага года як сярод расійскіх аўтараў, так і сярод беларускіх. Асноўнымі мэтамі былі, бяспрэчна, адкрыццё новых імёнаў, а таксама стварэнне сапраўды якаснай і цікавай дзіцячай серыі. Трывожным званочкам стала адчуванне: дзеці сёння сталі менш чытаць.

Але на такі літаратурны заклік адгукнулася не так многа аўтараў, як чакалася. І прычына нават не ў адсутнасці жадання ў сучасных майстроў слова пісаць для дзяцей. Некаторыя работы проста не падыходзілі па крытэрыях конкурсу.

Так, у яго ўмовах агаворваецца, што апавяданні і казкі не павінны быць вельмі рэлігійнымі (хаця конкурс і праводзіцца ў межах праваслаўнага часопіса "Фама"), але, у той жа час, і не выключна "мірскімі". Ёсць ва ўмовах цікавы пункт: усе героі твораў павінны быць... стануцьчымі. Неяк складана ўявіць сучасную казку без адмоўных персанажаў. Па каментары звярнулася да Таццяны Сіваковай, адной з арганізатараў конкурсу ў Беларусі.

— Многія аўтары не зусім правільна разумеюць. Не ўсе асобы павінны быць бездакорна стануцьчымі. Сэнс гэтай умовы ў наступным: у творы неабходна адлюстравана, што якім бы ні быў герой, ён заўсёды можа змяніцца да лепшага. Пісьменніку трэба "намаляваць" чалавека добрага, але сучаснага, жывога, спагадлівага. Ёсць паспяховыя праекты: "Пингвин-мореход" Андрэя Макаёнка быў надрукаваны нават па-за межамі конкурсу.

Дзіцячая літаратура павінна быць пазітыўная, яркая і, хаця складана дарослым пісаць для дзяцей, але работы, вартыя ўвагі выдзяць, ёсць. Напачатку планавалася выпусціць 20 кніг, цяпер жа думаем ужо пра 22, — падкрэсліла Таццяна Сівакова. Тэрміны заканчэння конкурсу яшчэ не агаворваюцца, таму ў беларускіх аўтараў ёсць шанс стварыць сапраўдную казку для дзяцей.

Наталля НІКІЦІНА

**Вера
МІХНО**

Як прадвеснік
сустрэч і кахання,
Падымаючыся
ўсё вышэй,
Змоўшчык-месяц
на небе да рання
Мне ўсміхаўся
да самых вушэй!
Рабаціннем
вяснова зоркі
Неба ўсыпалі,
быццам твар...

Я заснула амаль што на золку
Паг уражаннем хараства.

Лілова-шызым парасонам
Навісла хмара.
Бы вачор.
Віхор з маланкаю і грамам
Нясецца,
што па пекле чорт!
Усё трашчыць,
блiшчыць,
трасецца,

Бы на патэльні
ў пекле тым!
І сэрца — як не разарвецца,
А на душы
і страх,
і ўздым!
Ды праз хвілін пяток —
не болей —
Зрабіўся светлым неба край.
Адолеў чорта Бог!
Адолеў!

Азон,
вясёлка,
сонца —
РАЙ!

Прашу і жадаю замнога.
Па могзе агенне мяняю,
Працую з натхненнем, кахаю,
Ды прыйдзе імгненне — спазнаю,
Што больш непатрэбна нічога
З набыткаў і тлуму зямнога,
Бо ў вечнае не забяру іх.
Душу ад спакус атрасу я
І босай, у зрэбнай кашулі
Паўстану ў свой
час перад Богам.

Вочы не бачаць
і вушы не чуюць,
Скончылася мітусня,
Соннае цела ў пасцелі начуе.
Цемра, спакой, цішыня.
Твар прытуліўся
да мяккай падушкі...

І ўсё ж я ведаю наперад,
што б ведзьма мне
ні прагнала:
мяне чакае гзіўны бераг
і кліча вечнасці рака.

Не стаўце ставак на мяне.
Мой конь худы і нехлямяжы.
Ён крылаў больш
не расхіне,
ён іх нікому не пакажа.

Я без пары яго загнаў,
так і не скінуты ім верхнік.
Ён пада мною не стагнаў,
а нападўняў пакутай вершы.

Няхай гаруе верны друк —
не высыхала кроў на шпорах...
Замкнуўся наш
шалёны круг,
задыякальны круг у зорах.

Ды абляціць зямны шар,
Не спачывае ў сне,
спуджанай птушкай
Кідаецца гуша!

Адценні жоўтага з барвовым —
Пануе смутак каляровы,
Прыбрала восень у абновы
Да трызны грэвы і кусты,
А на траве, яшчэ зялёнай,
Палегла кругам лісце клёна,
Нібы ў гзыўчыны заручонай,
Разлукай з мілым засмучонай,
Скаціўся з ручанькі стамлёнай
На дол пярсецёнак залаты.

На адной ножцы скачучы, смяяцца.
Заплакаць, як раз
плюнуць усё роўна, —
Мне помніцца гзыцінства і юнацтва
Адной пазмай-казкаю чароўнай!

Ды сталасць пранісалася, як проза,
У марах-летуценнях, у надзеях:
Не веру больш
у цуг Дзедга Мароза
І кожная сляза —
цяпер пагзея.

У старасці жанр
маецца таксама,
Дзе муграсці і распачы нямала.
Я бачу, што заўсёды
старасць — грама
Ды каб хаця трагедыяй
не стала!..

Цяпер усё. Цяпер канец,
Я адпусціў каня на волю.
Стралу ў калчан
паклаў Стралец
і не прычыніць болей болю.

Узняўся на крыло
чарговы гзень пражыты,
а ўсё, што быць магло,
ужо было нібыта.

Вяртаюся адтуль —
з былога — як з нябыту,
не знаючы дасюль,
калі і кім забыты.

Забіты кім, калі:
ў баі ці на дуэлі?

Ці, можа, жураўлі
заўчас мяне агпелі.

**Станіслаў
ВАЛОДЗЬКА**

Уладзімір Дубоўка

Магутны, як губ,
Уладзімір Дубоўка.
Маланкі рэпрэсіі
Стралалі па ім.
Ды выстаяў ён,
Ахінуты любоўю, —
Шыпшынай ружовай
У краі сваім.

У нечым і сам
Быў падобны да Бога.
Нібыта завая,
Яго барада.
Як мала каму, —
Яму гадзена многа:
Багаты быў іскрай,
Што Бог яму даў.

Нязломны, як губ,
Уладзімір Дубоўка.
Збяруцца не раз
ў карагодзе гады.
А будуць спяваць
Яго слоўцы-салоўкі,
І парасткі пусцяць
Яго жалуды...

Звон Райніса

Ля дома Райніса
стаіць вялікі звон,
Як помнік сэрцу
чуламу паэта.
У ім і шчасця ўскрык,
І жалю стогн,
У ім мальба
і запавет Сусвету.

Нібы Цар-звон,
у гэтым краі ён.
І праз стагоддзі,
што сюды імкнуцца,
Адклікнецца яму
нябёсаў звон
І сэрца людскіх
званочки адгукнуцца...

Як многа песень... (З літоўскай песеннай лірыкі)

Як многа песень,
мая сястрыца,
З табою разам
я спець магу.
Як зоркі ў небе,
як снег, іскрыцца
Літвы багаце,
што берагу...

З табой ад сэрца
мы гзыкуй скажам
Старой хаціне
ў кутку лясным.
Дзядзінства наша,
юнацтва наша
Прыходззяць часта
у нашы сны...

Руку падай мне,
мая сястрыца,
У вочы глянем адна другою.
Літва нас поіць
з адной крыніцы,
Вядзе дарогай нас дарагой...

**Сяргей
РАБЧУН**

Кахаць безнадзейна —
даўно ўжо не ў могзе.
І хто вінават,
што адстаў я ад моды.
Зайздросішчу да слёз
гзіваку Квзімодзе,
хоць больш, чым каго,
мне шкада Квзімоды.

І кім бы ні быў я,
паэтам ці бардам,
якіх бы ўспамінаў
ні песціў у сне, —
для іншых танцуе
мая Эсмеральда,
забыўшыся ў шчасці
сваім на мяне.

Падаць рукой да небакраю,
хоць паратунку там няма.
Дарэмна крокі паскараю —
услед за мной ідзе зіма.

Услед — пагібельная замець
і холад вечнай мерзлаты.
Мая знявечаная памяць
не знае, дзе вяснуеш ты.

Калоціць сэрца ліхаманка
(трывогі ў ім не ўтаймаваць),
пакуль пачварная шаманка
спрабуе лёс мне праказаць.

Фота Кацярыны Хадасевіч-Лісавой

І прыйдзе лета...

Апавяданне

Валянціна КАДЗЕТАВА

“Што было? Што будзе? Чым сэрца супакоіцца?” — паўтараю ўслых і мо ў дзесяты раз раскладаю карты, знорок пазычання ў суседкі Любы для вельмі пільнай сваёй патрэбы, якой з нядаўняга часу стала для мяне варажба.

Але варожка я, відаць, няўдалая, бо кожная новая спроба ўведаць, чым усё ж “сэрца супакоіцца”, дае новы, вельмі і вельмі адметны ад папярэдняга вынік. Я злуюся, зграбаю са стала абыякавых да маіх сардэчных спраў каралёў — дам — валетаў і, кінуўшы іх у шуфлядку, раблю крок да кніжнай шафы. Не, чытаць сёння я не змагу. Нават вершы. Хіба што... Так, на вершы цяпер і паваражу. Як некалі, у студэнцкія гады. А што? Праўдзілася ж іншым разам! Да гэтай пары памятаю радок з вершаў Міцкевіча, які выпаў Наташы Сіўко перад экзаменам па дзіцячай літаратуры: “І слёзы стаяць на маім шляху”. Мы тады яшчэ смяяцца пачалі: “Якія слёзы на экзамене ў Пятровіча, таго самага Пятровіча, які дазваляе колькі заўгодна разоў білет мяняць?! Ды ён ніколі ніводнага студэнта не заваліў!” І праўда — ніводнага. Наташа Сіўко была першая. І “слёзы стаялі на яе шляху”, пакуль не пераздала яна той зашчасны экзамен.

Што ж, успомню маладосць, балазе нічо не ўбачыць мяне за такім легкадумным заняткам. Так, спачатку трэба выбраць кніжку вершаў. Потым у думках задаць пытанне, назваць нумар старонкі і радка. Пытанне мяне цяпер хвалюе адно-адзінае. Вельмі хвалюе. І хоць я амаль упэўненая, што ніякая варажба не даць мне на яго адказу, усё ж дастаю з паліцы невялічкі зборнічак у блакітнай вокладцы. Праз хвіліну чытаю. Недарэчнасьць нейкая: “Выйшла сонца — і сіні зарамеўся золак”. Трэба яшчэ раз паспрабаваць.

— Ты дома? — чуецца жаночы голас, і рыжавалася галава прасоўваецца ў прачыненыя дзверы.

Цаны б не было маёй сяброўцы Таісе, калі б не яе бесцрымоннасць! Ну можна ж было пазваніць ці хаця б пастукаць, перш чым урывацца ў кватэру.

— Ведаеш, Алёна, каб я жыла ў якой-небудзь цывілізаванай краіне, то ў суд падала б на гэтых махляроў-рэкламшчыкаў! Ты толькі паслухай...

Няшчыра ўсміхаюся, спрабуючы схаваць сваю незадаволенасць сяброўчымі візітамі, але ж хіба ад Таісы, якая ведае мяне з маленства, схаваешся?

— Ага, ясна! Усё думу сваю думаеш? Ой, глядзі, дзевачка! Табе даўно ўжо не семнаццаць і нават не трыццаць! Пара пазбываць ілюзіі! Вядома, адзіночтва не мёд, Але ж табе патрэбен

мужчына сур’ёзны, надзейны, каб, як кажучы, і ў горы, і ў радасці. І каб хоць крыху грошай меў. А то — паэт нейкі! Рэгіянальная знакамітасць! Я, напрыклад, ягонае прозвішча ўпершыню чую. Не прыдумай з ім звязца! Ні ў якім разе!

Таіса доўга і падрабязна тлумачыць мне, “размазні даверлівай”, чаму я не павінна “звязцацца”, але з гарачай яе прамовы пра “спаднічкаў”, “пянтосаў” і “жабракоў”, якімі, на думку Таісы, з’яўляюцца “ўсе гэтыя паэты”, у маю свядомасць прасочваюцца толькі асобныя словы, бо цяпер мне больш за ўсё хочацца, каб сяброўка як мага хутчэй сышла, пакінуўшы мяне сам-насам з кніжкай у блакітнай вокладцы.

Праходзіць цэлае стагоддзе, пакуль мая зычлівіца нарэшце знікае. Я бяру дзверы на ключ, кідаю позірк на запаветную кніжку і... стаўлю яе на паліцу. Хоціць. Што будзе, тое і будзе.

“Скажыце, а вы хоць колейкі думалі пра мяне?” — у вачах, залаціста-жоўтых, з россыпам драбноткіх чорных крапінак вакол бяздоння зрэнак столькі ўтрапёнай надзеі (ці малення?), што грубаватае “прыблізна столькі, колькі пра сацыяльныя праблемы Зімбабве” замірае на маіх паўраскрытых вуснах.

Але ж дзівак ён, паэт Міхась Здановіч! З якой нагоды я павінна была пра яго думаць, калі нават не бачыла ніколі? Ну а лісты... Ён сказаў, што ўсе гэтыя пятнаццаць гадоў зберагае мае лісты. Навошта?

“Я шукаў вашы вершы. Ва ўсіх газетах і часопісах. І нідзе не знайшоў.”

Дзіва што! Я даўно перастала іх пісаць. З таго самага моманту, як зразумела (дакладней, мне дапамаглі зразумець), што паэтэса з мяне... ну, прыблізна такая, як і варожка. Думаецца, лёгка было ў тым сабе прызнацца? Але перажыла, перахварэла. Зато адной графаманкаю меней стала. На радасць

рэдактарам. І адной бібліятэкаркаю болей. Толькі вось на радасць ці на гора чытачам? Іншым разам не магу схаваць пагардліваю ўсмішку, калі бачу, якую літаратуру яны выбіраюць. Супяшваю сябе толькі тым, што, як бы там ні было, але ж чытаюць пакуль. І на сустрэчы з пісьменнікамі прыходзяць. І з паэтам Міхасём Здановічам ахвотных сустрэцца набралася цэлая чытальная зала.

Пачуўшы ад нашай загадчыцы Ніны Васільеўны маё імя, ён устрапянуўся і нерашуча ступіў да мяне: “Вы? Няўжо гэта вы? А я... Вы мяне зусім не памятаеце?”

Я не адразу зразумела, што паэт Міхась Здановіч — гэта той самы наўны хлапец з даўняга-даўняга мінулага — здаецца, нават з нейкага іншага майго жыцця, — які слаў мяне романтична-ўзнёслыя лісты, а ў адным з іх прызнаўся ў каханні.

Першы ліст я атрымала ад яго, калі мне было дваццаць пяць, а яму — семнаццаць. Ён з такім захапленнем пісаў пра мае вершы, надрукаваныя ў раёнцы, што не адказаць яму было б проста няветліва. Напісала яму некалькі слоў падзякі. А ён мне — яшчэ адзін ліст. У гэты раз з песняю на мае вершы і з пытаннем, ці спадабалася мне мелодыя.

Самае смешнае было тое, што нотная грамата была для мяне, прабачце за таўталогію, кітайскай граматай. А паказаць ліст каму-небудзь дасведчанаму не хацелася: жыла я тады ў вёсцы, а што гэта азначае, ду-маю, тлумачыць не трэба. Але ж і адмоўчацца было нельга.

У трэцім сваім лісце ён прызначыў мне спатканне. Толькі тут я спахалася: юнак жа не ведае пра нашу з ім розніцу ва ўзросце і, галоўнае, пра тое, што я замужняя жанчына! Як жа я адразу не здагадалася паведаміць яму гэта! А павінна ж была прадбачыць, ува што можа выліцца ягонае паўдзіцячае захапленне!

Але неўзабаве высветлілася, што ён неаднойчы бачыў мяне ў райцэнтры і я падалася яму такой жа прыгожай, як і мае вершы, таму ён закахайся ў мяне “з першага позірку і назаўжды”. Толькі гэтага мне не халала! Трэба было як найхутчэй спыніць сумніўнае для майго становішча ліставанне. Я далікатна папрасіла хлопца, каб ён больш не пісаў мне і, не дай

Бог, не прыязджаў. Але гэта не дапамагло. Я перастала атрымліваць палыміяны прызнанні толькі тады, калі мы з мужам і сынам пераехалі ў вобласць. Але тое адбылося недзе праз паўгода, і ўсе паўгода даводзілася прымаць захады, каб ніводзін ліст майго нечаканага прыхільніка не трапіў у рукі мужу: вельмі ж раўнівы быў мой Андрэй. Хаця чаму “быў”? Ён і цяпер жывы-здоровы. Адно толькі што муж ён ужо не мой. Відаць, сама вінаватая. Гаварылі ж мне, што ў адпачынак трэба ўсёй сям’ёй ездзіць. А я толькі ўсміхалася: “А калі ж адпачываць адно ад аднаго?” Ці ж магла я ўявіць сабе, што мой “атэла” (раўнуе, значыць, любіць) здатны на такое?

“Дзякуй за сумеснае пра-жыттыя гады. Ты была добрай жонкаю, але я пакахаў іншую жанчыну. Прабач і бывай”, — і букет руж мне ў рукі. Ды якіх руж! Духмяных (цяперашнія ружы чамусьці не пахнуць), з бліскучымі кропелькамі вады на ярка-чырвоных аksamітных пялёстках! Ніколі ён мне такіх кветак не дарыў. Ад жорсткай нечаканасці так разгубілася, што ўзяла букет. Потым, калі да памяці прыйшла ды ружы тыя ў сметніцу стала пхаць, рукі свае аб шыпы пакалола. Ад болю не спала потым да раніцы.

Нейкі час усё здавалася непаразумедам, прыкрай, але папраўнай памылкай лёсу. Ну не магло ж на самай справе быць, каб усяго за два тыдні зусім чужая, і, відаць, легкадумная жанчына стала для МАЙГО Андрэя даражэйшай за родны дом, сям’ю і наша каханне! Аказалася, магло. Калі я цалкам усвядоміла гэта, мяне апанавала адчуванне ўласнай нікчэмнасці і адрынутасці.

А за акном плакала дробнымі шэрымі слязямі непрыгожая позняя вясна, і здавалася, ніколі не будзе канца гэтай нуднай слоце і ніколі-ніколі больш не прыйдзе лета.

Але яно прыйшло, дарагое маё лейцея, улюбёная мая пара, мой цудадзейны сродак ад душэўнай немачы, маё выратаванне! Я апантана кінулася ў яго ласкавыя абдымкі. Цэлымі днямі блукала па лесе, слухала птушыны шчэбет, прыхіналася шчакою то да шурпагага, ко-ле-ру чарнёнага срэбра бярозавага ствала, то да пахкага ствала сасны і шэптам прасіла зба-

вення і ад болю, і ад крыўды, і ад ганейнай прагі помсты, што чорнай п’яўкаю прысмакталася да майго сэрца. Вы можаце верыць або не верыць, дрэвы чуюць і разумеюць нас, і гаючую іх сілу не параўнаць з сілаю са-мых дарагіх лекаў...

“Мне вельмі б хацелася з вамі бачыцца”. — “Вы не зра-зумелі мяне. Я ніколі не пера-ставаў думаць пра вас. Мне казалі, што вы з’ехалі ў Расію. А вы былі зусім побач. Вы не ўяўляеце, як я рады, што на-рэшце знайшоў вас!”

Што я магла сказаць яму? Маўляў, я таксама рада. Але ж ніякай радасці не было. Толькі насцярожанасць і здзіўленне: няўжо такое яшчэ магчыма сёння? І яшчэ адно. Тады мне было дваццаць пяць, а цяпер... Які жах! Не хочацца верыць! Бабін век... Навошта яму я, ні-чым неадметная, затлумленая будзённасцю, зблажэлая і зня-вераная?

“А ён табе навошта? — гэта ўжо Таіса. — Што ты пра яго ведаеш? Можна, у яго сорок жо-нак перабыло!” — “Дзве. Ён га-варыў, што дзве”. — “А ты збі-раешся стаць трэцяй? Прабач, а пра ўзрост свой ты падумала? Пройдзе два-тры гады, ён зной-дзе сабе якую-небудзь юную музу (ім жа нельга без музы!), назаве цябе старой дурніцай і сыдзе, а ты будзеш доўга залі-ваць свае раны і наракаць на няўдзячнасць лёсу. Апамятайся! Ну хоць абядай мяне падумаць над маімі словамі!”

З брудна-шэрай воўны абло-каў каторы ўжо дзень тысячы тысяч нябачных рук цягнуць і цягнуць танюткае вільготнае прадзіва. І гэта, называецца, вясна. Май. Ненавіджу такі май: ён напамінае мне той, не вельмі даўні, і развіталымі ружамі ад Андрэя. І тады мне зноў пачынае балець, здавалася б, абдалелае.

Я гляджу на гадзіннік. Праз сорок хвілін на нашай станцыі спыніцца цягнік. Лады русь-вы мужчына ступіць на паця-мную ад дажджу платформу і, не ўбачыўшы мяне сярод су-стракаючых, дастане з кішэні мабільнік. А я, як і некалі, пят-наццаць гадоў таму, скажу, што спатканне наша адмяняецца, таму што... Але чаму? Мужа ў мяне няма. Каханка — таксама. Сын успамінае пра мяне толь-кі тады, калі ў яго ўзнікаюць матэрыяльныя праблемы. Дык чаму я павінна пазбавляць сябе надзеі на лепшае? Гэта ўсё яна, вясна, падобная да восені! Але ж я ведаю, што яна абавязко-ва скончыцца, і зазяе сінечаю неба, і прыйдзе лета, абавязко-ва прыйдзе! Толькі трэба кры-шачку пачакаць.

Я хуценька апранваюся і вы-ходжу на вуліцу.

Валянціна БАРАНАВА

Стыў Фоксын адкінуўся ў фатэлі і адсунуўся ад камп’ютэра. Усё. Праца скончана. Раман, якім ён быў заняты апошнія паўгода, нарэшце напісаны. Рэдактару можна патэлефанаваць і заўтра. Патрывае трохі. І так дастаў са сваімі званкамі: калі, маўляў, на-рэшце. Чытачы зачаліся. Нічога, пачакаюць. А цяпер трэба адкля-чыцца. І ніякіх будзільнікаў і хваля-ванняў. Пацягнуўшыся і працёршы стомленыя вочы, Стыў перамясціўся на канапу. Зручна ўладкаваўшыся, ён ужо аддаўся чароўнаму струменю, які панёс яго ў краіну мрой, як рап-там раздаўся нахабны званок у дзве-ры. На парозе стаяў яго непасрэдны начальнік.

— Што, кніжачкі папісваем? Ну-ну, — шэф узважыў рукапіс на далоні. — Люстраныя монстры, значыць. А мяне тут звычайныя монстры даста-лі. Ты, напрыклад. Са сваёй асноўнай працай не спраўляешся. План гарыць. Узгадай, калі ты павінен здаць падрабязную мапу Цярэшкінскага раёна? Забыўся? Эх, Васіль, Васіль. Хаця прабач, ты ж у нас цяпер Стыў. Але гэта справы не мяняе. Так што

Перапрацаваў

Фантастычны абразок

няма чаго вылежвацца. Праз тры дні трэба катлаваны капаць, а мапа яшчэ не гатовая. Так што паднімайся.

Васіль Памідораў (вядомы ў літара-турных кругах як Стыў Фоксын) з не-ахвотай памкнуўся і выйшаў у ёдкую волкасць роднага горада. Было яшчэ цёмна. Усё ахутвала жоўтага смуга, зблізку празрыстая, яна паступова згустчалася, і верхняя паверхі дамоў губляліся ў ёй, як у воблаку. Азораны раптам новай ідэяй, Стыў дастаў на-татнік і стаў хутка запісваць, пакуль памятае. Захапіўшыся, ён забыўся, навошта тут, і куды ідзе. Ад такога цікавага занятку яго раптам адцягну-лі нечыя крыкі:

— Гэй, ты прыдурок! Ты што, за-снуў? Ды азірніся ж нарэшце!

Васіль азірнуўся. Высока, над схаванымі ў смуге, дахамі, гарэлі ў небе двое велізарных жоўтых каціных ва-чэй. А можа, і не каціных. Гэтыя во-

чы належалі нейкай агромністай, ледь бачнай праз смугу, галаве, на доўгай шыі. І гэтыя вочы глядзелі ва ўпор на яго, на Васіля, і паволі набліжаліся.

— І чаго гэта ён на мяне ўтаропіў-ся? — са здзіўленнем падумаў Стыў, адчуўшы смутную трывогу і стаў ці-ха падавацца назад, пакуль не ўпёрся спінай у халодную сцяну дома. Вочы набліжаліся. Прасоўваючыся ўздоўж сцяны і хапаючыся за яе рукамі, Ва-сіль не мог адарваць зачараванага погляду ад гэтых вачэй, якія прыця-валі і набліжаліся да яго. Нечакана адчуўшы пад рукамі пустэчу, хлопец здрыгануўся і нібы апамятаўся. Хут-ка павярнуўшы за кут, ён кінуўся, як заяц, бегчы і віхляць. Але было ўжо позна. Галава была зусім блізка. Яна не спыталася, пэўна, ведала, што ахвяра нікуды не дзенецца. Васіль шмыгнуў у нейкую шчыліну ці дзіў-ную пячору з нізкім і шырокім сця-

пеннем. Тут сілы яго пакінулі. Ледзь давалокшыся да процілеглай сцяны гэтай пячоры, Васіль прыхінуўся да яе спінай. Бегчы больш не было сіл. Ён скамянеў. Галава наблізілася да ўваходу ў пячору — але не пралезла: шчыліна завузкая. Тады, моцна адкі-нуўшыся назад і трохі спляскаўшыся, галава вырашыла пратараніць уваход. Васіль глядзеў, не ў стане нават паварушыцца. Раптам шчыліна стала хут-ка-хутка памяншацца і знікла. І адра-зу раздаўся голас, велічна спакойны:

— Пакінь у супакоі маленькага ча-лавечка!

Агледзеўшыся, Васіль убачыў, што ён знаходзіцца пад ступнёй маманта. І мамант асцярожна стаіць, выгнуўшы ступню, каб не раздушыць яго. Знадворку некаторы час раздаваўся шум барацьбы, потым стала ціха: во-рага прагналі.

Васіль не памятае, як ён апынуўся на спіне свайго збавіцеля, якраз ля самага вуха. Маленькі, як блыха, ён учапіўся ў поўсць. Млявасць і спакой паступова агарнулі яго, вочы пачалі заплюшчвацца. Аднекуль загучала ўрачыстая музыка. Спачатку гучна, а потым усё цішэй і цішэй. І ўсё ра-зыхлося з наступленнем раніцы і абуджэннем.

Народнікі

У гэтых тэатрах працуюць людзі асаблівага гарту

падала праводзіць "Славянскія тэатральныя сустрэчы", ён пасяляўся на гэты час — за свой кошт, вядома ж — у гасцініцы, наведваў спектаклі, удзельнічаў у іх абмеркаванні. Збіраўся нешта ставіць і сам... Не паспеў, на вялікі жаль.

Асабліва добрыя адносіны наладзіліся ў мяне з народным тэатрам "Калі б..." Гомельскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Ф. Скарыны (кіраўніком быў Геннадзь Варонін). Пасля першага спектакля паводле маёй п'есы "Шкірдзюкі займаюць абарону" я пачаў запрашаць на прэм'еры сваіх сяброў, бо ведаў: мне перад імі сорамна не будзе. Сорамна не было і тады, калі народны тэатр увасобіў на сцэне мае п'есы "Нехта ходзіць за акном...", "Кветкі і тайнае каханне Макізара" і "Банкамат". Цікава, што дзве першыя п'есы, якія пабачылі святло рампы ўніверсітэцкага тэатра, потым былі пастаўлены на галоўнай сцэне Гомельшчыны — у абласным драматычным тэатры. "Нехта ходзіць за акном..." на доўга захавалася ў рэпертуары. Студэнты-тэатралы пакідаюць альма-матэр (тут для кіраўніка ёсць пэўныя праблемы, склада часта мяняецца, аднак — і гэта

прыемна — не шкодзіць творчай дзейнасці); былія калібаўцы працуюць, як правіла, настаўнікамі ці праграмістамі, але мне прыемна іх бачыць на прэм'ерных спектаклях "свайго" тэатра. Сцэнічнае мастацтва яны палюбілі назаўсёды.

Дзе жывуць яны, народнікі, у якіх гонях? І на Гомельшчыне, і на Віцебшчыне, і на Міншчыне. У Ветцы працуе народны тэатр "Ісціна" пры ГДК, кіруе ім Таццяна Курбатава. Яна паставіла маю п'есу "Курорт для зяця". Быў на прэм'еры. Пазнаёміўся бліжэй з актёрамі Васілём Карнаухавым, Святланай Гаспадаровай, Аляксандрам Шынкаренко, Юліяй Байназавай, Дзмітрыем Крыловым. Людзі самых розных прафесій. Тэатр стаў для іх не проста другім домам — стаў сям'ёй. У райцэнтры Глыбокае, ведаю, паставілі спектакль паводле маёй п'есы "Кветкі-ягадкі", у Любані — аднаактоўку "Дублёр". Кажу ўсім народнікам: дзякуй! Ёсць вы — запатрабаваныя і мы, драматургі.

У нас на Гомельшчыне рэгулярна — раз на тры гады — пра-

водзяцца фестывалі аматарскіх тэатраў, мэта якіх не толькі спрыяць павышэнню іх мастацкага ўзроўню і прапагандаваць лепшыя творы беларускай ды замежнай драматургіі, але і актывізаваць працу народных тэатраў. Як расказвала некалі мне вядучы метадыст па тэатральным мастацтве Гомельскага абласнога цэнтры народнай творчасці Лілія Бычкова, такія мерапрыемствы вымагаюць шмат клопату, энергіі і пэўных фінансавых сродкаў, але пасля душы поўніцца радасцю: жыве ў вобласці тэатральнае мастацтва, ды і не стаіць на месцы, рушыць у лепшы бок. На спектаклях народных тэатраў заўсёды ўдзячныя гледачы. Маёй суразмоўцы прыемна было адзначаць і досыць высокі ўзровень рэжысуры, і тое, што большасць народных тэатраў аддалі перавагу аўчыннай драматургіі, і самааданасць актёраў. Актёры-аматары — надзіва абаяльныя, шчырыя і арганічныя людзі. Яны не толькі праваднікі ідэй аўтараў і рэжысёраў да гледачоў, але і ствараюць разам з імі дзівосную матэрыю — духоўнае жыццё.

Цяжка нават уявіць нашу шматграннае жыццё без самадзейных тэатраў, большасць з якіх атрымалі заслужанае прызнанне і носяць высокае званне народных. Актёры такіх калектываў — гэта людзі асаблівага гарту, яны самі з народа і народу служачы верай і праўдай. Мне неаднаразова пашчасціла быць з імі побач. Бачыць усмешкі на іх тварах. Чуць працяглыя воплескі ўдзячных гледачоў. І ці не тады, пасля адной з прэм'ер, падумалася: а чаму іх не ўшаноўваюць якім-небудзь званнем? Ёсць заслужаныя артысты краіны, ёсць народныя. А "заслужаны артыст народнага тэатра" ці "народны народнага" — такога няма... Усе яны проста — народнікі.

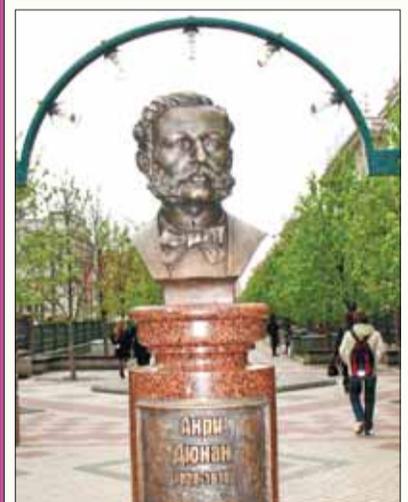
Васіль ТКАЧОЎ

На здымку: Васіль Ткачоў з актёрамі народнага тэатра "Калі б..." ГДУ імя Ф. Скарыны перад прэм'ерай спектакля "Кветкі і тайнае каханне Макізара".

г. Гомель

Помнік Чалавеку

Новы помнік з'явіўся ў цэнтры Мінска. Ён скрываецца вуліц Лёніна і Карла Маркса, у скверы, на гранітным пастане ўстаноўлены бронзавы бюст Анры Дзюнану (1828 — 1910), вялікаму гуманісту, грамадскаму дзеячу, заснавальніку міжнароднага руху Чырвонага Крыжа і Чырвонага Паўмесяца, першаму лаўрэату Нобелеўскай прэміі міру.

Аўтар манумента — мінскі скульптар Алег Курпрыянаў (кампазіцыя "Тры буслы" на купале фантана ў цэнтры плошчы Незалежнасці, "Бабка з семкамі" ля Камароўскага рынку — вось такія розныя ў яго работы). Ініцыятар стварэння помніка — Беларускае таварыства Чырвонага Крыжа: гэта знак удачнасці нашага грамадства выдатнаму Чалавеку, які прысвяціў жыццё самым пакутным, за яго найвышэйшую спагаднасць.

Вядома, што ў 1859 г. швейцарца Жан Анры Дзюнан перажыў узрушэнне, убачыўшы на полі бою крывавае наступствы бітвы франка-сардынскіх ды аўстрыйскіх войскаў. Апублікаваўшы пра гэта кнігу-ўспамін, ён зрабіў спробу стварыць добраахвотнае дабрачыннае таварыства дапамогі параненым. Урэшце, дзякуючы намаганням А. Дзюнана, быў заснаваны Міжнародны камітэт Чырвонага Крыжа. У 1901 г. Анры Дзюнан, супольна з Фрэдэрыкам Пасі (заснавальнік Французскага таварыства міру — прататыпа ААН), стаў першым лаўрэатам Нобелеўскай прэміі міру.

Паколькі эмблема Чырвонага Крыжа мусіла вызначыцца простацю выявы, добра бачнай на адлегласці, вядомай усім і аднолькавай для "сваіх" і ворагаў, Жэнеўская дыпламатычная канферэнцыя 1864 г. прыняла ў гэтай якасці чырвоны крыж на белым фоне (зваротнае размяшчэнне колераў сцяга Швейцарыі — роднай краіны А. Дзюнана). Падчас руска-турэцкай вайны 1876 — 1878 гг. Асманская імперыя абвясціла пра свой намер выкарыстоўваць у якасці ахоўнай эмблемы чырвоны паўмесяц, запэўніўшы, што будзе паважаць чырвоны крыж, якім карыстаўся варажы бок. Аднак, хаця ўжо доўгі час абедзве эмблемы суіснуюць і дзейнічаюць "на роўных", сядытады ім надаецца пэўнае культурнае, рэлігійнае ці палітычнае значэнне, што паслабіла іх ахоўную функцыю падчас узброеных канфліктаў. Таму была прапанавана трэцяя эмблема, прымаляная для ўсіх, і ў 2005 г. дыпламатычная канферэнцыя прызнала, нароўні з чырвоным крыжам і паўмесяцам, новую выяву: чырвоны крышталь.

8 мая адзначаўся дзень нараджэння А. Дзюнана. Напярэдадні і адбылося ўрачыстае, з удзелам замежных гасцей, адкрыццё помніка ў Мінску. Цяпер у гэтым скверы валанцёры будуць праводзіць урокі міру, дабрачыннасці, міласэрнасці... Дарэчы, у гонар вялікага гуманіста 8 мая адзначаецца як Міжнародны дзень Чырвонага Крыжа і Чырвонага Паўмесяца.

Лана ІВАНОВА

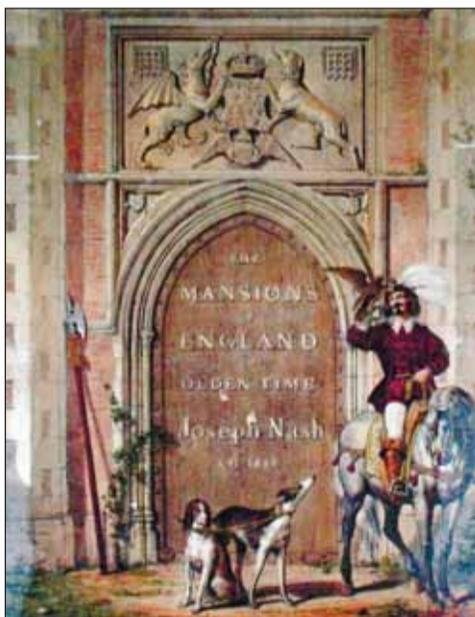
На здымку: помнік Анры Дзюнану ў Мінску. Фота Віктара Кавалёва

Загадка з туманнага Альбіёна

Водгалас

Сюжэт для гістарычнага дэтэктыву

Нядаўняя лімаўская публікацыя "Адкрылі... Англію!" (гл. нумар за 30 красавіка 2010 г.) прысвячалася новаму праекту Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі, запатрабаванаму ў межах традыцыйнай, сёлета ўжо трэцяй па ліку, Міжнароднай выстаўкі графікі "Арт-лінія". Аднак з расповеда пра гэты новы праект — рэтрапраграму, што ўпершыню прадставіла гледачу сапраўдны скарб з фондаў НББ — некалькі дзесяткаў твораў славянскага мастака і архітэктара XIX стагоддзя Джозефа Нэша, вынікала істотнае пытанне: якім чынам у фонды нашай бібліятэкі трапіла калекцыя каштоўных эстампаў? У лакальнай даведцы, падрыхтаванай арганізатарамі выстаўкі для яе наведвальнікаў, адпаведнай інфармацыі не было...

кладную крыніцу паступлення выявіць не ўдалося. Але з упэўненасцю можна сцвярджаць, што гэта не мог быць дарунак ад ранейшага ўладальніка: факт перадачы такой каштоўнасці абавязкова зафіксавалі б, тым болей, што ў СССР бібліятэкі саюзных рэспублік не мелі паўнамоцтваў на аналагічную самастойную дзейнасць, без удзелу Масквы. Спецыялісты мяркуюць, што калекцыя трапіла ў Мінск з абменнага дзяржаўнага фонду: у гэтай усаагульнай установе, створанай адразу пасля заканчэння Вялікай Айчыннай, цэнтралізавана назапашваліся культурныя каштоўнасці, у тым ліку і трафейныя, з мэтай перадачы іх музеем ці бібліятэкам, фонды якіх асабліва пацярпелі падчас вайны.

Чыйёй уласнасцю былі гэтыя літаграфіі, якімі шляхамі апынуліся ў "размеркавальным" фондзе і дзякуючы каму трапілі ў копішную беларускую "Ленінку" — вось дзе сапраўдная загадка! Уяўленне пачынае эмацыянальна маляваць гіпотэзы з дамешкам трагізму і рамантыкі: а раптам... А раптам гэты часцінка таго неабсяжнага збору, якім славіліся нашы няўтомныя асветнікі, рэфарматары, бібліяфілы, энцыклапедысты Храптовічы?! А раптам... Версій можа быць шмат. Фактаў, на жаль, — ніякіх. Кожны ўладальнік — ці то прыватны калекцыянер, ці то музей, архіў або бібліятэка — пэўным чынам пазначыў сваю ўласнасць: экслібрысам, афіцыйнай пячаткай, шараговым штампам. Але пазнак-прывіненцый на графічных аркушах Дж. Нэша, сцвярджае Галіна Апановіч, няма: яны абсалютна чыстыя. Напэўна, распавесці гісторыю набыцця гэтых твораў маглі б копішныя супрацоўнікі, што афармлялі паступленне або рэгістравалі іх наяўнасць у фондах і ставілі штамп 1962 года. Аднак тых людзей ужо няма...

Прасачыць шлях з'яўлення англійскіх літаграфій у нашай бібліятэцы, на думку Галіны Міхайлаўны, амаль немагчыма яшчэ і таму, што яны паходзяць не з кантынентальнай Еўропы, а з Брытанскіх астравоў і, відавочна, не належаць да гітлераўскіх ваенных трафеяў...

След бібліятэчнага набытку губляецца ў туманнаму Альбіёне. Магчыма, тамтэйшыя нэшаўныя даўно ўжо апісалі лёс усіх літаграфічных серый Джозефа Нэша, прасачылі шляхі міграцыі нешматлікіх тыражных копіяў пасля іх выхаду з друкарні амаль дзвесце гадоў таму. Магчыма, і англійскія даследчыкі са свайго боку шукалі след некалькіх дзесяткаў маляўнічых аркушаў, страчаных дзесяцімі на абсягах кантынентальнай Еўропы... Магчыма, дастаткова толькі аднаго званка ў Лондан, тэлефоннай размовы спецыялістаў — і маё пытанне ўжо не застанеца без адказу?

Святлана БЕРАСЦЕНЬ

На здымку: літаграфія Джозефа Нэша (серыя "Старажытныя англійскія асабнікі") з фондаў Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі.

Фота Віктара Кавалёва

18 мая — Міжнародны дзень музеяў. Колькасць краін, у якіх штогод адзначаюць гэтую дату, перасягнула паўтары сотні.

З нагоды свайго прафесійнага свята музейшчыкі шырока расчыняюць дзверы экспазіцыйных залаў для бясплатнага наведвання. І, вядома, гэтая традыцыя, запачаткаваная крыху больш як тры дзесяцігоддзі таму, не толькі прыжылася ў Беларусі, але і набыла па-сапраўднаму творчае развіццё: Міжнароднаму дню музеяў апошнім часам папярэднічае фантастычна захапляльная ноч! "Ноў-хаў" належыць парызанам, якія аднойчы, пры канцы мінулага стагоддзя, прапанавалі напярэдадні Міжнароднага дня музеяў наладзіць для наведвальнікаў Луўра ўсяночнае свята. З яго нарадзілася агульнаеўрапейская акцыя "Ноч музеяў". Ініцыятарам далучэння нашай краіны да гэтай акцыі стаў чатыры гады таму Нацыянальны мастацкі музей Беларусі на чале з яго дырэктарам Уладзімірам Пракапцоўм. І цяпер ужо многія беларускія музеі рыхтуюць для сваіх наведвальнікаў ноч сюрпрызаў. Пятая Ноч музеяў прыпадае на заўтра, 15 мая. Жыхароў і гасцей Мінска чарада яе праектаў не проста інтрыгуе, а змушае рабіць нялёгкае выбар. Мяркуюць самі...

Сюрпрызы пятай ночы

"Вечар у французскім стылі" ("La soirée dans le style Français") ладзіць заўтра Нацыянальны мастацкі музей Беларусі. Яго супрацоўнікі — куратары акцыі кандыдат мастацтвазнаўства Ірына Скварцова ды арт-менеджэр Захар Дудзінскі — прапануюць наведвальнікам аж на пяць гадзін (з 19.00 да поўначы) аддацца ў палон бесклапотных і светлых мрояў пра Францыю і рамантычнае сэрца Еўропы — Парыж. Большасць з нас успрымае Францыю як эталон густу, стылю, моды; французскую культуру — як знак рафінаванасці; французжанак — як самых грацыёзных жанчын, французцаў — самых галантных кавалераў; французскую мову — як ідэальны спосаб любоўных прызнанняў. Кажуць, што на падсвядомым узроўні ўсе іншыя еўрапейцы імкнуцца наблізіцца да высокіх стандартаў французскага ідэала — як да недасяжнай мары. Між тым, на думку гаспадароў заўтрашняй "парыжскай" вечарыны ў цэнтры Мінска, французскі ідэал шматаблічны. У ім, нібыта шоўкавыя ніціны ў каштоўным габелене, пераплятаюцца модныя павевы пэўных эпох; стылі, характэрныя для культуры доўгага доўга і свецкіх пабудоў; готыка і ракако, імпрэсіянізм і дэкаданс... Французская культура, як ніякая іншая, дае ўзоры шматварыянтнасці шляхоў да ідэальнага; натхняе на творчасць, на пошук нефармальнага вырашэння. Ці не таму людзі ўсіх краін так імкнуцца ў Францыю і мараць пра Парыж?

Вось і прадумалі арганізатары "La soirée dans le style Français" для сваіх заўтрашніх гасцей тэатралізавана-музычную імпрэзу "Парыж: сны наяве". Яна разгорнецца ў рэжыме нон-стоп і дазволіць усім, хто наведвае вечарыну, павандраваць праз чараду стагоддзяў па зменлівай і захапляльнай прасторы французскай сталіцы. Рамантычная вандроўка абячае не толькі ўяўныя прыпынкі ў асяроддзі караля Людовіка XIV, мадам дэ Пампадур, Напалеона Банапарта, братоў Люм'ер ці заўсёднага "Мулен Руж". Ноч музеяў-2010 напоўніцца і зусім рэальнымі падзеямі: у межах праекта адбудзецца адкрыццё выстаўкі жывапісных работ беларускай мастацкай Ілоны Касабукі (з серыі "Мая Францыя"), пройдзе прэзентацыя кнігі Уладзіміра Шчаснага "Ма-

стакі Парыжскай школы з Беларусі", а Уладзімір Пракапцоў прадставіць сваю карціну "Віцебскія мары пра Парыж"...

А наведанца ў заўтрашні "французскі сон" можна будзе не толькі па квітках: для дам у капялюшыках ды пальчатках і спадароў у чорных цыліндрах ды з бутаньеркамі ўваход — бясплатны.

У **"Вадаварот часу"** трапіць гасці Нацыянальнага гістарычнага музея Беларусі. Тут у межах міжнароднай акцыі "Ноч музеяў" разгорнецца пяцігадзінная праграма, распрацаваная на аснове адмысловых традыцый гэтага музея. Як і ў папярэднія гады, на працягу толькі адной гадзіны, з 19.00 да 20.00, будзе ўпершыню экспанавана ўнікальны прагмет з яго фондаў. Які? Гэты сакрэт раскрываюць толькі заўтра ўвечары. А вось з таго, што пачнецца потым у самай вялікай зале, музейшчыкі сакрэту не робяць. Ім самім, напэўна, цікава, наколькі захапляльным атрымаецца касцюмаваны тэатралізаваны "Баль у гонар В. Ваньковіча" — трохгадзінная рэканструкцыя балю пачатку XIX стагоддзя. Святочны вадаварот часу не абміне і гасцей суседняй экспазіцыйнай залы — зацягне ў інтэрактыўную імпрэзу пад назваю "Ажыўлены музей". Толькі ўявіце: усе ахвочыя змогуць павучыцца танцам XV — XVI стагоддзяў, азнаёміцца з асновамі тагачаснага этыкету, а настаўнікамі будуць старажытныя рыцары! А яшчэ тут загучыць даўняя музыка ў выкананні гуртоў "Тутэйшая шляхта", "Хорціца", "Эйрут"...

Іншая зала — іншы час: ва ўлонні экспазіцыі гарадской культуры XIX — пачатку XX стагоддзя можна будзе напатакаць тагачасных персанажаў і адчуць атмасферу губернскага Менска. Сучасны Мінск пакажа сваё стыльнае аблічча падчас прэ-

зентацыі лепшых мадэляў з фестывалю "Млын моды 20-10" (між іншым, адбудзецца цырымонія перадачы двух касцюмаў ад Мадэльнага агенцтва Сашы Варламава ў музейны фонд).

Ужо з 19 гадзін ва ўнутраным дворыку музея ажыве тэатральная пляцоўка, дзе разгорнецца шоу на кожны густ: ад індыйскага ды ірландскага класічных танцаў да карнавальнай самбы і сальсы. І Гюнеш са сваёй сольнай праграмай тут выступіць, і гульні ды атракцыёны для гасцей плануецца, і, вядома ж, танцы для ўсіх.

Разам з Беларускім саюзам мастакоў Нацыянальны гістарычны музей адкрые ў гэты вечар (а 18-й гадзіне) выстаўку жывапісных твораў, прысвечаных 600-годдзю Грунвальдскай бітвы.

На **"Вяселлі non-stop"** можна пачуваць сябе жаданым гостем і апынуцца ў эпіцэнтры ўрачыстых падзей абсалютна... бясплатна! Умова? Дзяўчаты павінны прыйсці ў белых сукенках, мужчыны — упрыгожыць свой строй галыштукам-бабачкай. Літаратурны музей Максіма Багдановіча ладзіць заўтра такую вясельна-абрадава-вясёлую акцыю ў межах міжнароднага прафесійнага свята музейшчыкаў. З 12.00 да 22.00, адпаведна раскладу, тут будуць ладзіцца забавальныя праграмы ды інтэрактыўныя заняткі для дзяцей, паказ баталечных спектакляў, гульні-выпрабаванне для старэйшых наведвальнікаў "У лабірынце кахання", паэтычна-музычная імпрэза "Гімн каханню". Ахвочых паглядзець нядаўна адкрытую тут мастацка-дакументальную выстаўку "Ажаницца — не журыцца" будуць суправаджаць экскурсаводы і этнографы, якія раскажуць нямаюць цікавага і пазнаваўчага пра вясельныя традыцыі беларусаў. Увечары — танцавальны спектакль "Кола фартуны, ці Легенда пра Барбару Радзівіл", пасля якога адбудзецца майстар-класы пад заваблівай назваю "Дзіўныя танцы кахання"... А завершыцца свята ў музеі частаваннем усіх гасцей традыцыйным караваем. Як на сапраўдным вяселлі!

Што і казаць, Ноч музеяў у адным толькі Мінску зноў і зноў пераконвае, пацвярджае — наколькі ж яна жывая і захапляльная, справа музейная! Тры сталічныя праекты, пра якія тут гаварылася, — далёка не ўсё. А ў нашай краіне сёння толькі дзяржаўных музеяў — каля паўтары сотні... У размаітых экспазіцыях і фондавых зборах, як у лютэрку, — агромністы, неаднародны і стракаты, пласт жыцця. Пласт памяці. Гісторыі, культуры, побыту. Ідэй і нораваў, густаў і звычак. Духоўных, эстэтычных эталонаў і модных павеваў, і знакавых з'яў пэўнай эпохі. У гэтым лютэрку... мы.

Святлана БЕРАСЦЕНЬ

Вандроўны творчы дух

Ізноў — пра Парыж? Ізноў. Ды як жа без яго, калі гаворка... пра Віцебск! Парыжскі дух, няўтомны вандроўнік, лунае ў прасторы тамтэйшага Музея Марка Шагала, сілкуе мастацкую аўру славнага прыдзвінскага горада, сягае на сталічны абсяг... Выстаўка "Шагал і мастакі еўрапейскага авангарда" (з калекцыі акурт таго музея) гасцюе сёння ў Мінску.

Тое, што гэты вернісаж адбыўся напярэдадні Міжнароднага дня музеяў, — невшпадкава і сімвалічна. Адкрыццё выстаўкі літаграфій з вядомага віцебскага збору, якая размясцілася ў нашай галоўнай скарбніцы выяўленчага мастацтва, дырэктар Нацыянальнага мастацкага музея Беларусі Уладзімір Пракапцоў назваў працягам "культурнай лініі Францыі ў Рэспубліцы Беларусь". І дадаў, што ў адной з музейных залаў цяпер працуе ўнікальная экспазіцыя "Нармандыя ў жывапісе французскіх імпрэсіяністаў", а імпрэза, якая пройдзе 15 мая пад знакам міжнароднай акцыі "Ноч музеяў", будзе прасякнутая парыжскім духам і паспрыяе ўмацаванню добрых стасункаў Беларусі і Францыі ў галіне культуры.

"Шагал і мастакі еўрапейскага авангарда" — пятая па ліку выстаўка, падрыхтаваная віцебскім музеем для паказу ў НММ Беларусі. Дырэктар Музея Марка Шагала ў Віцебску Людміла Хмяльніцкая падкрэсліла, што гэтым разам графіка нашага вялікага земляка прадстаўлена ў адмысловым аспекце — побач з работамі яго сусветна вядомых калегаў, класікаў XX стагоддзя, мастакоў-сімвалаў пэўнай эпохі. Такі падыход паглыбляе візуальны ўражанні ад выстаўкі. І паколькі ўзоры шагалаўскай графікі ўпісаныя ў пэўны кантэкст, узнікае свежы погляд на яго творчасць. Трыццаць сем графічных аркушаў — а гэта, апроч шагалаўскіх, літаграфій Жоржа Брака, Фернана Лежэ, Анры Маіса, Хуана Міро, Пабла Пікасо ды іншых прадстаўнікоў арт-авангарда мінулага стагоддзя — складаюцца ў жывую сімфонію віртуозна выкананых мелодый-ліній, дынамічных кампазіцыйных рытмаў, трапных колеравых акцэнтаў, ураджаючы бязмежнасцю фантазіі, дасціпным вобразным мысленнем, пачуццём гумару іх таленавітых аўтараў.

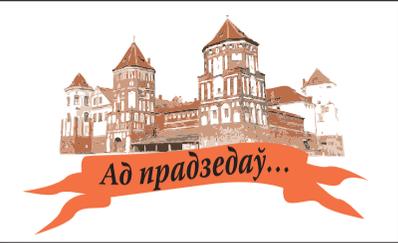
Але найбольш каштоўнай часткай экспазіцыі стала ўнікальнае выданне ілюстрацый Марка Шагала да паэмы класіка сусветнай літаратуры Мікалая Гоголя "Мёртвыя душы" (пра прэзентацыю гэтай грунтоўнай работы падчас Міжнароднага фестывалю мастацтваў "Славянскі базар у Віцебску-2009" мы паведамлялі). Арыгінальнае сувенірнае выданне, выпушчанае накладам 5 тысяч асобнікаў, выставачны экзэмпляр якога дэманструецца ў музейнай вітрыне, прадставілі падчас вернісажа Людміла Хмяльніцкая ды начальнік аддзела маркетынгу Мінскай друкарскай фабрыкі Гознака Ірына Табола — менавіта дзякуючы спонсарскай падтрымцы Гознака ўдалося спраўдзіць даўняю задуму віцебскіх шагалазнаўцаў. Цяпер адмысловая сюіта з 96 афортаў ёсць не толькі ў рэспубліканскіх зборах — Трацякоўцы, Эрмітажы, Музеі выяўленчых мастацтваў у Маскве, а і ў Віцебску (на паставецкай прасторы гэта чацвёрты камплект, і падаравала яго Музею Марка Шагала ўнучка мастака).

Значнае для беларускай культуры выданне атрымала высокую ацэнку Пасла Францыі ў Рэспубліцы Беларусь Мішэля Рынеры, якому Людміла Хмяльніцкая ўрачыста падаравала срэбны "фаліант"-кораб, пад вечкам "вокладкай" якога — серыя дзівосных малюнкаў. Гоголеўскія "Мёртвыя душы" ў вобразным і трапным працэнтанні Марка Шагала могуць набыць і наведвальнікі нашага Нацыянальнага мастацкага музея, у шапкі якога, апроч некалькіх сувенірных кніг, паступілі таксама папсуўкі з рэпрадукцыямі афортаў.

С. Б.

На здымках: дырэктар Нацыянальнага мастацкага музея Беларусі Уладзімір Пракапцоў, Пасол Францыі ў Рэспубліцы Беларусь Мішэль Рынеры і дырэктар Музея Марка Шагала ў Віцебску Людміла Хмяльніцкая падчас адкрыцця выстаўкі; Марк Шагал "З'ява ля цырка"; Фернан Лежэ "Агначынак у вёсцы"; Хуан Міро "Сабака, які брэша на месяц".

Фота Віктара Кавалёва

Слова краязнаўцы

Іван Яшкін са Слаўгарадчыны разважае пра важнасць захавання краязнаўчых запісаў і нататак

Спрадвек у ідзе запіс мясцовых звестак пра прыроду, спосабы прыгатавання ежы, лекаў, касметыкі, пра здарэнні, прыкметы. Гэтыя веды вельмі каштоўныя, яны могуць выкарыстоўвацца народам у розныя часы, служыць асновай для новых вынаходніцтваў. Значнымі і па-свойму унікальнымі, напрыклад, з'яўляюцца апісанні ладу жыцця беларусаў, зробленыя Рускім Геаграфічным Таварыствам, а таксама тыя, што даюцца ў кнізе А. С. Дамбавецкага па Магілёўскім краі. Не страцілі сваёй каштоўнасці краязнаўчыя нататкі 30-х гадоў XX ст. А ці могуць яны ўвогуле страціць каштоўнасць?

Краязнаўчыя нататкі служаць асновай для адлюстравання менталітэту народа, яго гісторыі. У іншых нацый таксама ёсць запісы такога кшталту. Міклуха-Маклай занатоўваў апісанні мясцін, звычайна народаў пры наведванні кантынентаў, чым значна дапамог вучоным. Такія звесткі могуць быць карыснымі пры правядзенні даследаванняў па земляробстве, тэхніцы. Больш за тое, краязнаўчыя запісы паказваюць "унутраную" гісторыю народа, з'явы, падзеі часоў засваення новага. Напрыклад, з іх дапамогай можна прапачыць працэс станаўлення традыцый вырошчвання бульбы ў розных рэгіёнах Беларусі, заўважыць і адзначыць, як кожны раён набыў свае адметнасці ў гэтай справе.

Краязнаўчая інфармацыя можа спатрэбіцца не толькі навукоўцам, але і простым людзям, якія працуюць на лецішчах, спрабуючы вырошчваць новыя экзатычныя культуры.

Фота Кастуся Дробава

Шлях да адкрыццяў

На факультэце гісторыі і сацыялогіі Гродзенскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Янкі Купалы прайшла V канферэнцыя "Шлях у навуку" што традыцыйна ладзіцца кожныя пяць год. У гэтым годзе канферэнцыя была прысвечана 55-годдзю студэнцкага гісторыка-краязнаўчага навукова-даследчага гуртка "НіКа".

З новымі набыткамі ў галіне гістарыяграфіі, краязнаўства і рэлігіі, актуальных праблем гісторыі Беларусі ў Гродна прыхалі як пастаянныя ўдзельнікі канферэнцыі такога кшталту — былыя выпускнікі гісторыка-краязнаўчага гуртка, — так і "новыя" аматары гістарычнай навукі. У гэтым годзе канферэнцыя атрымалася шырокай не толькі геаграфічна, але і міжканфесійна: у ёй прынялі ўдзел прадстаўнікі Мінскай духоўнай Акадэміі і семінарыі, Гродзенскай Вышэйшай духоўнай рымска-каталіцкай семінарыі, грэка-каталіцкі святар Андрэй Крог.

У межах канферэнцыі прайшоў і "круглы стол", на якім удзельнікі змаглі падвесці вынікі дзейнасці краязнаўчых гурткоў, больш даведацца пра асаблівасці арганізацыі працы самай старой студэнцкай суполкі ГрДУ, равесніцы гістарычнага факультэта — гуртка "НіКа".

Марына ВЕСЯЛУХА

Экспертная камісія па народнай творчасці і народных промыслах Рэспублікі Беларусь паставіла прысвоіць Уладзіміру Чыквіну званне "Народны майстар Рэспублікі Беларусь". І вось 11 красавіка ў Кобрынскім Палацы культуры адбылося ўрачыстае ўручэнне пасведчання народнага майстра таленавітаму кобрынчаніну.

Белавежскія карані разьбяра

У кожнага мастака свой шлях у творчасць, свой погляд на свет, свая ўлюбёнасць у жыццё і наваколле, свой погляд на, здавалася б, звычайныя рэчы... Больш таго, "кожны творца — гэта маленькая дзяржава", як адзначыў разьбяр Уладзімір Чыквін. І для кожнага таленту ёсць свая крыніца натхнення — тое, што падштурхоўвае да працы, тое, што не дае жыццё спакойна.

Дзяцінства Уладзіміра Чыквіна прайшло ў вёсцы на ўскраіку Белавежскай пушчы. Старажытны лес амаль нікога не пакідае аб'якавым, пущанскі водар надае моц не толькі фізічную, але і духоўную. Дзівосны свет адчыняе свае дзверы, калі ідзеш па лясной сцяжыні. Гэта ўсё і ўразіла Валодзію — тады яшчэ маленькага хлопчыка, які разам з бацькамі пераехаў у вёску Дзмітравічы Камянецкага раёна Брэсцкай вобласці ў 1962 годзе. Калі хадзіў у лес у грыбы або ягады, не мог проста так прайсці паблізу якой-небудзь незвычайнай карчакі, таму што мудрагелістыя перапляценні каранёў альбо галінак ускалыхвалі юнацкую фантазію і малявалі ва ўяўленні нейкія вобразы. Вось і пачаў хлопчык хадзіць у лес са сцізорыкам.

З дзяцінства Уладзімір быў надта настойлівым і самакрытычным, прыдзірлівым да самога сябе. Як ён кажа, "усё

жыццё вучыўся ў самога сябе і ў майстраў". Канечне, гэта мела свае вынікі.

Драўляныя скульптуры Чыквіна ўпрыгожваюць кобрынскі парк імя А. Суварова. Яго заслужана называюць майстрам драўлянага посуду. Ён удзельнік і дыпламант шматлікіх конкурсаў, выстаў, пленэраў, у тым ліку ў Польшчы і Швецыі. У 2008 годзе ў складзе дэлегацыі лепшых майстроў Беларусі пабываў у Венесуэле. Арганізатар першага ў Кобрыне народнага аматарскага аб'яднання дэкаратыўна-прыкладнага і выяўленчага мастацтва «Галерэя "Bona Sforza"». Член Беларускага саюза

майстроў народнай творчасці, старшыня Брэсцкага абласнога аддзялення. І вось цяпер яшчэ і народны майстар Рэспублікі Беларусь.

Талент спалучаць народнасць, традыцыі і сучаснасць даступны не кожнаму, але для Уладзіміра Чыквіна гэта частка жыцця. Ён піша і вершы. Але на першым плане, вядома, разьбярства. Яго работы знайшлі сваё месца ў многіх прыватных калекцыях. Тым больш, што ў апошні час разьбяр з'яўляецца вольным мастаком і працуе пад заказ. Да творчасці адносіцца досыць сур'ёзна і не ўяўляе без гэтага свайго існавання.

Не толькі Кобрын і Белавежская пушча, у прыватнасці вёска Дзмітравічы, могуць ганарыцца такім земляком, але і горад Камянец, таму што менавіта там працаваў пасля заканчэння мастацка-графічнага факультэта Віцебскага педагагічнага інстытута Уладзімір Чыквін. Тагачасны Дом піянераў памятае яго працавітыя, творчыя рукі.

У 1983 годзе Уладзіміра Мікалаевіча запрасілі на працу ў Кобрынскае мастацкае вучылішча, дзе ён мог перадаваць свае веды і ўменне навучэнцам, адаючы ім яшчэ і кроплю сваёй душы.

Малодшая дачка Уладзіміра Чыквіна — Вольга — пайшла па слядах бацькі, яна таксама мастачка, удзельнічае ў пленэрах у Беларусі і ў Польшчы.

Павіншаваць Уладзіміра з прысваеннем высокага статусу прыйшлі калегі-творцы, былыя вучні, і проста тыя, хто не застаецца аб'якавым да мастацтва, і, канечне, старшыня гарвыканкама Мікалай Кеңда, які і ўручыў пасведчанне народнага майстра. Не абмінулі Чыквіна сваёй увагай і загадчыца аддзела культуры Кобрынскага райвыканкама Надзея Жук, і загадчыца аддзела традыцыйнай культуры Брэсцкага абласнога грамадска-культурнага цэнтру Ларыса Быцко. Шмат слоў прызнання ў адрас свайго таленту і прац пачуў у гэты дзень Уладзімір Чыквін. Пра яго справу асабліва ёмка сказала Надзея Жук: "Першапачаткова гэта даецца звыш. Можна толькі ўдасканалвацца, а навучыцца нельга".

А яшчэ Уладзімір Мікалаевіч атрымаў музычныя падарункі ад народнага ансамбля песні і музыкі "Зараніца", ансамбля народнай музыкі Залескага СДК, бардаў Вікторыі Лукашук і Наталлі Данілюк.

Святочная сустрэча закончылася. І ўжо пасля яе майстар падзяліўся планами на будучыню:

— Восенню персанальная выстава ў Брэсце. А наогул, працаваць, працаваць і яшчэ раз працаваць.

Наталля КАНДРАШУК
На здымку: Уладзімір Чыквін; агна з работ майстра.
Фота аўтара

Купелаўка

Мясціна, што лягла ў назву нарыса, у цяперашні час, на жаль, страціла сваю першароднасць. У прыродзе, у грамадстве змены адбываюцца заўсёды, але ёсць такія, што супярэчаць самому жыццю: калі высыхаюць рэкі, мяльчэюць азёры, падае ўзровень вады, вільгаці ў нізінных месцах. Чорная стужка шашы Круглае — Слаўнае пралягае праз вёскі Міхайкава, Паўлавічы, Круча і г.д. А вось некалі, яшчэ да Другой сусветнай вайны, між Міхайкавым і Паўлавічамі на невысокім узвышшы, убаку ад дарогі і паблізу лесу жыла-была вёска Панаўка. Было ў ёй дванаццаць двароў. І саламяныя стрэхі, нават у паўзмрочу вечара, святлелі на фоне ахутанага палоскай цемры лесу. Назву вёска займела такую, таму што стаяла на кавалку панскай зямлі. Мусіць, пан прадаў тую зямлю мужыкам. А продаж зямлі, як вядома, пачаўся пасля рэформы 1861 года.

Вёска мела да вайны два калодзежы. Зруб быў рублены з асіны, а не з елкі, каб вада не пахла смалой. Ваду вяскоўцы бралі не толькі з калодзежаў, але і з круглявага балотца, што мела назву Купелаўка. Звычайна ў балотцах вада цёмна-карычневая ці рудая, а гэтая мела іншы, зеленаваты колер. Нябачныя воку крыніцы хаваліся недзе, на самым дне Купелаўкі і падтрымлівалі належны ўзровень вады. Жанчыны насілі туды палатно, апускалі ў ваду... А потым, выцягнуўшы на бераг, доўга білі па ім драўлянымі "пранікамі", потым сушылі на сонцы, такім чынам, выбельвалі льяное палатно. Дзятва бегала да Купелаўкі ў гарачы дзень, каб адчуць на сабе ахалоджвальную стыхію вады.

Вёску ў час вайны фашысты спалілі, каб партызаны не мелі тут часовага схову ці магчымасці ўзяць у лес прадукты харчавання. І тыя драўляныя калодзежы,

над узвядзеннем якіх так многа папрацавалі вясковыя мужчыны, — фашысты ўзарвалі. Пасля вяртання з лесу, з партызанаў, потым з фронту, мужчыны-гаспадары ізноў паставілі дворышчы. Але іх было ўжо менш.

Апошнім з магіканаў тае вёскі быў Гаўрыла Клімаў. І па бацьку быў — Гаўрылавіч. Яшчэ на пачатку 1970-х можна было бачыць на фоне лесу адзінокі двор таго гаспадара. З дарогі быў бачны шчыльны, ушарэлы штaketнік, канцы якога высіліся, як рогі аленяў. За ім — зялёныя купалы яблыневага саду, пчаліныя домікі. Дворышча падавалася ўзорам самабытнага жыцця беларускага селяніна прыкладна XIX стагоддзя. У таго, хто бачыў упершыню Гаўрылаў двор, ёкала сэрца, бо па вёсках не было ўжо саламяных стрэх; хаты шалываліся, фарбаваліся, набывалі новае, прымаложанае аблічча. Аднойчы, яшчэ падлеткам, мне давлялося на лыжах праходзіць ля вёскі Панаўка, дакладней, ля адзінокай гаспадаркі Гаўрылы Гаўрылавіча. Да шашы з пустымі вёдрамі, па цаліку, тупаў стары — прыгорблены, у паддзёўцы, ватніках, ботах-гумавіках. Шапка-аблавушка, як магла, укрывала голаў ад холаду. Карцела пагладзець на "апошняга з магікан" зблізку. Які ж ён? Але стары нават не азірнуўся. Мо не чуў ці не бачыў хлапчука-падлетка? Ён падышоў да балотца (да Купелаўкі), занесенага снегам, спрабаваў вядром расхінуць снег, начэрпаць вады, пэўна, для хатняй жывёлы. Зеленаватая вада ледзь-ледзь набягала ў вядро...

На пачатку 1970-х на дарогу лёг даволі высокі насып. Яго доўга трамбавалі, раўнялі спецыяльнымі і неспецыяльнымі трактарамі. Насып лёг праз прыгаданае балотца. І ад Купелаўкі засталася толькі нязначная частка.

Уладзімір ЦШУРОЎ

Культура слова

Насамрэч

Рэч у тым, насамрэч — так і мільгаюць апошнім часам у друку гэтыя словы. Адкуль яны ўзяліся? Чаму раней я не сустракаў гэтых заменнікаў рускіх выказаў *дело в том, на самом деле?* Ды таму, што дагэтуль мы карысталіся адкрытым, надта ж відавочнымі калккамі — *справа ў тым, на самай справе*. Цяпер мы ўздумалі іх прыхаваць, гэтыя калккі, замяніўшы *справа на рэч*. Так што *рэч у тым, насамрэч (на самай рэчы)* — гэта ўсё тыя ж, толькі замаскаваныя калккі. Што праўда, то праўда — з беларускай рэччу яны ўсё ж, можа, лепш гучаць. Ды яшчэ на многа б было лепш, калі б мы прыслухаліся, як кажуць у адпаведных выпадках у народзе. Вось чытаю ў адным з нашых выданняў: "Пытанне пра тое цяжка лічыць вырашаным да канца. Справа ў тым, што праз дзесяцігоддзі многія падзеі нашчадкі ацэньваюць не так..." Замест *справа ў тым* па-беларуску сказалася б так: *гэта тлумачыцца тым..., а ўсё таму...* ці проста — *таму*, нават — *бо*. Пастаўце гэтыя словы ў прыведзеным сказе замест *справа ў тым*, і вы пераканаецеся, што ён загучыць лепш, па-беларуску. А замест *на самай справе* і *насамрэч* знайшліся б такія словы: *яно і праўда*, або *карацей — і праўда, на праўдзе, сапраўды*. "Тлумачальны слоўнік беларускай мовы" падае і такія адпаведнікі *выраза на самай справе — у сапраўднасці, фактычна*. Яно і праўда, на што нам зацыклявацца на калкках, відавочных і прыхаваных, калі ў нас ёсць свае словы?

Кастусь ЦВІРКА

Аўтар удзячны за расповед пра вёску Панаўка і Купелаўку Літвіні Гаўрылаўне Клімавай, малодшай дачцы Гаўрылы Клімава.

Апошні рукапіс палкоўніка Ціханава

Трымаю ў руках самаробную кнігу начальніка аператыўнага аддзялення штаба дывізіі, напісаную палкоўнікам у адстаўцы І. А. Ціханавым, на цвёрдай каленковай вокладцы якой, акрамя гэтых слоў, пабляжымі ад часу залатымі літарамі выцеснена: "Краткий боевой путь 269 стрелковой Рогачевской Краснознаменной ордена Кутузова II ст. дивизии г. Могилев, 1984 год". Старонкі гэтага незвычайнага дакументальна-мастацкага твора, набранага на звычайнай друкарскай машыне, запоўнены багатам, ілюстраваным фотаздымкамі ваеннага і пасляваеннага часу матэрыялам.

Знаходзіцца твор у музеі Нікана-віцкай сярэдняй школы, якую аўтар кнігі неаднаразова наведваў, калі яшчэ жыў на гэтым свеце, бо некалі ваяваў у тугэйшых мясцінах. Акрамя кнігі, на стэндзе музея месціцца здымкі самога палкоўніка Ціханава ў вайсковай форме са шматлікімі баявымі ўзнагародамі, а таксама разам са сваім саслужыўцам А. В. Асма-лоўскім, які прайшоў свой баявы шлях у гэтай жа дывізіі, а пасля вайны загадваў упраўленнем адукацыі Магілёўскага аблвыканкама. Гэтыя экспанаты мне паказаў настаўнік гісторыі, энтузіяст музейнай справы М. Куляшоў.

З першых радкоў палкоўнік Ціханаў паведамляе, што ягоная дывізія была сфарміравана па дырэктыве Генеральнага Штаба № орг/2/524686 ад 8 ліпеня 1941 года ў горадзе Каломна Маскоўскай вобласці. Першым яе камандзірам стаў гісторык, выкладчык акадэміі М. Гарніч. Аўтар пералічвае ўсе вайсковыя падраздзяленні, якія ўваходзілі ў склад дывізіі, апісвае пачатак баявых дзеянняў у жніўні таго ж года ў раёне Бранска, у складзе 3-й Арміі Бранскага фронту. З ёю дывізія і прайшла свой баявы шлях да заканчэння Вялікай Айчыннай вайны.

Пасля прарыву акружэння дывізія ўдзельнічала ў наступальных баях пад Масквою, якія апісвае палкоўнік Ціханаў, а таксама ў актыўнай абароне ўлетку 1943 года, дзе бліскуча праывіў сябе начальнік палітабдзела дывізіі беларус П. Саевіч, які яшчэ ў грамадзянскай вайну атрымаў два ордэны Чырвонага Сцяга. Платон Васільевіч Саевіч, ураджэнец Маларыцкага раёна, яшчэ ў 1926 годзе быў рэктарам Беларускай сельгасакадэміі, а пасля вайны — міністрам адукацыі БССР.

Цікава апісвае ветэран дывізіі падзеі на Арлоўска-Міцэнскім плацдарме немцаў, прарыву іхняй абароны на рацэ Зуша і наступленне на горад Арол, успамінае вядомага савецкага пісьменніка Канстанціна Федзіна, які ў тыя дні знаходзіўся ў дывізіі, а свае ўражанні затым апісаў у кнізе "Бітва за Арол".

Дарэчы, у баях за горад Арол вызначыўся старшы сяржант Мухітдзін Умурдзінаў, які на заходнім беразе ракі Зуша са сваім стралковым узводам браў вышыню 214,0 і ў рукапашным баі асабіста забіў некалькі фашыстаў, а ў чарговым баі ягоны ўзвод знішчыў 20 гітлераўцаў, а двух салдат і афіцэра ўзяў ў палон.

Гаворка ідзе пра таго самага Умурдзінава, якому 4 чэрвеня 1944 года было прысвоена высокае званне Героя Савецкага Саюза і які потым вызначыўся ў баях за вызваленне нашай роднай Быхаўшчыны. Пасля вайны Мухітдзін са сваімі ўзбекскімі сябрамі многа разоў прыязджаў да нас святкаваць Перамогу, а дэлегацыя нашага раёна ездзіла ў сонечны Узбекістан.

25 верасня 1943 года дывізія пачала вызваленне Беларусі. За суткі баёў яна прайшла 28 кіламетраў, вызвала 50 населеных пунктаў у Касцюковіцкім раёне. У мясцовым гісторыка-краязнаўчым музеі ёсць цэлая экспазіцыя, з якой бачны актыўныя баявыя дзеянні дывізіі па вызваленні Касцюковіцшчыны ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў.

Палкоўнік Ціханаў даволі падрабязна апісвае вызваленне Быхаўшчыны, якое шло з Усходу, але пераказваць тагачасныя падзеі няма сэнсу, паколькі ягоныя ўспаміны змешчаны ў кнізе "Пямяць. Быхаўскі раён", якую на грамадскіх пачатках падрыхтавалі журналісты раённай газеты "Маяк Прыднэпраўя" на чале з тагачасным рэдактарам Г. Барысавым.

Прыцягвае ўвагу апісанне баёў падчас фарсіравання Дняпра, узяцця горада Рагачова і выхаду войскаў да ракі Друць, баёў за Ваўкавыск і падчас Беластоцкай аперацыі, узяцця горада-крэпасці Астралянка на польскай

зямлі на пачатку верасня 1944 года і горада-крэпасці Рожанек, дзе вызначыўся сяржант-разведчык Андрэй Тартынскі, які стаў кавалерам ордэна Славы ўсіх трох ступеняў.

З 19 кастрычніка 1944 года па 14 студзеня 1945 года дывізія трымала абарону на Рожанецкім плацдарме, і ў гэты перыяд прыязджалі вядомыя паэты Павел Антакоўскі і Аркадзь Куляшоў, якія чыталі вершы. За вчэрэа ў камандзіва А. Кубасова Аркадзь Куляшоў чытаў вершы са зборніка "Сцяг брыгады", а Павел Антакоўскі — паэму "Мой сын". Ягоны сын, дарэчы, быў забіты ў самым пачатку вайны. Таму паэт чытаў, а мужчынскія, бацькоўскія слёзы стрымаць не мог, ды і не хацеў. Пасля, піша палкоўнік Ціханаў, ён падарыў камандзіру дывізіі кніжачку са сваёй паэмаю фарматам 12x10 см з надпісам: "Генерал Кубасов, это я дарю тебе, большего у меня нет. Павел Антокольский".

На адным дыханні чытаецца апісанне баявых дзеянняў дывізіі падчас Берлінскай аперацыі з выходам да ракі Эльбы, доўгачаканага дня Перамогі, калі раніцаю 9 мая 1945 года па радыё прагучала паведамленне Савецкага інфармбюро аб безагаворачнай капітуляцыі фашысцкай Германіі. "З радасцю, са слязямі на вачах салдаты, сяржанты, афіцэры абдымаліся, цалаваліся, віншувалі адзін аднаго з Вялікаю Перамогаю, — распавядае ўдзельнік тых падзей. — Успамінаю нашу ранішняю сустрэчу з маім блізкім сябрам, начальнікам штаба артылерыі дывізіі падпалкоўнікам Сашам Багацікам. Бяжыць ён да мяне з распасцёртымі абдымкамі і ва ўсё галас крычыць: "Перамога! Перамога! Мы — жывыя, мы дайшлі да Перамогі!" Абняліся, расцалаваліся, не саромеючыся мужчынскіх слёз. Так было ўсюды.

Раптоўна стыхійна ўсчалася стралянина, у паветра ўзвіліся рознакаляровыя ракеты. Гэта быў не сігнал уздыму ў атаку, а салют, святочны салют Перамогі. Увесь дзень усё гудзела, усё шумела, усё страляла. Забыць гэтага ніколі нельга".

Аўтар рукапісу жадаў, каб апісаны ім слаўны шлях дывізіі дапоўнілі сваімі ўспамінамі аб перажытым у суровыя гады вайны тыя, з кім з баямі прайшоў 2000 кіламетраў, вызваліў 1000 населеных пунктаў, уключаныя 17 гарадоў, 12 чыгуначных станцый. Ён хацеў, каб на іхніх шматлікіх прыкладах мужнасці і гераізму выходзіла моладзь. Таму меркаваў потым увесь сабраны багаты матэрыял аб'яднаць, перадаць яго не толькі школьнаму музею ў Ніканавічах, а па магчымасці, здаць у выдавецтва. Пра гэта ветэран казаў падчас сустрэчы заснавальніку музея, былому выкладчыку пачатковай ваеннай падрыхтоўкі П. С. Ігнацьева, які даўно на пенсіі, але па-ранейшаму жыве ў Ніканавічах. На вялікі жаль, ажыццявіць задуманае не паспеў. Тая сустрэча аказалася апошняй.

Мікола ЛЕУЧАНКА
г. Быхаў

На здымку: палкоўнік І. Ціханаў.

Пра маштабную вайсковую аперацыю "Баграціён" шырока вядома з дакументальнай і гістарычнай літаратуры, з кінафільмаў. А вось пра подзвігі працаўнікоў тылу, якія забяспечвалі поспех аперацыі, дастаўляючы да лініі фронту паліва, зброю, прадукты харчавання, мы ведаем мала.

Жылі і працавалі па-франтавому

Мне пашэнціла пазнаваць ветэранам вайны, працаўніком тылу Іпалітам Фёдаравічам Бартошкіным, які з сотнямі іншых чыгуначнікаў у 1943—1944 гадах працаваў на станцыях Крычаў, Магілёў і Асіповічы. Яго апаведы надзвычай цікавыя, павучальныя. Яны пацвярджаюць вядомыя радкі Аляксандра Твардоўскага: "Из одного металла льют медаль за подвиг и за труд".

Перад самай вайной Іпаліт Бартошкін скончыў шосты клас сярэдняй школы чыгуначнікаў у Магілёве. Бацькі яго працавалі на чыгуныцы, і ў першыя дні ліпеня 1941 года ён разам з імі эвакуіраваўся на станцыю Урбах Саратаўскай вобласці. Там скончыў семы клас і адразу ж — шасцімесячныя курсы аглядчыка вагонаў і слесара па аўтатармазах. У няпоўныя 15 гадоў ён працаваў ужо на чыгуныцы поруч з дарослымі.

У кастрычніку 1943 года, як толькі быў вызвалены Крычаў, сям'я Бартошкіных вярнулася ў Беларусь. Іпаліт, якому толькі што пайшоў семнаццаць год, стаў аглядчыкам вагонаў на станцыі Крычаў, а з 3-га мая 1944 года яшчэ і вагонным майстрам. Кожны дзень, а часта і ноччу, Іпаліт суправаджаў цягнік з ваенным грузам да станцыі Верамейкі або Пераможнік. Брыгада збірала разгруканыя вагоны за 2—3 гадзіны і прыблізна за такі ж час паспявала вярнуцца ў Крычаў.

Часцей за ўсё іх чакаў чарговы састаў з ваенным грузам, і яны рабілі новы рэйс.

Сям'я Іпаліта жыла амаль на самай станцыі ў склепе, дамоў не было. Раз на некалькі дзён Іпаліту выпадала зайсці "дамоў" памыцца, паабедкаць, а то і паспаць дзве — тры гадзіны, пакуль за ім прыйдзе нарадчыца. Атрымаўшы маршрутны ліст, Іпаліт адразу ж браў ліхтар, інструмент, сігнальныя сцяжкі, ішоў за дадатковай пайкай харчу па талоне, а потым да дзяжурнага па станцыі, каб даведацца, дзе стаіць цягнік і куды ён пойдзе. І так кожны дзень, дакладней, кожныя суткі: прыходзілася і днём, і ноччу прымаць састаў і ехаць на цягніку да прызначанай станцыі.

Са станцыі Цёмны Лес у Крычаў часта прыходзілі прабітыя асколкамі вагоны. Давалася Іпаліту на свае вочы бачыць, як такое здараецца. Станцыя Цёмны Лес, дзе акапаліся немцы, знаходзілася ўсяго за пятнаццаць кіламетраў ад Дрыбіна і была ў ворага яд на далоні. Першы свой прыезд на гэтую станцыю Іпаліт запомніў на ўсё жыццё:

— Даехалі мы з грузам да Цёмнага Лесу спакойна. Цягнік спыніў ход, і я пайшоў рабіць агляд вагонаў. Раптам з боку Дрыбіна пачуліся халяпкі гармат. Некалькі снарадаў узарвалася пасярод штабеляў грузаў. Але боепрыпасаў на шчасце сярод іх не аказалася.

Лёс асаблівай рызыкі

Палкоўнік Аляксей Мікалаевіч Тутушкін заслужыў, каб пра яго напісалі, згадалі ў дні святкавання Вялікай Перамогі. Каб ведалі, памяталі і бралі прыклад з годна прайздзенага чалавечага шляху.

Сям'я Тутушкіных пераехала ў Маладзечна з далёкага Урала. Адною з важкіх прычын была і такая: дачка Алена працавала метэаролагам у нашым Беларускім гідрометэацэнтры. Яе рэпартажы аб надвор'і ў Беларусі даволі часта гучаць і сёння, асабліва на беларускім радыё. Аляксей Мікалаевіч па складзе свайго характару быў мастаком, аб чым сведчаць шматлікія малюнкi і партреты, якія старанна захоўвае яго ўдава, былая настаўніца фізікі, — Еўдакія Сямёнаўна. Кім толькі ні давалася папрацаваць Аляксею ў дзяцінстве і юнацтве — пасля заўчаснай смерці бацькі ён застаўся кармільцам у сям'і. А мара была — стаць лётчыкам. Але ў вайны свая навука. І радыё Тутушкін яе старанна засвоіў: "вывучыў" кулямёт, азбуку Морзе... І менавіта гэта дало яму поўнае права стаць стралком-радыстам самалётаў ЛАГГ-3 і Ла-5.

На пачатку вайны на самалёты пачалі ўсталёўваць радыёстанцыі, і яго зноў пасылаюць на вучобу. Пасля — цяжкая салдацкая праца ўжо ў новай якасці: радыёмеханіка. З 21-м знішчальным авіяпалком ён прайшоў усю Вялікую Айчыную вайну. А пасля Перамогі

А. М. Тутушкін "зноў выпягвае шчаслівы білет свайго лёсу" — яго, нават без поўнай сярэдняй адукацыі, накіроўваюць на вучобу ў Ваенна-інжынерную акадэмію ВПС (Ваенна-паветраныя сілы) імя Мажайскага. Праўда, ніколі не думаў малады інжынер, што будзе займацца зусім іншай, яшчэ нікому не знаёмай справай "дзяржаўнага маштабу".

Ішоў далёкі 1953 год. У войсках была прынята новая абарончая дактрына: "Конніца і ракеты — вырашаць усё праблемы". І навошта тады авіяцыя? Высокія палітыкі і дзяржаўныя дзеячы былі ўпэўнены: "Новая зброя дапаможа ў любых складаных сітуацыях!" Бо ўжо пачалося стварэнне ў СССР першай атамнай бомбы. У адно з падраздзяленняў, дзе пачалі займацца гэтай справай, і быў прызначаны 38-гадовы маёр А. М. Тутушкін. Даўшы падпіску аб ахове самай вялікай тайны дзяржавы, ён пачаў зусім новае жыццё. Ніколі не забудуцца баракі для сем'яў, адсутнасць элементарных побытавых умоў... Але жылі вельмі дружна і весела, бо кожны разумее: першым заўсёды цяжка. А яшчэ — усе

Урэшце паступіла каманда неадкладна адвесці наш састаў у лагчыну, якая знаходзілася непадалёк у кірунку Оршы. У гэтай лагчыне цягнік ужо не будзе бачны назіральнікам праціўніка з боку Дрыбіна. Але наш паравоз не мог крануцца з месца, бо машыніст, калі мы прыехалі на станцыю, адключыў тармазную магістраль. Так патрабавала інструкцыя. А пры адключэнні магістралі спрацоўваюць тармазы. Таму вагоны стаялі, як упаканья. Я пабег уздоўж састава і па чарзе ў кожным вагоне за павадкі стаў адпуская тармазы. Паціху, паступова састаў пачаў набіраць ход. І ў гэты момант пачуўся чарговы залп гармат. Недалёт. Праз некалькі секунд — другі і трэці прыцэльныя залпы. Некалькі снарадаў узарвалася якраз на тым месцы, дзе да гэтага стаяў наш цягнік. Сэрца міжволі сцялася, пахаладзела ў грудзях — гэта ж была мая і маіх калег-чыгуначнікаў смерць. А які груз мы прывезлі, ніхто з нас не ведаў — ваенная тайна, — распавёў Іпаліт Фёдаравіч.

За некалькі дзён да пачатку аперацыі "Баграціён" крычаўскія чыгуначнікі прымалі ўдзел у эвакуацыі мірнага насельніцтва з паласы намечаных ваенных дзеянняў.

Усе чыгуначнікі, у тым ліку і І. Ф. Бартошкін, лічыліся мабілізаванымі. Яны жылі і працавалі па-франтавому: працавалі днём і ноччу, зімой і летам, без спецадзення, без выхадных і без адпачынку. Працоўны дзень быў неабмежаваны, ён доўжыўся столькі гадзін, колькі было патрэбна для выканання чарговай задачы.

Віктар АРЦЕМ'ЕЎ

былі маладымі. Па працы ён часта сустракаўся з многімі славуцасямі. Так, у далёкія камандзіроўкі на выпрабавальныя палігоны яго адпраўляў сам Ігар Курчатаў, было шмат сустрэч з Андрэем Сахаравым, Юрыем Харытонам, Слаўскім, Шчолкіным і многімі іншымі. У такіх войсках, цяпер іх называюць падраздзяленнямі асаблівай рызыкі, Аляксей Мікалаевіч адслужыў 39 год, атрымаў званне палкоўніка, але і апраменьванне, што, безумоўна, паўплывала на здароўе. Працавалі ў тыя гады па прынцыпе: свяцэнныя няма, значыць усё нармальна! І ніякага ўліку апраменьвання не вялося, ніхто не задумваўся і не ведаў пра нейкую небяспеку. Як ствараўся ядзерны шчыт Радзімы, палкоўнік запаса А. М. Тутушкін апісвае ў сваёй кнізе "Встреча с дьяволом цивилизации".

Прайшло ўжо 10 год, як сэрца франтавіка не вытрымала і дало збой. Еўдакія Сямёнаўна засталася адна. Сын — на Урале. Толькі дачка ў суседнім Мінску, якая пасля дзяжурства на гідрометэацэнтры часта наведвае старую маці. А яшчэ сябры, што засталіся на Урале: у далёкіх Азёрным, Снежынску і Трохгорным (у былых гарадах з грывам "сакрэтна" Чалыбінск-65, Чалыбінск-70 і Златауст-36).

Мечыслаў СТАНКЕВІЧ

Паэтычныя «пазыкі»

Асаблівасці перакладу ўсходніх вершаваных формаў на беларускую мову

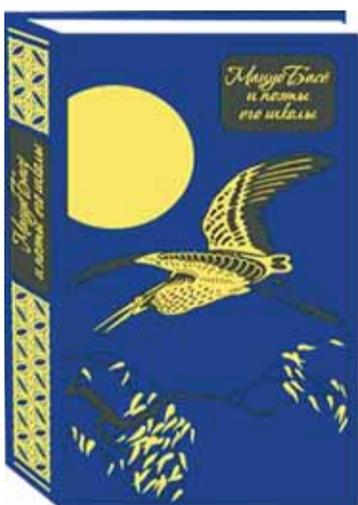
Аматары лімаўскага "Крытычнага практыкуму", які знаёміць чытачоў з маладымі даследчыкамі літаратуры, маглі заўважыць, што "геаграфія" праекта хоць і павольна, але ўсё ж пашыраецца. Маём на ўвазе не толькі "рэгіянальную" разнастайнасць даследаў, з якімі выступалі на старонках "ЛіМа" вучня, студэнты і аспіранты з Мінска, Гомеля, Віцебска, але і далучэнне да крытычнай практыкі прагэстаўнікоў розных ВНУ.

Гэтым разам рэй будзе весці Ганна Барадзіна — студэнтка V курса, якая вучыцца на факультэце беларускай філалогіі і культуры Беларускага дзяржаўнага педагагічнага ўніверсітэта імя Максіма Танка. Малады даследчык сучаснай беларускай літаратуры, у прыватнасці найноўшай паэзіі, Ган-

на цікавіцца перакладамі і мадыфікацыямі цвёрдых вершаваных форм у нацыянальным слоўным мастацтве другой паловы XX стагоддзя (навуковы кіраўнік — кандыдат філалагічных навук, дацэнт кафедры беларускай літаратуры БДПУ імя Максіма Танка Ірына Гоўзіч).

Ганна — чалавек размаітых талентаў: яна паспяхова сумяшчае выдатную вучобу, мастацкую творчасць (вершы друкаваліся ў рэспубліканскай літаратурна-мастацкай перыёдыцы) і ўдзел ва ўніверсітэцкай камандзе КВЗ. Спадзяёмся, што нагодную энергічнасць сённяшні дэбютант у хуткім часе выявіць і ў дачыненні да бягучай літаратурнай крытыкі, бо імгненнасці ёй апошнім часам відавочна бракуе.

Ірына ШАЎЛЯКОВА

ступені пагадзіцца з асобнымі крытыкамі, якія з сумам зазначаюць арыентацыю беларускіх творцаў хутчэй на рускія пераклады, чым на даслоўны падрадкавы пераклад. Для параўнання прывядзем тое ж рубаі ў перакладзе В. Мірукова:

*Ты мой кувшын
с віном разбіл, Господь!
Мне радості врата
закрыл, Господь!
Ты алое віно
пролил на землю.
Тыпун мне на язык,
иль пьян ты был, Господь!*

Адрозненне ў тым, што пераклад Р. Барадзіна ўспрымаецца як удалая, нават узорная ў мастацкіх адносінах трансфармацыя перакладу В. Мірукова.

Перакладаў танка і хоку на беларускую мову значна больш, чым перакладаў рубаі і газеляў. Так, Р. Барадзіна перакладае творы японскай, кітайскай, в'етнамскай, карэйскай паэзіі. Але мы не можам назваць іх сапраўднымі "перакладамі" (ён і сам называе іх "пазыкамі" — усходніх формаў і ідэй на глебу беларускай паэзіі), бо яны, па-першае, рабіліся ім з падрадкавага перакладу. Па-другое, Р. Барадзіна ў сваіх "пазыках" больш вольна ставіцца як да формы, робячы, да прыкладу, хоку вершаванымі ("Летам гусце трава, як чуткі. // Адно ў адналіста // Ліст адзін-адзіноткі" (Басё), так і да зместу: крытыкі зазначаюць, што барадулінскія пераклады часта атрымліваюцца занадта "абеларушанымі" з-за таго, што ён уводзіць мясцовыя рэаліі, знаёмыя беларускаму чытачу вобразы:

*Забудзем сум,
вітаючы развагу, —
Сто чарак не спатоляць
нашу смагу.
А ноч бяседай поўная, як вока,
Пры гэткай поўні
ходзіць сон далёка,
Пакуль не здасца нам
з апошняй кропляй
Зямля — пасцеляй,
неба — коўдрай цёплай.
Лі Бо*

Падчас параўнання барадулінскіх перакладаў хоку Басё з перакладамі В. Маркавай на рускую мову зноў заўважаем відавочнае падабенства:

*Поўняю ноч
налобуецца ўсмак...
Чутна, як у глыбіні каштана
Ядзерца точыць чарвяк.*

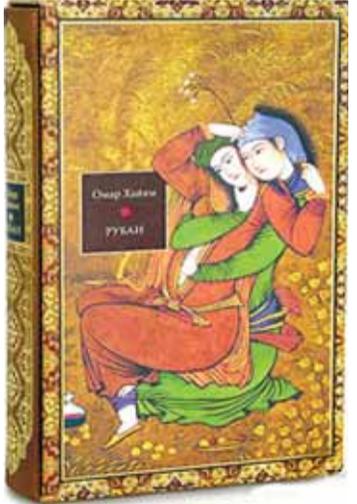
Тихая лунная ночь...
Слышно, как в глубине
каштана
Ядрышко гложет червяк.

*Перапёлка крычыць далёка.
Відаць, вечарэе,*

*Змяркаецца ў ястраба вока.
Кричат перепела.
Должно быть, вечереет.*

Глаз ястреба померк.

Вядомыя таксама пераклады хоку Басё, зробленыя А. Разанавым. У перакладзеных ім мініяцюрах, як і ў Р. Барадзіна, не захоўваецца традыцыйная складовая формула 5-7-5. Разанаў нават туг выступае супраць кананізацыі метрыкі і тлумачыць сваю нелюбоў да складалічэння тым, што паэзія — "не бухгалтэрыя, і не матэматыка... Паэзія павінна ісці ад касмічнага логасу, а не ад лагарыфму". Але, у адрозненне

ад барадулінскіх, хоку Разанова нерыфмаваныя і, такім чынам, больш набліжаны да арыгінала: *О, як я зайздрошчу ёй: у гарах сакура закрасавала. Ірысы. Присесці ля іх і пагутарыць — хіба гэта таксама не пагарожжа?*

А. Разанаў таксама ўводзіць шмат беларускіх рэалій у пераствораныя мініяцюры, дзякуючы чаму ягоньня хоку становяцца ў пэўным сэнсе бліжэйшымі да беларускага чытача (нават у параўнанні з рускімі перакладамі В. Маркавай):

*Цёхкаюць салаўі!
Тут — перад гэтым гаем,
там — за тою вярбінай.*

*Всюду поют соловьи.
Там — за бамбуковой рощей,
Тут — перед ивой речной.*

Вельмі часта хоку ў перакладзе А. Разанова пачынаюць нагадваць ягоньня ўласныя пункціры або квантэмы. Параўнаем пераклад хоку Басё:

*Спадае вада: вярба
гладзіць нахіленым веццем
ціну.
І ўласна разанаўскі пункцір:
Вісіць і не падае
у паветры зялёны дождж:
ніцья вербы зазеленелі.*

Калі ж параўноўваць пераклады Разанова з рускімі, то тут мы знойдзем адноснае падабенства:

*Вясна адыходзіць:
птушкі смуткуюць, у рыбін
вочы-слязіны.*

*Весна уходит.
Плечут птицы.
Глаза у рыб
Полны слезами.*

Аднак адшукаецца і шмат адметнага, што вынікае са своеасаблівага разанаўскага ўспрымання навакольнага свету:

*Зрабілі душою сваёй салаўя
і спяць?
Ніцья вербы.*

*Ива склонилась и спит.
И кажется мне,
И соловей на ветке —
это ее душа.*

Такім чынам мастацкая вартасць перакладаў усходніх мініяцюр на беларускую мову даволі спрэчная. У дадзеным выпадку хутчэй варта гаварыць пра творчую перапрацоўку ўсходніх канонаў або своеасаблівую стылізацыю "пад Усход", "арыенталізацыю", "трансплантацыю". Гэта тлумачыцца як адрознасцю саміх усходніх моў ад славянскіх, так і недасканалым веданнем мовы арыгінала або невалоданне ёю перакладчыкамі (практычна ўсе вядомыя нам пераклады былі зроблены з падрадкавага), арыентавана-сцю творцаў на ранейшыя пераклады на рускую мову, а таксама адрознасцю культурных кантэкстаў, асацыяцый, светаўспрыманняў. Адна паэтыя-перакладчыкі больш увагі надаюць форме, другія засяроджваюцца на раскрыцці ўнутранага зместу, але кожны з перакладчыкаў ці "пазычальнікаў" імкнецца данесці да беларускага чытача своеасаблівы медытатывны настрой, перадаць адметнасць усходняй філасафічнасці.

Урэшце, пагодзімся з тымі даследчыкамі, якія лічаць нешматлікія прыклады перакладаў усходніх вершаваных мініяцюр яркім доказам магчымасці беларускай мовы, ейнай "ненатужлівай здольнасці асвойваць і засвойваць чужыя паэтычныя формы".

Ганна БАРАДЗІНА

Помніцца Печ Міколы Федзюковіча

Гэта было на зыходзе чэрвеня 1963 года. У пакой сельскагаспадарчага аддзела Лунінецкай аб'яднанай газеты "Ленінскі шлях" завітаў сярэдняга росту, светлашэрым пінжаку і такой жа кепцы, рухавы, вясёлы з твару, зусім яшчэ юны хлопец, Павітаўшыся, прадставіўся:

— Мікола Федзюковіч. Рэдактар накіраваў мяне ў ваш аддзел на выпрабавальны тэрмін...

І паведаміў пры гэтым, што друкаваў свае допісы і вершы ў драгічынскай раённай газеце і ў "Чырвонай змене".

Рэдактар Васіль Літвінчук даручыў мне знайсці для новага супрацоўніка кватэру. Я і сам збіраўся змяніць жыллё. Пасля непрацяглых пошукаў на ўскраіне горада мы пасяліліся ў звычайнай хаце. І гаспадыня яе, бабуля Кацярына Сымонаўна, аказалася досыць прязнай і памяркоўнай. Мы адчувалі сябе яе паслухмянымі ўнучкамі. Яна нічога не шкадавала для нас. Прыносіла са свайго агароду ў фартуху то агурочкаў, то слоік агрэсту. Казала: "Абірайце вішні, хлопчыкі, парэчкімі ласуйцеся. Толькі каб галінак не абламалі". Бачачы яе дэбрату і спагаду, мы з Міколам стараліся хоць чым-небудзь дапамагчы бабুলі.

Неяк адразу, з першых дзён Мікола ўпісаўся ў калектыв нашай газеты. Ужо тады, у свае юначыя гады, Мікола добра разбіраўся ў мастацкай літаратуры. І калі ў рэдакцыйнай пошце з'яўляліся вершы, рэцэнзаваў іх толькі ён. Шчыра радаваўся, калі ў якім-небудзь творы знаходзіў хоць адзін жывы, вобразны радок. Нярэдка да Федзюковіча заходзілі аўтары. Размова адбывалася вельмі шчырай, тактоўнай і пераканаўчай.

Нямногія ведалі, што М. Федзюковіч захапляўся маляваннем. Ён паказваў мне акаварэальныя малюнкi прыроды з ваколіц Лунінца і Драгічына. А яшчэ ён быў някепскім мулярам і печніком, хаця не меў спецыяльнай падрыхтоўкі. І калі аднойчы Кацярына Сымонаўна паскардзілася на сваю печку, якая "глытае шмат дроў, а цяпла дае мала", Мікола падручыўся на месцы яе скаласці рускую печ. Бабуля засумнявалася. "Дзіцятка, — сказала яна, — такая складаная справа не кожнаму даецца. Не здолееш". Але Коля пераканаў гаспадыню. У той жа дзень мы, закасаўшы рукавы, узяліся за работу. Прыемна было назіраць, як лёгка валодае ён кельмай, як роўна, нібы пад лінейку, выдзе кладку.

Толькі тады, калі печ добра абсохла, Федзюковіч дазволіў распаліць яе. У каміне загуло, завухкала. З шырокага вусця печы не выпушала ніводнага струменьчыка дыму. Яшчэ праз хвілін колькі печ дыхала роўнай чарэннай цеплынёй. Мікола сядзеў на эдліку, чуйна прыслухоўваўся да голасу ў каміне, лавіў у ім тое, што не дадзена было пачуць ні бабুলі, ні мне.

Амаль два гады я працаваў побач з Міколам Федзюковічам у Лунінецкай газеце. Бачыў яго і за працоўным сталом, і за святочным, і ў коле сяброў. Сустраліліся і значна пазней, калі Мікола вучыўся ў Літвінстэту ў Маскве. Але асабліва запомніўся мне ён на ўслосьчыку. Задумлівым, у цыратавым фартуху з нашпэпканымі глыні, і ў водблісках пачнога агню.

Фёдар ЛАПАНІК

Калектыв Нацыянальнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета Рэспублікі Беларусь глыбока смуткуе з прычыны смерці народнага артыста Расіі, лаўрэата Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь, дырыжора, прафесара ПРАВАТОРАВА Геннадзя Панцельіманавіча і выказвае шчырыя спачувальныя родныя і блізкія нябыжычкі.

Саюз пісьменнікаў Беларусі і Мінскае гарадское аддзяленне СПБ выказваюць шчырыя спачувальныя пісьменніку Гардзею Шчаглову ў сувязі са смерцю БАЦЬКІ.

Пішу... нібы хаджу па зямлі басанож

(Пачатак на стар. 1)

Дзеціям пра Янку Купалу

Выйшла мая кніга "Янкаў вянок". Не было такой кнігі для дзяцей, зноў я першаадкрывальнік. Прыемна, што кніжку прызналі, што яна разышлася, што яе чытаюць. Маю творчую задумку падтрымаў Мікола Маляўка. Ён напісаў дзеціям пра Якуба Коласа. Але гэта толькі пачатак! Давайце створым бібліятэку перш за ўсё для дзяцей! Але пісаць для маленькіх чытачоў трэба незвычайным почыркам, каб яны паверылі вам. Калі я пішу, дамаю толькі пра дзяцей, ці будзе ім цікава.

Натхненне

Цішыня. Ноч. Спяць усе ў кватэры. Спіць Мінск. Неба незвычайнае. Як можна заснуць у такой раскошы? — пытаюся ў сябе. Калі прырода супакойваецца, здаецца, прыходзіць натхненне. Гэты час трэба выкарыстаць на карысць. Пішу, пакуль асадка з рукі не вываліцца, тады толькі іду класіцца ў ложак. І сплю як пшаніцу прадаўшы.

Пішу чарнільнай асадкай. Не люблю на камп'ютэры. Я хачу адчуваць літары, словы. Тады нібы хаджу па зямлі басанож. Гэта вялікае адчуванне. Божа, я так люблю Беларусь! Калі па-сапраўднаму палюбіш сваю зямлю, то зразумееш усіх астатніх людзей.

Сем цудаў

Аднойчы я начаваў у гатэлі ў Парыжы. І мне не спалася. Я пачаў думаць, як з Парыжа можна даехаць да маіх Шоўкавічаў. Найперш трэба любіць сваё! У юбілейным нумары "Вясёлкі" я напісаў артыкул "Сем цудаў маёй вёскі". Маіх Шоўкавічаў. І гэта, па сутнасці, заданне для чытачоў: знайсці сем цудаў іх роднага паселішча.

Дуб памяці

Нашай хаты няма: пераехала ў іншую вёску. На гародзе расце дуб. Па маёй просьбе вакол яго леснікі зрабілі агароджу, прымацавалі да дрэва шыльду з надпісам, які паведамляе, што менавіта з гэтага дуба пачынаецца дубрава, якая ахоўваецца дзяржавай. Пабудавалі альтанку. На старых граблях павесілі шыльду з пералікам прозвішчаў усіх жыхароў вёскі, якія жылі і жывуць у Шоўкавічах. Ад дуба да вуліцы высаджана алея з ліп. Бо — Ліпскі.

Штодзённік

Вяду штодзённік. Запісваю, з кім сустракаўся, куды ездзіў. І такіх кніжак у мяне на дваццаць гадоў. І ў кожнай кніжцы апісаны кожны дзень майго жыцця. У будучым гэтыя запісы могуць паслужыць штуршком для напісання новага твора. Але пакуль у штодзённікі не заглядаю. Проста складваю іх, складваю... Як пчала ў соты.

Мамаіна слова

Трэба навучыцца адчуваць маленькія цуды. Адчуваць мамаіна слова. На вучобу ў Мінск мяне праводзілі ўсёй вёскай. Мама працягнула да мяне рукі і сказала: "Сыноч, не згубіся там, у Мінску". Не адразу я зразумеў, што гэта была не толькі мамаіна просьба, але і яе наказ. Хіба гэта не цуд — глыбока разумець мамаіна слова? Часта прашу дзяцей завесці сшытак і пісаць у ім мамаіны словы, пажаданні. Нават і горкія словы трэба запісваць. Я веру, што нехта запісвае. Такі сшытак можа быць сямейнай кнігай. Яго можна перадаваць з пакалення ў пакаленне як самую вялікую рэліквію.

У сакавіку атрымаў пісьмо ад былой настаўніцы Яўгеніі Барысаўны Кулевіч.

Вось што яна піша: "...Урыўкі з "Малітвы сына" я чула па радыё і заўсёды слухала, а потым па свежай памяці занатоўвала, старалася ўжыць пачутыя словы, а потым чытала аднавіскаўцам, якія казалі "які ўдзячны сыноч!" (арфаграфія аўтара захавана).

А вось што пісаў Іван Шамякін да майго шасцідзесяцігоддзя:

"Ты такая Зорка. Твая кніга "Мама. Малітва сына" можа стаць побач з узорами сусветнай паэзіі. Менавіта не прозы — высокай паэзіі. Я чытаю яе і плачу. Не таму, што пад старасць стаў сентыментальным. Ад вялікай праўды жыцця. Дай Табе Бог яшчэ такіх кніг! Абнімаю Цябе".

Слухала і запісала **Марына ЯЎСЕЙЧЫК, студэнтка Інстытута журналістыкі БДУ**
Фота Кастуся Дробава

"Паэзія — неспакой, што шэпча нябёсам употай. Паэт — гэта той, каго зразумеюць потым".

Недзе з сярэдзіны 90-х гадоў мінулага стагоддзя пачала мяняцца і на сённяшні дзень канчаткова змянілася прастора беларускага слова. А дакладней — фундаментальныя прынцыпы фарміравання гэтай прасторы. Не жажу цяпер пра прыток новых жанраў — гэта само сабой. Найбольш вызначальным уяўляецца мне тое, што сёння не чытач ідзе ў кнігарні і часопісы на сустрэчу з пісьменнікамі, а самі пісьменнікі рушаць да свайго чытача. Пісьменнік, калі так можна сказаць, адарваўся ад пісьмовага стала і на парадак павялічыў сваю сацыяльную актыўнасць. Ён пайшоў у залы, аўдыторыі, у Інтэрнет, на плошчы і нават на вуліцы. Найбольш прыдатная і ёмка форма такога дачынення з чытачамі — паэзія.

Мы будзем

Адным з найярчэйшых прадастаўнікоў гэтай новай генерацыі творцаў стала Валерыя (Валярына) Кустава.

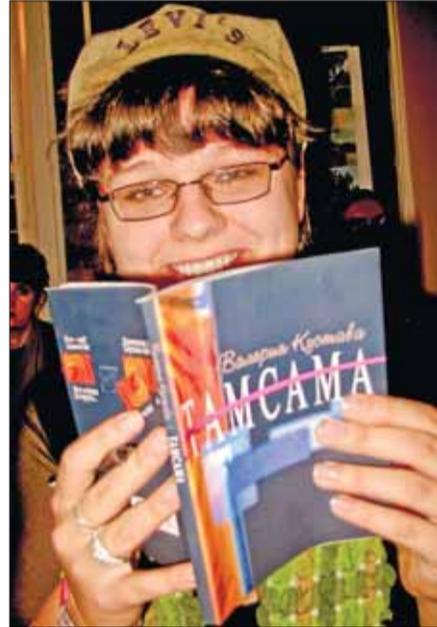
Творцы такога кшталту — звышактыўныя і звышэмацыйныя — не могуць не выклікаць неадназначнага стаўлення да сябе. Напрыклад, даводзілася чуць у інтэрнет-запісах такое, што Куставай, маўляў, занадта многа, што не варта ўдаваць з сябе вундэркінда і г.д. Раздражненне, мяркую, грунтуецца на тым, што Валерыя нязвычайна рана праявіла ў сабе паэтычны дар і заявіла пра свае амбіцыі. Да таго ж у паэтэсы ёсць відавочныя акцёрскія здольнасці, што бачна па яе выступленнях, а таксама яшчэ і музычныя. Прычым усё гэта чалавек не тоіць у сабе, а задзірыста выяўляе перад самымі рознымі аўдыторыямі.

Шматгранныя здольнасці, праяўленыя ў пяшчотным узросце, не могуць не аказаць уплыў на фарміраванне асобы, асабліва жаночай. Чалавек робіцца прынамсі "не такі", як усе, з усімі наступствамі, што адсюль вынікаюць. Тонкая душэўная арганізацыя, каб не зламацца, неадменна патрабуе для сябе брані ў выглядзе рэзкасці, пэўнай жорсткасці, смеласці. Валерыя Кустава ўсё гэта мае, і пастаяць за сябе здольная. Што прыкметна дысануе з яе фактурна-мяккай знешнасцю, лагодным голасам і напоўненымі пяшчотнымі лірызмам вершамі.

"А мне сняцца сны адны: як з нябёс ляццяць званы й разбіваюцца яны, як гліняныя званы..."

Зрэшты, Кустава бывае ў сваіх вершах услякая — у гэтым мне бачыцца яе адметнасць. Шырыня тэм, незвычайнасць вобразаў, то знарочыстая эпатажнасць, эксцэнтрычнасць, то — крайнія шчырасць, балеснасць.

"Мы сыдзем і вернемся зноўку. Мы сыдзем і вернемся — вер мне. Не возьмем ні нож, ні вяроўку — адверне!.. Мы сыдзем і вернемся ў травах... Лугамі, што сонца-

мі мрояць... Анёлы нам крыкнуць "Брава!" І ўзброяць".

Але ў цэлым вершы Валерыі аптымістычныя — гэта таксама вартасць для беларускай паэзіі, бо з класікаў я ведаю толькі аднаго па сваёй сутнасці аптымістычнага паэта — Рыгора Барадуліна. Сярод паэтаў новай генерацыі такіх больш, але часцяком іхні аптымізм, на жаль, не падмацаваны ні талентам, ні колькі-небудзь адекватным успрыманням рэчаіснасці. У Куставай жа, за ўсім вонкавым антуражам, эпатажам, слоўнымі карункамі, якія яна любіць вязаць, мне бачыцца сапраўднае: непадробныя пачуцці, унутраны стрыжань.

"Мы сыдзем. Мы будзем. Мы будзем. Пакуль што мы проста людзі. А потым — пустэльны дым. Жывыя мы нават тым. Мы сыдзем. Мы будзем. Мы будзем. Мы вернемся. Вер мне ты, вер мне. Мы згубімся. Час нас не згубіць — верне".

Увогуле, безліч разоў пераконваўся, што чалавек, здольны спачуваць іншаму, перажываць

чужое жыццё, як сваё, не можа быць слабым паэтам, калі ён паэт. Многія, напэўна, чыталі эсэ Куставай "У абліччы адчаю", пазначанае як "штрыхі да творчага партрэта Анатоля Сыса". А пра чытаўшы, мабыць, зразумеюць пра што я кажу.

Адна з асаблівасцей фарміравання Валерыі Куставай як творчай асобы ў тым, што яна з дзяцінства сутыкалася з выбітнымі беларускімі творцамі рознага кшталту (не толькі пісьменнікамі), і яны моцна на яе паўплывалі. Аднак не перарабілі на свой капыл — што вельмі важна... Валерыя захавала і ўдасканаліла свой прыродны голас.

"Ададзеныя трывогам, паэты не спяць па начох: шукаюць жывога Бога і руны на ўласных плячоў".

Асабіста я таленту пазнаю па энергетыцы, якая праменіцца не толькі ад радкоў паэта, а і ад усёй ягонай асобы. Паэт з моцнай энергіяй заўсёды арыгінальны таму, што гэты ўнутраны агонь ніколі не дасць яму "залезці" ў рамкі чужога мыслення, чужой формы і творчай манеры. Таленту заўсёды цесна ў звыклых рытмах і строгах. Мала таго, бяруся сцвярджаць, што сапраўдны талент у пэўнай ступені — няправільны, да вершаў Куставай, калі падыходзіць строга і фармальна, можна прад'явіць прэтэнзіі ў плане тэхнічным. Аднак паэзія — не матэматыка, а вершы — не крыжаванкі. Яны — люстэркі душы, часам, дарчы, крывыя і не вельмі праўдзівыя. Але толькі ў гэтым іх сапраўдная мастацкая вартасць.

"Калі ты сам-насам з сабой, хвіліна здаецца бясконцай. І цень разамлега сонца павольней плыве над ракой".

Я не знаёмы з Валерыяй Куставай асабіста і нават не з'яўляюся яе суразмоўцам па ЖЖ-дзёніках. Таму ў нейкіх ацэнках магу памыляцца. Зрэшты, блізкае знаёмства часам зацягваюць сутнасць паэта, ухутвае вопраткамі суб'ектыўнага, прадузятата. Ацэньваюць усё ж ямчэй на адлегласці.

У мяне могуць спытаць: навішта ты пішаш пра паэтэсу, у якой і так усё добра: кнігі, увага чытачоў і слухачоў, паездкі ў замежжа, маладосць і вясёлкавыя перспектывы. Напісаў бы лепш пра каго невядомага... Можа, з аднаго боку і так. А з другога, я перакананы, што ў таленавітага чалавека ніколі не бывае "ўсё добра", бо сам талент ёсць прычынай штодзённай трывогі і дыскамфорту, пазбавіцца ад якога можна адно несупынным і напружаным самавыяўленнем. Талент заўсёды ходзіць на нейкім памежжы, балансуе на тонкай струне, на якой пахіснуцца не надта складана.

Міхась ЮЖЫК

На здымку: **паэтэса Валерыя Кустава**.

Нечаканы падарунак

У актавай зале Брэсцкай абласной бібліятэкі імя М. Горкага сабраліся прыхільнікі таленту паэта, празаіка, перакладчыка, даследчыка рускай і беларускай літаратур, доктара філалогіі Яна Чыквіна, малая радзіма якога — вёска Дубічы Царкоўныя, што на Беласточчыне. Ян Чыквін з'яўляецца членам Саюза польскіх пісьменнікаў і ганаровым членам Саюза пісьменнікаў Беларусі.

Творца старшынствуе ў Беларускай літаратурнай аб'яднанні "Белавежа", з'яўляецца рэдактарам выдавецкай серыі "Бібліятэка Беларускага літаратурнага аб'яднання "Белавежа", а таксама рэдактарам літаратурна-мастацкага і беларусазнаўчага часопіса "Тэрмапілы".

Да свайго юбілею — Яну Чыквіну 18 мая — 70! — ён сабраў важкі ўрадак у розных літаратурных іпастасях: выдаў

"*Odpozynek przy wyschnietym zrodle*" (Bialystok, 1996). У гэты пералік трэба дадаць ягоныя пераклады на польскую мову: "*Ales Razanau? Podarunek matki chrzestnej*" (Bialystok, 1997), на беларускую — "*Лісце срэбнай таполі. З польскай лірыкі ХХ стагоддзя*" (Беласток, 1999), "*Запіскі янычара Канстанціна Міхайловіча, серба з Астравіцы*" (у сааўтарстве з Галінай Тварановіч, Беласток, 2008). Асобныя творы паэта перакладаліся на польскую, рускую, украінскую, сербскую, англійскую, нямецкую мовы.

На сустрэчы студэнты БрДУ імя А. Пушкіна чыталі любімыя радкі гасця з Польшчы, пра творчасць

пісьменніка гаварылі літаратуразнаўцы Юры Палкоў, Зоя Мельнікава, разбяр з Кобрына Уладзімір Чыквін, дырэктар абласной бібліятэкі Тамара Данілюк.

Сам Ян Чыквін падчас сустрэчы чытаў знаёмыя і новыя вершы, адказваў на пытанні прысутных, дзяліўся ўспамінамі пра сваю бацькоўскую сям'ю, пра свае спевы ў акадэмічным хоры Варшаўскага ўніверсітэта, пра сур'ёзнае захапленне малаваннем.

На вечары была сапраўдная нечаканка — Ян Чыквін кожнаму ўдзельніку сустрэчы падараваў зборнік вершаў "Адно жыццё". Ажыццявіць гэтую аўтарскую задуму дапамог Культурны цэнтр Беларусі пры Пасольстве Рэспублікі Беларусь у Рэспубліцы Польшча.

Уладзімір БАРЫСЮК

Выходзіць з 1932 года
У 1982 годзе газета
ўзнагароджана ордэнам
Дружбы народаў

ЗАСНАВАЛЬНІКІ:
Міністэрства інфармацыі
Рэспублікі Беларусь

ГА "Саюз пісьменнікаў
Беларусі"

РВУ "Літаратура
і Мастацтва"

ГАЛОЎНЫ РЭДАКТАР
Алесь КАРЛЮКЕВІЧ

Рэдакцыйная калегія:

Анатоль Акушэвіч
Лілія Ананіч
Алесь Бадак
Дзясні Барскоў
Святлана Берасцень
Віктар Гардзей
Уладзімір Гніламедаў
Вольга Дадзімава
Уладзімір Дуктаў
Анатоль Казлоў
Алесь Карлюкевіч
Анатоль Крэйдзіч
Віктар Кураш
Алесь Марціновіч
Мікола Станкевіч
(намеснік галоўнага
рэдактара)
Юрый Цвяткоў
Мікалай Чаргінец
Іван Чарота
Іван Штэйнер

Адрас рэдакцыі:
220034, Мінск,
вул. Захарова, 19

Тэлефоны:

галоўны рэдактар —
284-84-61
намеснік галоўнага
рэдактара — 284-66-73

Адрасы:

публіцыстыкі — 284-66-71
крытыкі
і бібліяграфіі — 284-44-04
прозы і паэзіі — 284-44-04
мастацтва — 284-82-04
навін — 284-82-04,
284-66-71
бухгалтэрыя — 284-66-72
Тэл./факс — 284-66-73

E-mail: lim_new@mail.ru

Адрас у Інтэрнеце:
www.lim.by

Пры перадруку просьба
спасылацца на "ЛіМ".
Рукпісы рэдакцыя
не вяртае і не рэцэнзуе.
Аўтары допісаў у рэдакцыю
паведмляюць сваё
прозвішча, поўнасьцю імя і
імя па бацьку, пашпартныя
звесткі, асноўнае месца
працы, зваротны адрас.
Пазіцыя рэдакцыі
можа не супадаць
з меркаваннямі
і думкамі аўтараў
публікацыі.
Набор і вёрстка
камп'ютэрнага цэнтра
РВУ "Літаратура і Мастацтва".

Выходзіць раз на тыдзень
па пятніцах.

Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая
ўстанова
"Літаратура і Мастацтва".

Друкарня Рэспубліканскага
унітарнага прадпрыемства
"Выдавецтва
"Беларускі Дом друку"
г. Мінск,
пр. Незалежнасці, 79.

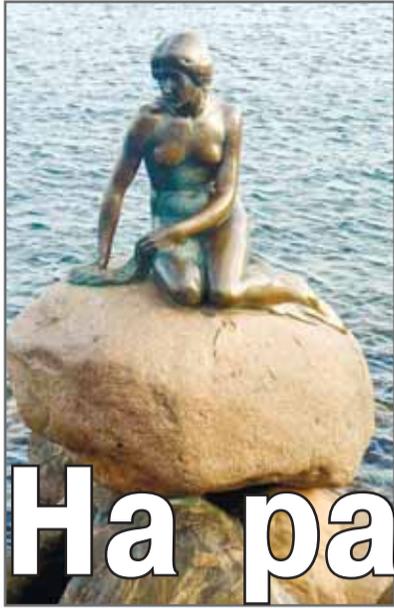
Індэкс 63856
Наклад 3068
Умоўна друк. арк. 3,72
Нумар падпісаны ў друк
13.05.2010 у 11.00
Рэгістрацыйнае
пасведчанне № 7
Заказ — 2269

Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

ISSN 0024-4686

Капенгаген істотна
адрозніваецца
ад нашых гарадоў.
Ёсць у ім фрагменты,
падобныя на Санкт-
Пецярбург, Рыгу,
Кракаў, Франкфурт,
дзе мне давалося
ў розны час пабываць,
але ўсё ж — гэта
вельмі своеасаблівы,
па-сапраўднаму
прыгожы горад.
Першае, што ўражае,
нейкая незвычайная
ўтульнасць,
камфортнасць.

На радзіме

легендарнага Казачніка

Веласіпедысты на вуліцах — не адзінкі, а дзесяткі, сотні, мужчыны і жанчыны, маладыя і не вельмі, з малымі дзецьмі... Для іх створаны спецыяльныя дарожкі, вакол безліч веласіпедных стаянак... Унікальнае відовішча!.. Нейкая ёсць ва ўсім гэтым хатнасць, высконасць. Нездарма кажучь, што напачатку горад быў невялікай рыбацкай вёскай.

І ўсё ж такі, Капенгаген — тыповы еўрапейскі горад, з палацамі, замкамі, гатычнымі храмамі, вузкімі брукаванымі вулакамі. Лёгка ўявіць, як па іх прагульваецца сам Ганс Хрыстыян Андэрсен. Дарэчы, каля яго помніка заўсёды свежыя кветкі, фатаграфуюцца людзі.

Андэрсен — адзін з галоўных сімвалаў горада, гонар датчан. Прасунутыя і прагматычныя еўрапейцы нібыта самі становяцца дзецьмі, калі гавораць пра пісьменніка. Шчыра кажучы, я пазайздросціў гэтаму, бо каля помнікаў нашым песнярам не заўважаў такога трапяткавага паважнага ажыўлення акрамя святочных дзён ці спецыяльнай нагоды. А калі яшчэ ўгадаць, што нават у памятных дні нашы пісьменнікі без спецыяльнага запрашэння не нагды імкнуцца прыйсці да іх, каб паглядзець кветкі, пастаяць у роздуме, прывесці сваіх сямейнікаў...

Увогуле, нягледзячы на разнастайнасць стыляў, твараў, ультрасучасных аксесуараў, паўсоль пануе яе вялікасць Традыцыя. Гвардзейцы, што ахоўваюць каралеўскі палац, апрануты ў сярэднявечковыя строі; зала для прыёмаў у мэры, куды мы былі запрошаны на вячэру, здаецца, сышла ў сучаснасць з часоў рыцарскіх баяў; трубачысты, якія з гонарам крочаць па вуліцы; моладзь у зялёных цыліндрах у Дзень святога Патрыка... Усё падкрэслівае, што хоць гэта і сучасная еўрапейская краіна, але ўсё ж Данія — са сваёй даўняй гісторыяй і культурай.

Беларусы былі ўдзельнікамі "Радзёўна Еўропы" — семінара вядучых радыёкарпарацый з Англіі, Германіі, Францыі, Швецыі, іншых еўрапейскіх краін. Сярод амаль чатырохсот

удзельнікаў былі дырэктар першага нацыянальнага канала Беларускага радыё Антон Васюкевіч і я, кіраўнік радыёстанцыі "Беларусь", якая прадастаўляе нашу краіну ў міжнароднай інфармацыйнай прасторы.

Паміж пасяджэннямі, брыфінгамі і прыёмамі мы блукалі па вуліцах дацкай сталіцы, любаваліся яе непаўторным абліччам, наведвалі музеі і паркі.

Гонар Капенгагена — парк Цівалі. Ужо 165 гадоў ён дорыць сваю прыгажосць дзецям і дарослым. Тысячы кветак, фантаны, розныя атракцыёны, рэстаранчыкі, тэатральныя залы ствараюць атмасферу свята і спакою. Асабліва ў вячэрні час, калі запальваюцца шматлікія ліхтары, ліхтарыкі, і неба над паркам расквечваецца гірляндай агнёў.

Каралеўскі парк вабіць тым, што там можна спакойна пасядзець за філіжанкай кавы, што мы і зрабілі перад тым, як наведваць парк Бакен — самы стары парк забавленняў у свеце.

Але самае вялікае ўражанне на мяне аказала Ратушына плошча і пешаходная зона Строгет. Яна цягнецца амаль на два кіламетры, і да яе прымыкае цэлы лабірынт вузенькіх вулак і старажытных плошчаў, дзе людзі ходзіць па шматлікіх крамах і проста прагульваюцца.

Вуліца Строгет выходзіць на плошчу з Каралеўскім тэатрам і палацам, які сёння належыць Акадэміі вышпталцонных мастацтваў. А да плошчы прымыкае канал, дзе стаяць маляўнічыя фрэзаты, паруснікі, старадаўнія судны.

Кожны капенгагенец скажа, што тут любіў гуляць сам Андэрсен. У свае чатырнаццаць гадоў, ён, сын вулічнага шаўца і прачкі, прыехаў у Капенгаген, каб паступіць у Каралеўскі тэатр вучнем актёра ці танцоўшчыка. Але ні таго, ні другога з яго так і не атрымаўся, хачыя імя казачніка стала вядома ўсю свету. Больш за 150 казак для дарослых і дзяцей зрабілі яго гонарам Даніі і Капенгагена.

І вядома ж, пабывалі мы каля славацкай Русалачкі, побач з якой фатаграфуюцца турысты з усёго свету.

Між тым на семінары журналісты гаварылі пра свае праблемы. Яны блізкія калегам з розных краін. Гэта ў першую чаргу наступ Інтэрнета, страціць цікавасці пэўнай часткі моладзі да сур'ёзнай літаратуры, спектакляў, ігнараванне маральных каштоўнасцяў, выпрацаваных чалавецтвам... Што могуць сродкі масавай інфармацыі супрацьстаяць гэтаму, хвалявала кожнага выступоўцу. Асабліва калі ўлічыць, што сёння творчыя калектывы Еўропы пастаўлены ва ўмовы

выжывання, залежнасці ад камерцыйных структур у моры рынковых адносін, дзе радыёпрадукт становіцца проста таварам.

Мы, дзякуй Богу, адчувалі сябе ў гэтых варунках значна лепш, бо дзяржаўная падтрымка дазваляе больш эфектыўна і прадуктыўна вырашаць тыя ж самыя праблемы, пра якія ішла гаворка на гэтым прадстаўнічым форуме.

Але і ў калеі ёсць чаму павучыцца. Крэатыўнасці (гэта слова гучала часцей за ўсё), імкненню да вышэйшага майстэрства, адданасці прафесіі.

Усе былі заклапочаны пашырэннем маладзёжнай аўдыторыі радыё. І тут, трэба пагадзіцца, неабходна шукаць новыя формы, выяўленчыя сродкі, каб моладзь праяўляла цікавасць да сапраўднага мастацтва, каб ствараўся канструктыўны дыялог паміж рознымі пакаленнямі.

Але вернемся да Капенгагена. Пасля кожнай такой паездкі ўнікаюць розныя думкі, асацыяцыі. Падарожжа ў Капенгаген прымуслі мяне яшчэ раз задумацца над роляй традыцыі ў жыцці краіны, дзяржавы, у творчасці. Невялікая па насельніцтве Данія, дзе ўсё могуць вольна размаўляць па-англійску, здолела захаваць сваю мову, сваю этнічную аўтэнтычнасць. І цяпер, знаходзячыся ў Еўрасаюзе, яна не згубіла свой самабытны твар, шануе сваю гісторыю і культуру, нацыянальныя традыцыі. Нават уласную грашовую адзінку-крону трымае ў абароце.

Надлісы на шыльдах — падачку, аб'явы ў грамадскіх месцах — таксама. А дацкая мова — адна з самых складаных еўрапейскіх моў...

А калі гэта экстрапаліраваць на сучасны літаратурны працэс... Некаторым сённяшнім "прасунутым" творцам здаецца, што літаратура пачынаецца з іх. Гэта іх, пэўна, цешыць. Яно б няхай сабе. Але называць няздарамі Кулалу і Коласа, перасмейваць славуцкія радкі, здэкавацца з роднай мовы... І прэтэндаваць пры гэтым на агульнаеўрапейскае прызнанне...

Словы "традыцыя", "традыцыяналіст" часам гучаць як абвінавачванне. Капенгаген яшчэ раз нагадаў мне, што мы цікавыя свету Мележаўскай трылогіяй, Быкаўскімі творамі пра вайну, Адамчыкавымі, Брылёўскімі, Стральцоўскімі апавесцямі і апавяданнямі, вершамі і раманамі Караткевіча...

Шанаваць родную культуру, ганарыцца ёй, а не займацца самазнішчэннем і самадэстам, знявагай уласнага мінулага — вось чаго хацелася б сёння ў першую чаргу ад творцаў, ад тых, хто прылічвае сябе да нацыянальнай эліты.

...Пад крылом самалёта праплывалі вуліцы Капенгагена, помнікі, замкі, утульны і самабытны край... Мы ляцелі дадому ў нашу родную Беларусь, зямлю, што нам дадзена лёсам. І ўзгадваўся Ставерава: "каб любіць Беларусь нашу мілую, трэба ў розных краях пабываць..."

Каб любіць...

Навум ГАЛЬПЯРОВІЧ

На здымках: "Русалачка" — адзін з сімвалаў Капенгагена; помнік вялікаму Казачніку; веласіпедысты — звычайная з'ява ў горадзе.

Фота аўтара

У наступным нумары

Музыкант-інтэлектуал, мудры Настаўнік, эрудзіраваны аўтарытэтны спецыяліст, ветэран Вялікай Айчыннай — франтавік-ордэнаносец... Заслужанага дзеяча мастацтваў Рэспублікі Беларусь, прафесара Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі Міхася Солапава паважаюць як унікальную асобу ў нашым культурным асяроддзі. У свае 85 ён вядзе актыўную педагогічную і грамадска-асветніцкую працу, з'яўляецца членам праўлення Беларускага саюза музычных дзеячаў, супрацоўнічае з перыядычнымі выданнямі. Міхась Рыгоравіч — адзін са старэйшых няштатных аўтараў "ЛіМа" — прапануе ўвазе чытача свае ваенныя ўспаміны, у якіх асэнсоўвае лёс цэлага пакалення і разважае пра высокае зямное прызначэнне чалавека.

3 глыбінкі

Спакой нам толькі сніцца

Ваўкавыскі народны тэатр драмы і камедыі "Славуціч", заслужаны аматарскі калектыў Рэспублікі Беларусь, адзначыў сваё 40-годдзе.

Вось ужо чвэрць веку ім кіруе выдатны артыст, рэжысёр і паэт Вячаслаў Макуць. За гэты час самадзейнымі артыстамі падрыхтавана і вынесена на суд гледачоў больш за паўсотню спектакляў як паводле рускіх класічных твораў, так і вядомых беларускіх.

З музычнай казкай "Баба Яга і іншапланецяне" Міколы Казачонка калектыў удзельнічаў у першым рэспубліканскім фестывалі тэатральнай творчасці "Гасціны ў Галубка". На другім рэспубліканскім фестывалі-конкурсе аматарскага драматычнага майстэрства "Слудкія тэатральныя скрыжаванні-2000" атрымаў дыплом "За лепшае ўвасабленне беларускай на-

цыянальнай драматургіі", паставіўшы музычны спектакль "Залёты" Дуніна-Марцінкевіча.

Запомніліся ўдзячнаму гледачу гераічная трагедыя "Кастусь Каліноўскі" (Уладзімір Караткевіч), "Смерць і каханне" паводле драматычнай паэмы "Чорная панна Нясвіжа" Аляксея Дударова.

Пры тэатры дзейнічае драматычная школа-студыя, якая стала ўзорнай. Калі дзесяці гадоў у Ваўкавыску ладзіцца "Ваўкавыскія тэатральныя сустрэчы". "Славуціч" — актыўны ўдзельнік і пераможца шматлікіх конкурсаў і фестываляў як у вобласці, рэспубліцы, так і за яе межамі. Сёлета, напрыклад, мяркуе прыняць удзел у трэцім міжнародным фестывалі аматарскіх тэатраў у Санкт-Пецярбургу.

Галіна РАМАНЧУК